Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

Чакал І.С., Любімова О.В.

ЛАТИНСЬКА МОВА ДЛЯ СТУДЕНТІВ-ФІЗІОТЕРАПЕВТІВ ТА РЕАБІЛІТОЛОГІВ

Навчально-методичний посібник

Чернівці
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
2020

УДК 811.124’02 (075.8)
Ч 16

Рекомендовано до друку кафедрою румунської та класичної філології Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
(протокол №5 від 23 грудня 2019 р.)

Рецензенти:

Доцюк Лідія Георгіївна, доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри фізичної реабілітації, ерготерапії та домедичної допомоги Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Антонюк-Кириченко Соломія Андріївна, кандидат філологічних наук, викладач кафедри латинської та іноземних мов Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького.

Чакал І.С., Любімова О.В.

Ч 16 Латинська мова для студентів-фізіотерапевтів та реабілітологів : навч.-метод. посібник / І. С. Чакал, О.В. Любімова. – Чернівці : Чернівец. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. – 138 с.

У навчально-методичному посібнику містяться тренувальні вправи, навчальні адаптовані речення і тексти для перекладу зі словниками до них, а також деякі анатомічні, фізіологічні, клінічні терміни, фрази та крилаті латинські вислови.

Основи граматики латинської мови подано у формі схем і таблиць.

Посібник призначений для студентів фізіотерапевтів, реабілітологів та широкого кола зацікавлених.

УДК 811.124’02 (075.8)

© І.С.Чакал, О.В.Любімова, 2020
© Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, 2020

ЗМІСТ

Вступні зауваги 5
Структура змісту навчальної дисципліни «Основи латинської мови та медичної термінології» 6
Вступ до історії латинської мови та її значення для медичних наук 9
Фонетика латинської мови. 15
Найуживаніші у науковій термінології префікси, корені та суфікси грецького походження з літерою «у» 20
Морфологія 24
Nomen Substantīvum. Іменник 24
Відмінкові закінчення іменників п’яти відмін 25
Declinatio prima. Перша відміна іменників 25
Словотворення. Суфікси іменників І відміни 26
Грецькі дублети іменників І відміни 27
Declinatio secunda. Друга відміна іменників 30
Словотворення. Найуживаніші суфікси іменників ІІ відміни 31
Найуживаніші грецькі префікси 31
Грецькі дублети іменників ІІ відміни 32
Nomen Adiectīvum. Прикметник 36
Прикметники першої і другої відміни 36
Грецько-латинські дублети прикметників І і ІІ відміни 37
Praepositiones. Прийменники 38
Declinatio tertia. Третя відміна іменників 41
Словотворення.Найуживаніші суфікси іменників ІІІ відміни 43
Найуживаніші грецькі префікси 44
Грецькі дублети іменників ІІІ відміни 45
Прикметники третьої відміни 49
Грецько-латинські дублети прикметників ІІІ відміни 50
Declinatio quarta. Четверта відміна іменників 54
Грецькі дублети іменників IV відміни 55
Declinatio quinta. П’ята відміна іменників 56
Грецькі дублети іменників V відміни 57
Gradus comparatiōnis adiectivōrum. Ступені порівняння прикметників 60

Verbum. Дієслово 67
Praesens indicatīvi actīvi. Теперішній час дійсного способу активного стану 68
Praesens indicatīvi passīvi. Теперішній час дійсного способу пасивного стану 68
Imperatīvus praesentis. Наказовий спосіб теперішнього часу 69
Pronomen. Займенник 75
Adverbium. Прислівник 80
Nomen numerāle. Числівник 82
Modus conjunctivus. Умовний спосіб 86
Praesens conjunctivi activi et passivi. Теперішній час умовного способу активного і пасивного стану 86
Основні відомості про рецепт 87
Латинська медична термінологія 90
Кінцеві терміноелементи 93
Латинська хімічна номенклатура 96
Додатки 99
Адаптовані та оригінальні тексти для читання 99
Gaudeamus 105
Hippocrătis Jusjurandum 107
Pater noster. Ave, Maria 110
Анатомічні терміни. 111
Клінічні терміни. 115
Partes corporis. 118
Skeleton hominis. 121
Схема основних м’язів обличчя людини 125
Схема основних м’язів ноги 126
Схема основних м’язів спини 128
Sententiae Latinae. Латинські вислови 130
Крилаті латинські вислови 135
Список рекомендованої літератури 137

ВСТУПНІ ЗАУВАГИ

Вивчення латинської мови для фізіотерапевтів та ерготерапевтів відіграє надзвичайно важливу роль. Латинська мова є невід'ємним складником професійної підготовки медика.

Латинська мова для медиків – це міжнародна мова, яка використовується з утилітарною метою, оскільки вона лежить в основі наукової медичної термінології, нові терміни утворюються також за допомогою латинської лексики. У фармакології використовуються латинські назви ліків, лікарських рослин та різноманітних препаратів. Рецепти також пишуться латинською мовою.

Медичні терміни – анатомічні, клінічні, фармацевтичні – це здебільшого слова латинсько-грецького походження, їх вживають учені-медики всього світу. Отже, медична освіта неможлива без оволодіння основами латини. Тому єдина міжнародна анатомічна номенклатура («Nomina anatomica»), прийнята на конгресах у Парижі (1955 р.) та Нью-Йорку (1960 р.), є повністю латинською.

На вивчення курсу латинської мови відводиться 90 годин, з них – 13 годин лекційних занять, 26 – практичних і 51 година – для самостійної роботи. Крім оволодіння основами граматики, вироблення навичок читання, перекладу латинських текстів, накопичення лексичного матеріалу, основна увага курсу приділена на оволодіння науковою медичною термінологією та фразеологією.

Мета навчальної дисципліни – ознайомити студента з системою латинської мови, сформувавши уявлення про її роль у розвитку міжнародної системи сучасних медичних термінів і про значення її вивчення для спеціаліста з фізичної терапії, ерготерапії. Курс передбачає вивчення фонетичних, морфологічних особливостей, засвоєння базової лексики, формування умінь і навиків у читанні латинських та латинізованих грецьких медичних термінів, грамотно користуватися науковою медичною термінологією, оволодівати належним базовим лексичним мінімумом та основами термінотворення сучасної латинської медичної термінології.

Завданням дисципліни є не лише ознайомлення з основними проблемами медичного термінознавства, а й опанування латинськими афоризмами, що стосуються медицини. У цьому аспекті вивчення вказаної дисципліни сприятиме підвищенню термінологічної грамотності усіх, хто має справу з латинською медичною термінологією.

Кожне заняття з основ латинської мови та медичної термінології для спеціалістів із напрямку підготовки *«Фізична терапія, ерготерапія»* складається із декількох основних частин – теоретичної частини граматики та практичної (виконання вправ), читання та написання латинських та латинізованих грецьких медичних термінів, засвоєння основ спеціальної наукової латинсько-грецької термінології, основних понять та положень сучасного медичного термінотворення.

Окрім термінологічної спрямованості, вивчення латинської мови має полегшити читання текстів складених за класичними працями з анатомії, фізіології й патологічної анатомії.

СТРУКТУРА ЗМІСТУ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«Основи латинської мови та медичної термінології»

Форма навчання	Кількість		Кількість годин						Вид підсумкового контролю
	кредитів	годин	лекції	практичні	семінарські	лабораторні	самостійна робота	індивідуальні завдання	
Денна	3	90	13	26	-	-	51		залік
Заочна	3	90	4	6	-	-	80		залік

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1												
Тема 1. Вступ до історії латинської мови та її значення для медичних наук	3	1				2	3	1				2
Тема 2. Фонетика латинської мови	6	2	2			2	11	1	2			8
Тема 3. І відміна іменників. Суфікси іменників І відміни. Грецькі дублети іменників І відміни. Іменники І відміни в медичній термінології (анатомічні, клінічні терміни)	7	2	2			3	5		1			4
Тема 4. ІІ відміна іменників. Найуживаніші суфікси іменників ІІ відміни. Найуживаніші грецькі префікси. Грецькі дублети іменників ІІ відміни. Іменники ІІ відміни в медичній термінології	5		2			3	4					4

Тема 5. Прикметники I-II відміни. Грецькі дублети прикметників. Прикметники I-II відміни у медичній термінології. Прийменники.	5		2			3	4					4
Тема 6. Іменники III відміни. Найуживаніші суфікси та префікси іменників III відміни. Грецькі дублети іменників III відміни. Іменники III відміни в медичній термінології	11	2	4			5	7	1				6
Тема 7. Прикметники III відміни. Грецькі дублети прикметників III відміни. Прикметники III відміни у медичній термінології	5		2			3	7		1			6
Тема 8. Іменники IV та V відміни. Грецькі дублети іменників. Іменники IV та V відміни у медичній термінології	3		1			2	2					2
Тема 9. Систематизація та узагальнення. МКР №1	2		2				2					2
Разом за змістовим модулем 1	47	7	17			23	45	3	4			38
Змістовий модуль 2												
Тема 1. Ступені порівняння прикметників	7		3			4	6					6

Тема 2. Дієслово. Теперішній час дійсного способу активного і пасивного стану. Наказовий спосіб теперішнього часу	7	2	2			3	7	1				6
Тема 3. Займенники	2					2	2					2
Тема 4. Прислівники	2					2	2					2
Тема 5. Числівники	2					2	2					2
Тема 6. Теперішній час умовного способу активного і пасивного стану. Дієслова в медичній термінології	7	2	2			3	7		1			6
Тема 7. Латинська медична термінологія	4	1				3	4					4
Тема 8. Сучасний стан латинської медичної термінології	4	1				3	4					4
Тема 9. Грецькі слова в термінології. Терміноелементи.	3					3	4					4
Тема 10. Рецептура. Рецепт і його структура	3					3	5		1			4
Тема11. Систематизація та узагальнення. МКР №2	2		2				2					2
Разом за змістовим модулем 2	43	6	9			28	45	1	2			42
Усього годин	**90**	**13**	**26**			**51**	**90**	**4**	**6**			**80**

Загальний обсяг – 90 годин.
Лекційні заняття – 13 годин.
Практичні заняття – 26 годин.
Самостійна робота – 51 година.

ВСТУП ДО ІСТОРІЇ ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ МЕДИЧНИХ НАУК

Латинська мова належить до давніх мов індоєвропейської сім'ї. Свою назву латинська мова (**Lingua Latina**) отримала від племені латинян (**Latini**), котрі населяли невелику, але важливу в економічному відношенні область Лацій (**Latium**), розташовану на Апеннінському півострові (сучасна Італія) вздовж нижньої течії р.Тибр, з початку I тис. до н.е. За легендою, у VIII ст. до н.е. брати Ромул і Рем заснували місто Рим (**Roma**), яке стало центром цієї області, перетворившись згодом на місто-державу.

З плином часу Рим став наймогутнішою рабовласницькою державою Середземномор'я, поширивши свою владу не лише на весь Апеннінський півострів, а й на Піренейський, на величезні простори Північної Африки, Малої Азії, значні частини Західної і Південної Європи. Внаслідок завойовницьких воєн римляни підкорили Македонію і Грецію, Сирію та Єгипет, Галлію, Британію і цілий ряд інших земель.

На всій величезній і барвистій за етнічним складом території латинська мова стала офіційною державною мовою і найефективнішим засобом романізації підкорених племен і народів.

У 146 р. до н. е. римляни завоювали Грецію – країну вищого рівня культури. Економічні й культурні стосунки римлян з греками, які мали місце і до завоювання римлянами Греції, значно зміцніли. Починається так званий період двомовності (білінгвізму), коли поряд з латинською мовою вживають і грецьку. Грецька мова стає другою мовою освічених римлян, бо знання її відкривало доступ до різних галузей науки. На латинську мову перекладають чимало грецьких творів. Латинська мова запозичила багато як побутових грецьких слів, так і наукових термінів із різних галузей знань, у тому числі з медицини та біології. В руслі цього позитивного грецького культурного виливу вдосконалювалась латинська наукова термінологія, збагачуючись новими грецькими термінами у латинізованому вигляді.

У I ст. до н. е. – I ст. н. е. римська культура сягає свого найбільшого розквіту, а латинська мова у творах римських письменників, поетів, педагогів, істориків досягає

найдосконаліших форм. Твори *Цицерона* (106-43 до н. е.), *Цезаря* (102-44 до н. е.), *Вергілія* (70-19 до н. е.), *Горація* (65-8 до н. е.), *Овідія* (43 до н. е.-бл. 18 н. е.), *Лівія* (59 до н. е.-17 н. е.) та ін. представників римського письменства, стали нормою класичної латини, яка вивчається у навчальних закладах і донині.

Однак уже з кінця II ст. в Римській імперії посилюється криза рабовласницької системи, а з розпадом її у 395 р. на Західну та Східну розмовна латинська мова (*sermo vulgaris*) поступово відхиляється від класичної латини, вбираючи в себе елементи місцевих говірок, зокрема тих провінцій, які відділилися від імперії. Після падіння Західної Римської імперії у 476 р. латинська мова припинила своє існування як загальнодержавна мова, але розмовна латина у процесі взаємодії з мовами народностей, що населяли Римську імперію, дала початок формуванню нових, так званих ***романських мов***. До них належать сучасні мови: *італійська, іспанська, французька, румунська, португальська*. Проте і пізніше, в епоху Середньовіччя і в епоху Відродження, латинська мова була єдиною мовою писемності, науки, юриспруденції, дипломатії, церкви, університетської освіти тощо. Навіть в ті часи, коли почали вживатися італійська, французька, німецька, чеська та інші мови (XIII—XV ст.), латинська мова ще довго посідала почесне місце. Численні наукові праці, зокрема з природничих наук, медицини, філософії, писалися латинською мовою. Нею ж писали свої твори такі європейські мислителі, як *Томас Мор, Томазо Кампанелла, Барух Спіноза, Рене Декарт, Френсіс Бекон, Ґотфрід Вільгельм Лейбніц, Ісаак Ньютон, Ян-Амос Коменський* та ін.

Шанували латинську мову і в Україні, починаючи з часів Галицько-Волинського князівства. Широко була розповсюджена латина в Україні та у шкільній практиці, починаючи з кінця XIV – початку XV ст. Однак, коли йдеться про збережені пам'ятки шкільного обігу, написані латинською мовою, то тут найпереконливішим свідченням виступає *Києво-Могилянська академія*. До нашого часу збереглося близько 200 рукописних філософських курсів латинською мовою, складених чи законспектованих у її стінах. Серед професорів Академії, які читали філософські курси латинською мовою *Інокентій Гізель* (1600-1683), *Феофан Прокопович* (1681-1736) та ін. Вихованцем Києво-Могилянської академії був і *Григорій Сковорода* (1722-1794), який деякі свої твори писав латинською та грецькою мовами. У 1733-1734 рр. поглиблював свої знання з класичних мов у Києво-Могилянській академії *Михайло Ломоносов* (1711-1765).

Сьогодні давньогрецька і латинська мови є тим лексичним фондом, на якому створюються нові і вдосконалюються наявні наукові терміни. Оскільки більшість наук (філософія, біологія, медицина, фізика, астрономія та ін.), що зародилися ще в античні часи, створили величезну кількість термінів, то класичні мови стали найбільш зручними для вдосконалення й подальшого розвитку наукової термінології.

* * * * *

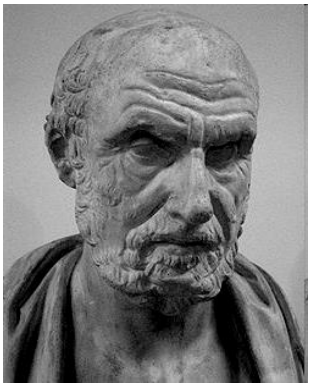

Історія розвитку медицини, як і біології, фізики та інших наук, своїм корінням сягає античності.

Засновником наукової медицини був відомий лікар античності **Гіппократ** (V-IV ст. до н.е.). Гіппократа сприймають як першого лікаря, який відкинув забобони, легенди й віру, що хвороба надприродна та є породженням божественної сили. Відомо, що вперше медичні терміни були зібрані та записані саме «батьком» медицини греком Гіппократом у V ст. до н.е. в ***«Гіппократовій збірці» («Corpus Hippocraticum»)*** – енциклопедії давньогрецької медицини. Етичні норми для лікарів були розроблені Гіппократом і дійшли до нашого часу у вигляді

«Клятви Гіппократа» («Hippocrătis Jusjurandum»)[1]. Гіппократ, його учні та послідовники успадкували медичну лексику, якою до них користувалося не одне покоління лікарів.

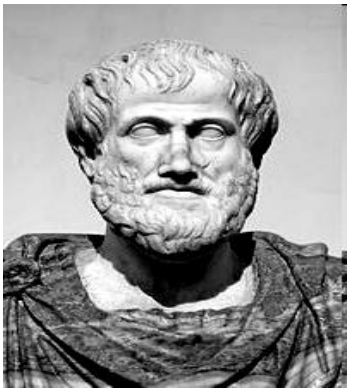

Знаменитий давньогрецький філософ **Арістотель** (IV ст. до н.е.) здійснив значний внесок у формування медико-біологічної лексики. Чимало зробили для розвитку медичної термінології після Гіппократа лікарі *Александрійської*[2] школи медицини (Єгипет), найвидатнішими представниками якої були **Герофіл** (300-250 рр. до н.е.) та **Еразистрат** (помер у 250 р. до н.е.). Александрійські вчені широко запровадили нові, спеціальні медичні найменування, здебільшого в анатомічній термінології та разом із Гіппократом заклали її основи.

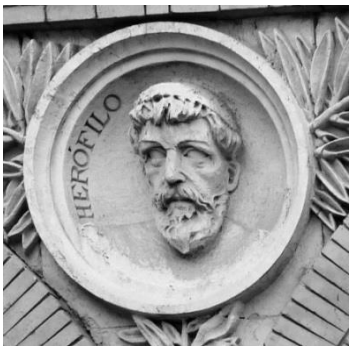

Герофіл правильно описав будову багатьох органів людського тіла, вивчав анатомію печінки, підшлункової залози, судини і серце, диференціював вени від артерій, сухожилля від нервів, встановив чотири фази пульсу і вимірював частоту пульсу за допомогою водяного годинника.

Інший учений – Еразистрат вивчав судини, мозок, його нервові центри і звивини. Оскільки дослідження Еразистрата стосувались переважно функцій органів, то його прийнято вважати засновником наукової фізіології.

Його учень **Феофраст** (IV-III ст. до н.е.), який вважається одним із перших ботаніків античності, що створив класифікацію рослин, систематизував накопичені спостереження з морфології, географії і медичного використання рослин.

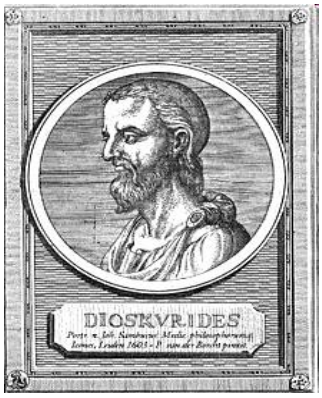

Інший античний вчений, давньоримський лікар **Педаній Діоскорид** (I ст. до н.е.), за національністю грек, у своїй основній праці *«Про лікувальні засоби»* систематично описав усі відомі на той час медикаменти рослинного, тваринного і мінерального походження. Діоскорид описав і згрупував понад 500 рослин за морфологічними ознаками. Праці цього античного вченого відіграли значну роль у розробці систематики рослин дослідниками XVI-XVII ст.

Добре уявлення про латинську медичну лексику анатомії та фізіології дає філософська поема римського поета і філософа **Тіта Лукреція Кара,** лат. Titus Lucretius Carus (99-55 рр. до н.е.) ***«Про природу речей» («De rerum natura»),*** в якій поряд із латинізованими грецькими термінами вжито й багато латинських позначень анатомічних та фізіологічних понять, чимало із яких вживаються й досі.

---

[1] Див. повний текст «Клятви Гіппократа» у ДОДАТКАХ на с.107.

[2] Назва походить від міста Александрія, заснованого Олександром Македонським.

Великий внесок у розробку медичної термінології латинською мовою здійснив римський вчений-енциклопедист і лікар **Авл Корнелій Цельс** (I ст.н.е.), автор праці ***«Про медицину» («De medicina»)***. Цельс ввів в обіг римської медицини нові латинські назви як паралель до традиційних грецьких назв.

Доволі популярною в античні часи була праця римського письменника-енциклопедиста **Плінія Старшого**, лат. **Gaius Plinius Secundus (Major)** (23-79) ***«Природнича історія» «(Historia naturalis»)***. Цю природничу енциклопедію складають 37 книг, одна з яких присвячена анатомії та фізіології людини, вісім – ботаніці, ще вісім – лікарським рослинам, п'ять – лікарським засобам тваринного походження. Пліній Старший багато зробив для розвитку медичної термінології. Він латинізував деякі грецькі назви хвороб і почав вживати окремі загальновживані латинські слова як медичні терміни. Зібрані в одну книгу витяги з медичних творів Плінія у III ст. н.е. отримали назву ***«Медицина Плінія» («Medicina Pliniana»)***, до якої також зверталися вчені середньовіччя.

Найвидатнішим медиком стародавнього Риму був грецький філософ, учений і лікар **Клавдій Гален** (131-201 рр. н.е.), грек за походженням, уродженець Пергаму (*місто на узбережжі Малої Азії*), який жив і працював у Римі в II ст. до н.е. Його вчителями були анатоми Геракліон та Пелопс, паталог Стратонік, філософи Арістотель, Есхріон. Понад шість років він провів в Александрії, де вивчав твори Александрійських медиків, і коли повернувся до Пергаму, працював лікарем у школі гладіаторів. Згодом, прибувши до Риму, став лікарем римської знаті.

Серед багатьох праць Галена доволі відомими є такі твори як ***«Про призначення частин людського тіла» («De usu partium corpŏris humani»)*** та ***«Про анатомію» («De anatomia»)***. Медичні твори Галена були присвячені різним проблемам анатомії та фізіології людини, етіології та лікуванню хвороб. Як лікар-практик він написав чимало книг про застосування ліків ***(«Libri de materia medica»)***. У них, окрім рослинних лікарських препаратів, він описує чимало засобів мінерального походження, вперше встановлює певні співвідношення ваги та об'єму при виготовленні ліків з рослинної сировини (настоїв, відварів, екстрактів). Сучасна фармакологія ще й досі послуговується терміном «галенові препарати».

Гален розробив та обґрунтував завершену систему медичних поглядів, яка охоплювала майже всі медичні проблеми – анатомію, фізіологію, нозологію, терапію і профілактику захворювань. Гален вимагав правильно і точно вживати медичні терміни. Його підхід до позначень медичних понять, містить ті основні вимоги, які сучасна наука ставить перед термінами, у тому числі перед медичними. Він запропонував чимало нових, а також уточнив значення багатьох старих найменувань, повернув до життя деякі забуті в його часи гіппократівські терміни, тобто Гален, як і всі римляни, розвивав грецькі традиції у медичній термінології. Гален розрізняв у скелеті довгі та плоскі кістки, у кістках описав апофізи (*відросток хребця*), діафізи (*центральний відділ трубчастої кістки*) і епіфізи (*кінцевий відділ трубчастої кістки*). Анатомічні терміни Галена вживаються й досі у сучасній медичній термінології. Гален завершив класичний період античної медицини.

В епоху Середньовіччя вчені також цікавились медичною термінологією, однак медицина на той час розвивалась у тяжкому протистоянні схоластиці й забобонам. Учені-гуманісти доби Відродження рішуче виступали проти вульгаризованої середньовічної латини, яка значно відрізнялася від класичної античної доби.

Найбільшого розвитку медицина Середньовіччя досягла в країнах арабського Сходу, у тому числі в Ірані та середній Азії. Найвидатнішим арабським медиком тих часів був **Ібн Сіна (Авіценна)**. Його фундаментальну працю ***«Канон медичної науки»*** латинською мовою ще в XII ст. переклав Герард із Кремона. Цей твір був основним підручником з медицини протягом п'яти століть не лише на Сході, але й у Західній Європі.

У Середні віки в Європі виникають медичні школи, які розвивають лікарське мистецтво на основі античної спадщини. Найвідоміша з них *Салернська школа* (на півдні Італії), яка виникла в XI ст. і проіснувала майже десять століть. Викладання у ній проводилось латинською мовою за заповітами Гіппократа, звідси її назва ***«Товариство Гіппократа» («Civitas Hippocratica»)***. У викладанні використовувалися оригінальні праці арабських лікарів і твори давньогрецьких медиків в арабських перекладах – всі вони перекладалися на латинську мову. Особливі заслуги серед перекладачів з арабської мови має **Костянтин Африканський** (1015-1087) – знаменитий лікар, лінгвіст, астроном.

На початку XIV ст. лікар і філософ **Арнольд з Вілланови** склав на основі праць цієї школи славнозвісний ***«Салернський кодекс здоров'я»*** – віршований трактат про профілактику захворювань, здоровий спосіб життя.

Помітне пожвавлення у галузі медичних досліджень настає в XV-XVI ст. з появою таких визначних постатей, як **Леонардо да Вінчі** (1452-1519), який відстоював вирішальне значення досвіду у пізнанні природи, вивчав будову тіла людини і залишив близько 200 аркушів анатомічних малюнків.

Андреас Везалій (1514-1564) – автор солідної анатомічної праці *«De corporis humani fabrica» («Про будову людського тіла»)*, в якій зробив науковий опис будови всіх органів і систем, вказавши на помилки своїх попередників, в т. ч. і такого авторитета в галузі європейської медицини, як **Клавдій Гален** (130-201).

Іспанський мислитель, лікар **Мігель Сервет** (1509-1553) висунув ідею про існування малого кола кровообігу і передбачив його фізіологічний смисл.

Англійський лікар **Уільям Гарвей** (1578-1657) описав велике й мале кола кровообігу. У праці *«Анатомічне дослідження про рух серця і крові у тварин»* (1628) виклав вчення про кровообіг, яке суперечило ідеям його попередників, але було вагомим науковим здобутком. Гарвей першим висунув думку, що «все живе походить із яйця».

Усі ті вчені (й інші, нами не названі) писали свої праці латинською мовою, а це, у свою чергу, спричинилося до того, що саме в

епоху Відродження були закладені підвалини латинської медичної і біологічної термінології, яка стала міжнародною.

Оволодіння основами латинської граматики, знання визначеного лексичного мінімуму, греко-латинських словотвірних елементів та структури спеціальних термінів забезпечують професійну термінологічну грамотність майбутнього спеціаліста-медика. Отже, медична освіта неможлива без оволодіння основами латини, про що свідчать і відомі з давніх часів крилаті вислови: *«Non est medicina sine lingua Latina»* («Немає медицини без латинської мови») або *«Invia est in medicina via sine lingua Latina»* («Непрохідний є в медицині шлях без латинської мови»).

ФОНЕТИКА ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ

У сучасній науковій медичній номенклатурі використовується 25 літер.

ALPHABETUM. АЛФАВІТ

Буква	*Назва*	*Буква*	*Назва*
Aa	а	**Nn**	ен
Bb	бе	**Oo**	о
Cc	це	**Pp**	пе
Dd	де	**Qq**	ку
Ee	е	**Rr**	ер
Ff	еф	**Ss**	ес
Gg	ґе	**Tt**	те
Hh	га	**Uu**	у
Ii (Jj)	і (йот)	**Vv**	ве
Kk	ка	**Xx**	ікс
Ll	ель	**Yy**	іпсилон
Mm	ем	**Zz**	зета

Nota bene!
Буква **w** (дубль ве) почала вживатися у словах іншомовного походження: географічних назвах, власних іменах, прізвищах, медичних термінах.

VOCALES. ГОЛОСНІ

Буква	*Вимова*	*Примітка*	*Приклад*	*Читання*
a	[а]	у будь-якій позиції	aorta (аорта)	[аорта]
e	[е]	у будь-якій позиції	tempus (час, скроня)	[темпус]
i	[і]	на початку слова і після приголосної	innatus (вроджений) spina (хребет)	[інна́тус] [спі́на]
	[й]	між голосними, а також на початку складу (слова) перед голосними	maior (більший) iniectio (ін'єкція) iodum (йод)	[ма́йор] [ін'єкціо] [йодум]
o	[о]	у будь-якій позиції	corpus (тіло)	[корпус]
u	[у]	у будь-якій позиції	truncus (тулуб)	[трункус]
y	[і]	у будь-якій позиції	myocardium (серцевий м'яз)	[міокардіум]

Nota bene!
У медицині замість «і» інколи вживається літера «j», якої в класичній латині не було (її введено пізніше).

Наприклад: majālis (маяліс) – травневий,
jecur (єкур) – печінка,
jejūnum (єюнум) – порожня кишка,
junctio (юнкціо) – сполучення.

ВИМОВА ДИФТОНГІВ

Дифтонг	*Вимова*	*Приклад*	*Читання*
au	[аў]	auris (вухо)	[аўріс]
eu	[еў]	Eucalyptus (евкаліпт)	[еўкаліптус]
ae	**[е]**	aegrotus (хворий)	[еґро́тус]
oe	**[е]**	oedema (набряк)	[едема]

Nota bene!

Якщо над голосним ***е*** стоять дві крапки ***аë, оë,*** або риска – ***аē, оē***, то кожна літера дифтонга вимовляється окремо*:*

aër [аер] – повітря

Aloē [альое] – алоє

CONSONANTES. ПРИГОЛОСНІ

Буква	*Вимова*	*Примітка*	*Приклад*	*Читання*
b	[б]	у будь-якій позиції	bulbus (цибулина)	[бульбус]
c	[ц]	перед *e, i, y, ae, oe, eu*	cervix (шия) cito (швидко) cytus (клітина) caecus (сліпий) coena (обід) cerebrum (мозок)	[цервікс] [цітo] [цітус] [цекус] [цена] [церебрум]
	[к]	у решті випадків	caput (голова) clavicŭla (ключиця) lac (молоко)	[ка́пут] [кляві́куля] [ляк]
d	[д]	у будь-якій позиції	dexter (правий)	[декстер]
f	[ф]	у будь-якій позиції	fractūra (перелом)	[фрактура]
g	[ґ]	у будь-якій позиції	gingiva (ясна)	[гінґіва]
h	[г]	у будь-якій позиції	homo (людина)	[гомо]
k	[к]	у будь-якій позиції	kyphosis (викривлення хребетного стовпа)	[кіфозіс]
l	[ль]	у будь-якій позиції	scapŭla (лопатка)	[ска́пуля]
m	[м]	у будь-якій позиції	mentum (підборіддя)	[ментум]
n	[н]	у будь-якій позиції	nervus (нерв)	[нервус]
p	[п]	у будь-якій позиції	pelvis (таз)	[пельвіс]
q	[к]	у будь-якій позиції	aqua (вода)	[аква]
r	[р]	у будь-якій позиції	recurrens (поворотний)	[рекурренс]
s	[з]	між голосними або між голосним і *m* або *n*	nasus (ніс) mensis (місяць) organismus (організм)	[назус] [мензіс] [організмус]
	[с]	у решті випадків	sacralis (крижовий)	[сакраліс]
t	[т]	у будь-якій позиції	tendo (сухожилля)	[тендо]

v	[в]	у будь-якій позиції	vena (вена)	[вена]
x	[кз] [кс]	між голосними на початку слова у решті випадків	exemplum (приклад) pollex (великий палець кисті)	[екземплюм] [поллєкс]
z	[з]	у будь-якій позиції	zygoma (вилиця)	[зіґóма]

Nota bene!
У словах негрецького походження літера **z** читається як [ц], наприклад: *zincum (цінкум) – цинк,*
influenza (інфлюенца) – грип.

БУКВОСПОЛУЧЕННЯ

Букво-сполу-чення	*Вимова*	*Примітка*	*Приклад*	*Читання*
ch	**[х]**	грецького походження	chirurgus (хірург)	[хірурґус]
ph	**[ф]**	грецького походження	phosphorus (фосфор)	[фосфорус]
rh	**[р]**	грецького походження	rhachitis (рахіт)	[рахітіс]
th	**[т]**	грецького походження	therapia (терапія)	[терапіа]
sch	**[сх]**	грецького походження	schema (схема)	[схема]
ngu	**[нґв]** **[нґу]**	перед голосним перед приголосним	sanguis (кров) longus (довгий)	[санґвіс] [льонґус]
qu	**[кв]**	літера **q** вживається лише з літерою **u**	liquor (рідина)	[ліквор]
su	**[св]** **[су]**	перед голосним перед приголосним	suavis (приємний) sutūra (шов між кістками)	[свавіс] [сутура]
ti	**[ці]** **[ті]**	перед голосним перед приголосним та після **s, t, x**	articulatio (суглоб) mixtio (суміш) combustio (опік)	[артікуляціо] [мікстіо] [комбустіо]

ВЖИВАННЯ ВЕЛИКОЇ ЛІТЕРИ

З великої літери записуються власні імена, прізвища, географічні назви, а також назви місяців, народів, прикметники та прислівники утворені від них: *Europa* – Європа, *Claudius Galenus* – Клавдій Гален, *October* – жовтень, *Romani* – римляни.

У рецептах з великої літери пишуться: 1) назви лікарських речовин рослинного чи тваринного походження: *Urtica* – кропива, *Valeriana* – валеріана; 2) назви хімічних елементів: *Ferrum* – залізо, *Bromum* – бром; 3) назви медичних препаратів: *Tetracyclinum* – тетрациклін.

ACCENTUS. НАГОЛОС

У латинській мові є довгі та короткі склади. Довгий склад позначається : (-), короткий (˘). Склади рахуються від кінця слова за кількістю голосних звуків:

5 4 3 2 1
phar – ma – ceu – ti – cus

Наголос у латинській мові падає на *другий склад від кінця слова*, якщо голосний цього складу довгий, якщо ж він короткий, то наголос переходить на *третій склад від кінця слова*, незалежно від довготи чи короткості голосного третього складу від кінця слова.

Довгота і короткість складу

I. Правила довготи *(Наголос на другому складі від кінця слова)*

1. Голосний довгий, якщо над ним стоїть знак довготи (–) (природна довгота):
   sutūra [su-t**ū**-ra] – шов
2. Дифтонги завжди довгі:
   gangraena [gan-gr**ae**-na] – гангрена, змертвіння
3. Голосний довгий за положенням, якщо він стоїть перед двома і більше приголосними:
   tabuletta [ta-bu-l**e**t-ta] – таблетка
4. Голосний завжди довгий перед приголосними **x** або **z:**
   complexus [com-pl**e**-xus] – сполучення,
   oryza [o-r**y**-za] – рис
5. Суфікси з довгими голосними, що найчастіше трапляються в медичній термінології: **-āl-, -ār-, -āt-, -īn-, -īv-, -ōs-, -ūr-, -ūt-**.

Суфікси **-āl-, -ār-** найчастіше трапляються у прикметниках третьої відміни із закінченням **-is**, **-e**:
costālis, e – реберний,
articulāris, e – суглобовий

Суфікси **-āt-, -ūt-** найчастіше мають прикметники першої та другої відміни із закінченням **-us**, **-a**, **-um**:
destillātus, a, um – дистильований,
cornūtus, a, um – рогатий

Суфікси **-ōs-, -īv-** трапляються як в іменниках, так і в прикметниках першої та другої відміни:
spinōsus, a, um – остистий,
hypotensīvus, a, um – гіпотензивний

Суфікси **-īn-**, **-īt-, -ūr-** є як в іменниках, так і в прикметниках першої та другої відміни:
palatīnus, a, um – піднебінний,
ruptūra, ae f – розрив

II. Правила короткості (*Наголос на третьому складі від кінця слова***)**

1. Голосний короткий, якщо над ним стоїть знак короткості (˘) (природна короткість):
scapŭla [sc**a**-pŭ-la] – лопатка

2. Голосний перед голосним короткий:
operatio [o-pe-r**a**-ti-o] – операція

3. Голосний короткий перед **h** і сполученнями **ch, ph, th, rh, sch:**
contraho [c**o**n-tra-ho] – сполучаю,
stomachus [st**o**-ma-chus] – живіт

4. Голосний короткий перед сполученням німих приголосних із плавними: **b, p, d, t, c, g** з **l** або **r (bl, br, pl, pr, tl, tr, cl, cr, gl, gr, dl, dr)**:
vertebra [v**e**r-te-bra] – хребець
cerebrum [c**e**-re-brum] – мозок,
centimetrum [cen-t**i**-me-trum] – сантиметр

5. Суфікси з короткими голосними: **-ĭc-, -ĭd-, -ĭl-, -bĭl-, -ŏl-, -ŭl-**.
Суфікси **-ĭc-, -ĭd-**, властиві прикметникам першої та другої відміни:
anatomĭcus, a, um – анатомічний,
fluĭdus, a, um – рідкий
Суфікси **-ĭl-, -bĭl-** трапляються у прикметниках третьої відміни:
facĭlis, e – легкий,
stabĭlis, e – постійний, незмінний,
curabĭlis, e – виліковний
Із суфіксами **-ŏl-, -ŭl-** утворюються звичайно іменники із зменшувальним значенням:
alveŏlus – комірка,
cellŭla – клітина

Nota bene!

У медичній термінології є чимало латинізованих грецьких слів на ***-ia***. У словах, де «ia» утворилося від довгого грецького «і» (eia), слід наголошувати на «і», наприклад: *therapía, paediatría*. Слова, в яких «і» походить від короткого грецького «і», наголошують, користуючись правилами латинського наголосу, наприклад: *anatómia, chirúrgia, myológia*, або зберігаючи грецький наголос: *arhythmía, tachicardía*.

НАЙУЖИВАНІШІ У НАУКОВІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ ПРЕФІКСИ, КОРЕНІ ТА СУФІКСИ ГРЕЦЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ З ЛІТЕРОЮ «Y»

Префікс, корінь, суфікс	Значення	Приклад
cyst-	вказує на міхур	*cystoscopia* – огляд внутрішньої поверхні сечового міхура за допомогою цистоскопа
cyto-	вказує на клітину	*cytologia* – наука про клітини
cycl (-o)-	вказує на коло, круг і є частиною складних слів, що відповідають поняттям «круг», «коло»	*cyclohexānum* – циклогексан, органічна сполука, безбарвна рухлива рідина
dys-	вказує на порушення, розлад, поділ, втрату	*dyskinesia* – дискінезія, розлад довільних рухів, розлад координації; *dystrophĭcus* – дистрофічний
glyc (-k)-	вказує на вміст цукру	*glycōsum* – вуглевод групи моносахаридів, *glykaemia* – глікемія, вміст цукру в крові
hydr-	вказує на вміст води, вологи	*hydraemia* – збільшення вмісту води в крові, розрідження крові; *hydrogenium* – водень
hyper-	вказує на підвищення, надмірність	*hyperkinēsis* – гіперкінез, мимовільні перебільшені рухи з великою клінічною різновидністю; *hypersthenia* – збільшення сили, *hypertonia* – підвищення артеріального тиску
hypo-	вказує на зниження, нестачу	*hypokinēsis* – зменшена рухливість; *hyposthenia* – зменшення сили, незначна слабість; *hypotonia* – зниження артеріального тиску
my (-o)-	вказує на стосунок до м’язів	*myoglobīnum* – складний білок м’язів людини; *myologia* – вчення про м’язи; *myorrhexis* – розрив м’яза; *myospasmus* – судорога м’яза
myc (-k)-	вказує на гриб, грибок	*mycōsis* – грибкове захворювання; *mycobacteria* – грибкова бактерія
ox (-y)-	вказує на кисень у сполуках, може мати значення «гострий, кислий»	*oxygenium* – кисень; *oxydatio* – окислення; *oxygenotherapia* – лікування киснем
phys-, physio-	вказує на природу	*physiognosticus* – природознавчий
phyto-	вказує на рослину	*phytophilus* – рослинолюбний
poly-	вказує на численність, багато	*polyamīdum* – поліамід, синтетичний полімер; *polyarthrītis* – поліартрит, множинне запалення суглобів

pyr-	вказує на вогонь, жар, термічний процес	*pyrochlōrum* – мінерал класу оксидів; *pyrōsis* – печія
syn-(sym-)	вказує на поєднання, зв'язок із чимось	*syndrōmum* – синдром, комплекс симптомів; *synthĕsis* – поєднання; *symptōma* – вияв або ознака якогось явища
-yl-	вказує на вміст речовини, матерії	*acetylsalicylĭcus* – ацетилсаліциловий; *phenylīnum* – фенілін

EXERCITIA. ВПРАВИ

1. *Напишіть слова українськими літерами та поставте наголос*:

Слово	транслітерація
aetiologia (вчення про причини захворювань)	*етіольóґія*
cancer (рак)	
emplastrum (пластир)	
haemoglobinum (гемоглобін)	
auriculāris (вушний)	
hydrops (водянка)	
dyspnoë (задишка)	
traumatĭcus (пошкоджений)	
synarthrosis (нерухомий суглоб)	
sacrococcygeus (крижово-куприковий)	
physiologia (фізіологія)	
musculus teres major (великий круглий м'яз)	
ischiadĭcus (сідничний)	
phenoxymethylpenicillīnum (феноксиметилпеніцилін)	
pseudomembrānae (псевдомембрани)	
coelia (черевна порожнина)	
aēreus (повітряний)	
gargarisma (полоскання)	
unguis (ніготь)	
sublinguālis (під'язиковий)	
phaenomenon (феномен)	
luxatio (вивих)	
esophagostenōsis (звуження стравоходу)	
humeroulnaris (плечо-ліктьовий)	
kyphosis (викривлення хребта)	
erythropoësis (утворення еритроцитів)	
synchondrosis	

(з’єднання кісток з допомогою хряща)	
Zinci oxўdum (цинку оксид)	

2. *Напишіть слова латинськими літерами*:

слово	**транслітерація**	**переклад**
Тара́ксакум	*Taraxăcum*	*кульбаба*
санґвіс		*кров*
Хамомілля		*ромашка*
остеоґе́незіс		*утворення кісткової тканини*
Каліум		*Калій*
унґвентум		*мазь*
коста		*ребро*
медулля		*мозок (спинний)*
ціркумфлєксус		*оточуючий*
Майус		*травень*
окціпіталіс		*потиличний*
церебрум		*головний мозок*
кохлєар		*ложка*
контузіо		*контузія*
пневмоніа		*запалення легень*
консветудо		*звичка*
флєксура		*згин, кривизна*
респіраторіус		*дихальний*
картіляґо		*хрящ*
цереброспіналіс		*спинномозковий*
декуссаціо		*перехрестя*
ексцітанс		*збудливий*

3. *Визначте місце наголосу, орієнтуючись на довготу чи короткість другого складу від кінця слова:*

adenohypophўsis (*передня частка гіпофіза*)	leucocytolўsis (*розпад лейкоцитів*)
angŭlus costae (*кут ребра*)	myosītis immĭnens (*загрожуюче запалення м’яза*)
arteria transversa (*поперечна артерія*)	muscŭlus latissĭmus dorsi (*найширший м’яз спини*)
columna vertebrārum (*хребетний стовп*)	os coccygis (*куприкова кістка*)
collum anatomĭcum (*анатомічна шийка*)	ocŭlus dexter (*праве око*)

exĭtus letālis (*смертельний кінець*)	Papaver somnifĕrum (*мак снотворний*)
facies Hippocratĭca (*Гіпократове обличчя (обличчя помираючої людини*)	systema lymphatĭcum (*лімфатична система*)
Hirūdo medicinālis (*п'явка медична*)	trauma thoracĭcum (*грудна травма*)
inter vertĕbras (*між хребцями*)	tussis convulsīva (*коклюш*)

4. *Підберіть правильне значення коренів і префіксів*:

cyto-	вказує на стосунок до м'язів
cycl-	вказує на природу
dys-	вказує на кисень у сполуках
hydr-	вказує на підвищення, надмірність
hyper-	вказує на порушення, розлад, поділ, втрату
hypo-	вказує на вміст води, вологи
myo-	вказує на численність, багато
myc-	вказує на вогонь, жар, термічний процес
oxy-	вказує на клітину
physio-	вказує на коло, круг
poly-	вказує на гриб, грибок
pyr-	вказує на зниження, нестачу

5. *Прочитайте*:

Назви місяців

Januarius	січень
Februarius	лютий
Martius	березень
Aprilis	квітень
Majus	травень
Junius	червень
Julius	липень
Augustus	серпень
September	вересень
October	жовтень
November	листопад
December	грудень

МОРФОЛОГІЯ

Частини мови

Змінні частини мови	*Незмінні частини мови*
1. Іменник – ***nomen substantīvum***	1. Прислівник – ***adverbium***
2. Прикметник – ***nomen adjectīvum***	2. Прийменник – ***praepositio***
3. Займенник – ***pronōmen***	3. Сполучник – ***conjunctio***
4. Числівник – ***nomen numerāle***	4. Частка – ***particŭla***
5. Дієслово – ***verbum***	5. Вигук – ***interjectio***

NOMEN SUBSTANTĪVUM. ІМЕННИК

Граматичні категорії іменника

1. **Genus** (рід):	**masculīnum** (**m**) – чоловічий рід **femininum** (**f**) – жіночий рід **neutrum** (**n**) – середній рід
2. **Numĕrus** (число):	**singulāris** – однина **plurālis** – множина
3. **Casus** (відмінок):	**Nominatīvus** (**Nom**.) – називний відмінок (хто? що?) **Genetīvus** (**Gen**.) – родовий відмінок (кого? чого?) **Datīvus** (**Dat**.) – давальний відмінок (кому? чому?) **Accusatīvus** (**Acc**.) – знахідний відмінок (кого? що?) **Ablatīvus** (**Abl**.) – орудно-місцевий відмінок (ким? чим? на кому? на чому? де? коли? звідки?) **Vocatīvus** (**Voc**.) – кличний відмінок *Nota bene!* У медичних термінах Vocativus не вживається.
4. **Declinatio** (відміна):	Приналежність іменника до відміни визначається за закінченням родового відмінка однини (*genetīvus singulāris*): **I** -ae **II** -i **III** -is **IV** -us **V** -ei

СЛОВНИКОВА ФОРМА ЗАПИСУ ІМЕННИКА

Nominativus singularis (Називний відмінок)
Genetivus singularis (Родовий відмінок)
Genus (рід)

Наприклад: arteria, ae *f* – артерія; muscŭlus, i *m* – м'яз; axis, is *m* – вісь; genu, us *n* – коліно; facies, ei, *f* – поверхня, обличчя.

ВІДМІНКОВІ ЗАКІНЧЕННЯ ІМЕННИКІВ П'ЯТИ ВІДМІН

Від-міна	**I**	**II**		**III**						**IV**		**V**
				consonans приголосна		vocalis голосна		mixta мішана				
Рід	f	m	n	m,f	n	m,f	n	m,f	n	m	n	f
	SINGULARIS											
Nom.	a	us, er(ø)	um	різні		різні		різні		us	u	es
Gen.	**ae**	**i**	**i**	**is**	**is**	**is**	**is**	**is**	**is**	**us**	**us**	**ei**
Dat.	ae	o	o	i	i	i	i	i	i	ui	u	ei
Acc.	am	um	um	em	*=Nom.*	em	*=Nom.*	em	*=Nom.*	um	u	em
Abl.	a	o	o	e	e	i	i	e	e	u	u	e
	PLURALIS											
Nom.	ae	i	a	es	a	es	ia	es	a	us	ua	es
Gen.	arum	orum	orum	um	um	ium	ium	ium	ium	uum	uum	erum
Dat.	is	is	is	ibus	ibus	ibus	ibus	ibus	ibus	ibus	ibus	ebus
Acc.	as	os	a	es	a	es	ia	es	a	us	ua	es
Abl.	is	is	is	ibus	ibus	ibus	ibus	ibus	ibus	ibus	ibus	ebus

DECLINATIO PRIMA. ПЕРША ВІДМІНА ІМЕННИКІВ

До першої відміни належать іменники *жіночого роду,* які в *називному відмінку* мають закінчення ***-а***, а в *родовому* – ***-ае:***

aqua, ae f – вода,
apertūra, ae f – отвір,
costa, ae f – ребро,
fascia, ae f – оболонка м'язів,
fissūra, ae f – тріщина,
glandŭla, ae f – залоза,
lingua, ae f – язик,
maxilla, ae f – верхня щелепа,
palpĕbra, ae f – повіка,
terra, ae f – земля,
vertĕbra, ae f – хребець,
vita, ae f – життя etc.

Винятки чоловічого роду (назви професій, народностей та ін.):
incŏla, ae m – житель,
oculista, ae m – окуліст,
pharmacopōla, ae m – аптекар,
pharmaceuta, ae m – фармацевт,
collēga, ae m – друг, колега,
Belga, ae m – бельгієць, *Persa, ae m* – перс etc.

Відмінювання іменників першої відміни:

Casus	**Singulāris**	**Plurālis**	**Singulāris**	**Plurālis**
Nom.	cost- **a**	cost- **ae**	ven- **a**	ven- **ae**
Gen.	cost- **ae**	cost- **ārum**	ven- **ae**	ven- **ārum**
Dat.	cost- **ae**	cost- **is**	ven- **ae**	ven- **is**
Acc.	cost- **am**	cost- **as**	ven- **am**	ven- **as**
Abl.	cost- **ā**	cost- **is**	ven- **ā**	ven- **is**

У медичній термінології є багато слів грецького походження, які відмінюються за I відміною, проте мають певні відмінності.

За першою відміною відмінюються іменники грецького походження:

а) жіночого роду, які в *називному відмінку однини* мають закінчення ***-e,*** а в *родовому* – ***-es,*** наприклад:

Aloē, ēs f – алоє, *diastŏle, es f* – діастола (розширення серця), *dyspnoë, ës f* – задишка, *haemoptoë, ës f* – кровохаркання, *phlegmōne, es f* – флегмона, *rhaphe, es f* – шов, основа etc.;

б) чоловічого роду, які в *називному відмінку однини* мають закінчення ***-es,*** а в *родовому* – ***-ae,*** наприклад:

ascītes, ae m – асцит, черевна водянка, *diabētes, ae m* – діабет, сечове виснаження.

Зразок відмінювання іменників I відміни грецького походження:

Casus	**Singulāris**	**Plurālis**	**Singulāris**	**Plurālis**
Nom.	rhaph-**e**	rhaph- **ae**	ascīt-**es**	ascīt- **ae**
Gen.	rhaph- **es**	rhaph- **ārum**	ascīt- **ae**	ascīt-**ārum**
Dat.	rhaph- **ae**	rhaph- **is**	ascīt- **ae**	ascīt- **is**
Acc.	rhaph- **en**	rhaph- **as**	ascīt- **en**	ascīt- **as**
Abl.	rhaph- **e**	rhaph- **is**	ascīt- **e**	ascīt- **is**

СЛОВОТВОРЕННЯ.

СУФІКСИ ІМЕННИКІВ I ВІДМІНИ

Суфікс (із закінченням)	*Значення*	*Приклад*
-br-a	орган тіла, знаряддя праці	palpebra – повіка tebra – хірургічне сверло
-bŭl-a **-ŭl**-a, -(i)**cŭl**-a **-ŏl**-a, **-ell**-a	орган тіла, зменшеність пестливість	mandibŭla – нижня щелепа scatŭla – коробочка cuticŭla – шкірочка foveŏla – ямочка patella – чашечка (надколінок)
-īn-a	заняття, місце заняття	medicīna – медицина officīna – аптека
-ia, **-nt**ia	абстрактні поняття	potentia – сила energia – енергія
-ūr-a	діяльність, її наслідки	fractūra – перелом tinctūra – настойка

ГРЕЦЬКІ ДУБЛЕТИ ІМЕННИКІВ І ВІДМІНИ

Латинський іменник	*Грецький іменник*	*Грецький словотворчий елемент*	*Значення*
aqua, ae f	hýdor	hydr-	вода
cellŭla, ae f	cýtos	cyt-	клітина
cornea, ae f	kéras, kératos	kerat-	рогівка
femĭna, ae f	gyné, gynaecós	gynaec-	жінка
glandŭla, ae f	adén, adénos	aden-	залоза
lingua, ae f	glossa	gloss-	язик
mamma, ae f	mastós	mast-	грудна залоза
maxilla, ae f	gnáthos	gnath-	верхня щелепа
medulla, ae f	myelós	myel-	мозок спинний
planta, ae f	phytón	phyt-	рослина
sutūra, ae f	rháphe	rhaph-	шов
tela, ae f	hístos	hist-	тканина
tonsilla, ae f	amýgdala	amygdal-	мигдалик
vena, ae f	phleps, phlebós	phleb-	вена
vertebra, ae f	spóndylos	spondyl-	хребець
vesīca, ae f	cýstis	cyst-	міхур
vesīca fellea	cholecýstis	cholecyst-	жовчний міхур
vita, ae f	bíos	bio-	життя

EXERCITIA. ВПРАВИ

1. *Визначте відміну іменників за їх словниковою формою*:

іменник / substantivum	**відміна / declinatio**
homo, homĭn**is** *m* людина	*III (tertia)*
collum, i *n* шия, шийка	
reflexus, us *m* рефлекс	
nervus, i *m* нерв	
angŭlus, i *m* кут	
regio, ōnis *f* область	
fossa, ae *f* яма, ямка	
tuber, ĕris *n* горб	
facies, ei *f* поверхня	
canalis, is *m* канал	
leucocўtus, i *m* лейкоцит	
cornu, us *n* ріг	

calvaria, ae *f* черепне склепіння	
cranium, ii *n* череп	
processus, us *m* відросток	
caput, ĭtis *n* голова	
cavĭtas, ātis *m* порожнина	

2. *Провідміняйте іменники в однині і множині*:

vertĕbra, ae f – хребець

	singularis	*pluralis*
Nom.	*vertebra*	
Gen.	*vertebr-**ae***	
Dat.		
Acc.		*vertebr-**as***
Abl.		

oculista, ae m – окуліст

	singularis	*pluralis*
Nom.		*oculist-**ae***
Gen.		
Dat.		
Acc.		
Abl.		

glandŭla, ae f – залоза

	singularis	*pluralis*
Nom.		
Gen.		
Dat.		
Acc.		
Abl.		

palma, ae f – долоня

	singularis	*pluralis*
Nom.		
Gen.		
Dat.		
Acc.		
Abl.		

arteria, ae f – артерія

	singularis	*pluralis*
Nom.		
Gen.		
Dat.		
Acc.		
Abl.		

phlegmōne, es f – флегмона (розлите гнійне запалення м'яких тканин)

	singularis	*pluralis*
Nom.		
Gen.		
Dat.		
Acc.		
Abl.		

3. *Доберіть до латинських термінів їхні тлумачення українською мовою:*

1	**cellula**	*область тіла, що покриває передню (в анатомічній термінології) поверхню кисті*
2	**fascia**	*довга, скручена навколо поздовжньої осі і зігнута плоска кісткова пластинка, яка спереду переходить у хрящ*
3	**arteria**	*елементарна структурно-функціональна одиниця всіх живих організмів, яка має власний метаболізм, здатна до самостійного існування, самовідтворення і розвитку*
4	**costa**	*слизова оболонка, що покриває альвеолярний відросток верхньої щелепи і альвеолярну частину нижньої щелепи і охоплює зуби в області шийки*
5	**glandula**	*вид сполучної тканини, «м'який скелет» людського тіла, який пронизує його повністю й визначає тип тілобудови та її індивідуальні особливості*
6	**bucca**	*кровоносна судина, що несе збагачену киснем кров від серця до всіх органів і тканин*
7	**palma**	*відділ центральної нервової системи, що розміщений у хребтовому каналі, та виконує рефлекторну й провідникову функції*
8	**spina**	*бічна частина обличчя людини, між оком і вухом, і нижче до підборіддя і кісток нижньої щелепи, зовнішня бокова стінка ротової порожнини*
9	**medulla**	*орган в тілі, функцією якого є вироблення специфічних речовин (секретів)*
10	**gingiva**	*частина скелета, яка є головною віссю та опорою тіла*

DECLINATIO SECUNDA. ДРУГА ВІДМІНА ІМЕННИКІВ

До другої відміни належать іменники *чоловічого і середнього роду*, які в *називному відмінку однини* закінчуються на **-us**, **-er** (m), **-um** або **-on** (n)**,** а в *родовому* – на **–i:**

carpus, i m – зап‘ясток,
cubĭtus, i m – лікоть,
medĭcus, i m – лікар,
morbus, i m – хвороба,
fundus, i m – дно,
lobus, i m – частка,
nasus, i m – ніс,
nervus, i m – нерв,
ocŭlus, i m – око,
cancer, cri m – рак,
puer, ĕri m – хлопець,
paediāter, tri m – педіатр,
antebrachium, ii n – передпліччя,
brachium, ii n – плече,
cavum, i n – порожнина,
cerebellum, i n – мозочок,
dorsum, i n – спина,
palātum, i n – піднебіння,
rectum, i n – пряма кишка,
septum, i n – перегородка,
sternum, i n – грудина,
tubercŭlum, i n – горбок,
skelĕton, i n – скелет,
taxon, i n – таксон etc.

Винятки жіночого роду:

atŏmus, i f – атом, *alvus, i f* – живіт, *bolus, i f* – глина, *crystallus, i f* – кристал, *diaměter, tri f* – діаметр, *Eucalyptus, i, f* – евкаліпт, *periŏdus, i f* – період, *methŏdus, i f* – метод, *humus, i f* – земля, ґрунт та ін.

Винятки середнього роду:

virus, i n – отрута, вірус, збудник інфекційного захворювання etc.

Іменники середнього роду грецького походження:

acromion, ii n – плечовий відросток, *colon, i n* – ободова кишка, *encephălon, i n* – головний мозок, *ganglion, ii n* – вузол, *pharmăcon, i n* – ліки.

Nota bene!

До іменників II відміни середнього роду належать:

а) більшість назв лікарських засобів і препаратів, наприклад: *analgīnum* – анальгін, *amidopyrīnum* – амідопірин, *antidŏtum, i n* – протиотрута, *glucōsum, i n* – глюкоза, *penicilīnum, i n* – пеніцилін, *tetracyclīnum* – тетрациклін;

б) усі назви хімічних елементів, за винятком: *phosphŏrus, i m* – фосфор (чоловічий рід), *sulfur, ŭris, n* – сульфур (III відміна, середній рід).

Відмінювання іменників другої відміни:

Casus	**Singulāris**			**Plurālis**		
	m	m	n	m	m	n
Nom.	cancer	disc-**us**	dors-**um**	cancr-**i**	disc-**i**	dors-**a**
Gen.	cancr-**i**	disc-**i**	dors-**i**	cancr-**ōrum**	disc-**ōrum**	dors-**ōrum**
Dat.	cancr-**o**	disc-**o**	dors-**o**	cancr-**is**	disc-**is**	dors- **is**
Acc.	cancr-**um**	disc-**um**	dors-**um**	cancr-**os**	disc-**os**	dors-**a**
Abl.	cancr-**ō**	disc-**ō**	dors-**o**	cancr-**is**	disc-**is**	dors- **is**

Зразок відмінювання іменників другої відміни грецького походження:

Casus	**Singulāris**	**Plurālis**
Nom.	skelĕt-**on**	skelĕt- **a**
Gen.	skelĕt- **i**	skelet- **ōrum**
Dat.	skelĕt- **o**	skelĕt- **is**
Acc.	skelĕt- **on**	skelĕt- **a**
Abl.	skelĕt- **o**	skelĕt- **is**

СЛОВОТВОРЕННЯ.
НАЙУЖИВАНІШІ СУФІКСИ ІМЕННИКІВ ІІ ВІДМІНИ

Суфікс (із закінченням)	*Значення*	*Приклад*
-**ment**-um	результат, дія, засіб	liga-ment-um – зв'язка medica-ment-um – ліки
-**āri**-um -**ōri**-um	місце збереження чого небудь	aqu-ari-um – акваріум sanat-ori-um – санаторій
-**ŏl**-us -**ŭl**-us -**(i)cŭl**-us -**cŭl**-um -**ŭl**-um	зменшення, пестливість зменшення	alve-ŏl-us – комірка tub-ŭl-us – трубочка font-icŭl-us – тім'ячко capit-ŭl-um – мала головка
-**ism**-us	вказує на захворювання	botul-ism-us – ботулізм (отруєння м'ясним продуктом) narcot-ism-us – наркотизм (отруєння наркотиком)
-**īn**-um -**ōl**-um	вживається у назвах фармацевтичних препаратів	vasel-īn-um – вазелін Menth-ōl-um – ментол
-**ĭd**-um	утворює назви аніонів у солях безоксигенових кислот	iod-ĭd-um – йодид brom-ĭd-um – бромід

НАЙУЖИВАНІШІ ГРЕЦЬКІ ПРЕФІКСИ

Префікс	*Значення*	*Приклад*
anti-	проти	antidŏtum – протиотрута
cata-	вниз	catabolismus – розпад складних органічних речовин в організмі
epi-	на, над	epigastrium – надчерев'я
en- (em-)	у, всередині	encephălon – головний мозок embrўon – зародок
syn (sym-)	разом, з, сполучення	syndrōmum – комплекс симптомів

ГРЕЦЬКІ ДУБЛЕТИ ІМЕННИКІВ ІІ ВІДМІНИ

Латинський іменник	*Грецький іменник*	*Грецький словотворчий елемент*	*Значення*
anĭmus, i m	psyché	psych-	душа, духовна сила
calcus, i m	líthos	lith-	камінь
cancer, cri m	carcínos	carcin-	рак
digĭtus, i m	dáctylos	dactyl-	палець
humĕrus, i m	bráchion	brachi-	плече, плечова кістка
medĭcus, i m	iatér, iatrós	iatr-	лікар
morbus, i m	nósos	nos-	хвороба
muscŭlus, i m	mys, myós	my-	м’яз
nasus, i m	rhis, rhinós	rhin-	ніс
nervus, i m	neúron	neur-	нерв
ocŭlus, i m	ophtalmós	ophtalm-	око
ventricŭlus, i m	gastér, gastrós	gastr-	шлунок
intestīnum, i n	énteron	enter-	кишка
rectum, i n	proctós	proct-	пряма кишка
medicamentum, i n	phármacon	pharmac-	ліки
venēnum, i n	tóxon, toxicón	tox-, toxic-	отрута
ovarium, i n	oóphoron	oophor-	яєчник
caecum, i n	týphlon	typhl-	сліпа кишка

EXERCITIA. ВПРАВИ

1. *Провідміняйте іменники в однині і множині*:

digĭtus, i m – палець

	singularis	*pluralis*
Nom.		
Gen.		
Dat.		
Acc.		
Abl.		

labium, ii n – губа

	singularis	*pluralis*
Nom.		
Gen.		
Dat.		
Acc.		
Abl.		

nervus, i m – нерв

	singularis	*pluralis*
Nom.		
Gen.		
Dat.		
Acc.		
Abl.		

paediater, tri m – педіатр

	singularis	*pluralis*
Nom.		
Gen.		
Dat.		
Acc.		
Abl.		

bacillus, i m – бацила (паличка – мікроорганізм, збудник хвороб)

	singularis	*pluralis*
Nom.		
Gen.		
Dat.		
Acc.		
Abl.		

unguentum, i n – мазь

	singularis	*pluralis*
Nom.		
Gen.		
Dat.		
Acc.		
Abl.		

encephălon, i n – головний мозок

	singularis	*pluralis*
Nom.		
Gen.		
Dat.		
Acc.		
Abl.		

2. *Перекладіть українською мовою*:

1. Crista tibiae. ……

2. Cancer ventricŭli. ……
3. Fractura costārum et clavicŭlae. …….
4. Collum costae. …….
5. Incisura mandibŭlae. ……..
6. Muscŭli et nervi oculōrum et nasi. ……..
7. Papilla mammae. …….
8. Dorsum sellae. …….
9. Tinctura Belladonnae. …….
10. Angŭlus costae. ……...
11. Aqua Chamomillae. ……
12. Ligamentum nuchae. ……...
13. Tinctura Valerianae. …….
14. Fundus ocŭli. ……...
15. Cancer recti. ……
16. Bacillus diphtheriae. ……
17. Oleum Ricini medicamentum est. ……...
18. Morbi nervōrum. …….
19. Linea nuchae. ……..
20. Catarrhus ventricŭli. ……

Vocabulum

angŭlus, i *m* – кут
aqua, ae *f* – вода
bacillus, i *m* – бацила, паличка
Belladonna, ae *f* – красавка, белладонна
cancer, cri *m* – рак
catarrhus, i *m* – катар
Chamomilla, ae *f* – ромашка
clavicŭla, ae *f* – ключиця
crista, ae *f* – гребінь
collum, i *n* – шия, шийка
costa, ae *f* – ребро
diphtheria, ae *f* – дифтерія
dorsum, i *n* – спина
est – є
et – і
fractura, ae *f* – перелом
fundus, i *m* – дно
incisura, ae *f* – вирізка
ligamentum, i *n* – зв’язка
linea, ae *f* – лінія, риска
mamma, ae *f* – молочна залоза
mandibŭla, ae *f* – нижня щелепа
medicamentum, i *n* – ліки
morbus, i *m* – хвороба
muscŭlus, i *m* – м’яз
nasus, i *m* – ніс
nervus, i *m* – нерв
nucha, ae *f* – потилиця
ocŭlus, i *m* око
oleum, i *n* – олія

papilla, ae *f* – сосок
rectum, i *n* – пряма кишка
Ricĭnus, i *m* – плід (горішок) рицинового дерева
sella, ae *f* – сідло
tibia, ae *f* – велика гомілка
tinctura, ae *f* – настоянка
ventricŭlus, i *m* – шлунок
Valeriana, ae *f* – валеріана

3. *Виділіть в іменниках суфікси і поясніть їхнє значення*:

Alcoholismus, i *m* ……..

circulus, i *m* ……..

ventriculus, i *m* ……..

Analginum, i *n* ……..

Corvalolum, i *n* ……..

fundamentum, i *n* ……..

iodismus, i *m* ……..

morphismus, i *m* ……..

Penicillinum, i *n* ……..

tuberculum, i *n* ……..

4. *Доберіть до латинських термінів їхні тлумачення українською мовою:*

1	**skeleton**	*рубець на передній черевній стінці, що залишається після видалення пуповини у новонародженої дитини*
2	**dorsum**	*сукупність твердих тканин в організмі, які слугують опорою тіла або окремих його частин і (або) захищають його від механічних ушкоджень*
3	**carpus**	*орган, початковий відділ дихальних шляхів у людей, розташований на обличчі, що виконує роль дихання, сприйняття запаху та мовлення*
4	**umbilicus**	*центральна в анатомічному відношенні частина тіла, що не включає голову, шию, кінцівки*
5	**thymus**	*задня сторона тулуба, що тягнеться від нижньої частини шиї до попереку*
6	**truncus**	*парний сенсорний орган людини і тварин, що має здатність сприймати електромагнітне випромінювання у видимому діапазоні довжин хвиль*
7	**oculus**	*частина кисті, яка складається з 8 кісточок, розташованих у два ряди*
8	**nasus**	*належить до центральних залоз імунного захисту, кровотворення*

NOMEN ADIECTĪVUM. ПРИКМЕТНИК

Прикметники в латинській мові поділяються на дві групи: 1) *прикметники першої і другої відміни*; 2) *прикметники третьої відміни*.

ПРИКМЕТНИКИ ПЕРШОЇ І ДРУГОЇ ВІДМІНИ

Прикметники першої і другої відміни мають закінчення **-us** (m)**, -a** (f)**, -um** (n) або **-er** (m)**, -a** (f)**, -um** (n).
Словникова форма:

bifīdus, a, um – роздвоєний, а, е
albus, a, um – білий, а, е
cavus, a, um – порожнистий, а, е
durus, a, um – твердий, а, е
flavus, a, um – жовтий, а, е
flexuosus, a, um – зігнутий, звивистий, а, е
hypoglossus, a, um – під'язиковий, а, е
latus, a, um – широкий, а, е
longus, a, um – довгий, а, е
magnus, a, um – великий, а, е
medius, a, um – середній, я, є
asper, ĕra, ĕrum – шорсткий, а, е
dexter, tra, trum – правий, а, е
niger, gra, grum – чорний, а, е
ruber, bra, brum – червоний, а, е
sinister, tra, trum – лівий, а, е *etc*.

Прикметники *чоловічого і середнього роду* відмінюються за другою відміною, *жіночого роду* – за першою.

Зразки відмінювання прикметників першої і другої відміни:

Casus	**Singulāris**		
	m	*f*	*n*
Nom.	long **-us** *довгий*	long **-a** *довга*	long **-um** *довге*
Gen.	long **-i**	long **-ae**	long **-i**
Dat.	long **-o**	long **-ae**	long **-o**
Acc.	long **-um**	long **-am**	long **-um**
Abl.	long **-ō**	long **-a**	long **-ō**
	Plurālis		
Nom.	long **-i**	long **-ae**	long **-a**
Gen.	long **-ōrum**	long **-ārum**	long **-ōrum**
Dat.	long **-is**	long **-is**	long **-is**
Acc.	long **-os**	long **-as**	long **-a**
Abl.	long **-is**	long **-is**	long **-is**

Casus	**Singulāris**		
	m	*f*	*n*
Nom.	dexter **ø** *правий*	dextr **-a** *права*	dextr **-um** *праве*
Gen.	dextr **-i**	dextr **-ae**	dextr **-i**
Dat.	dextr **-o**	dextr **-ae**	dextr **-o**
Acc.	dextr **-um**	dextr **-am**	dextr **-um**
Abl.	dextr **-ō**	dextr **-a**	dextr **-ō**
	Plurālis		
Nom.	dextr **-i**	dextr **-ae**	dextr **-a**
Gen.	dextr **-ōrum**	dextr **-ārum**	dextr **-ōrum**
Dat.	dextr **-is**	dextr **-is**	dextr **-is**
Acc.	dextr **-os**	dextr **-as**	dextr **-a**
Abl.	dextr **-is**	dextr **-is**	dextr **-is**

Прикметники завжди узгоджуються з іменниками у роді, числі та відмінку. *Наприклад*: rect**us**, rect**a**, rect**um** – прямий, пряма, пряме

musculus, i *m* – м'яз + rect**us** прямий м'яз

nota, ae *f* – ознака + rect**a** пряма ознака

dorsum, i *n* – спина + rect**um** пряма спина

Грецько-латинські дублети прикметників I і II відміни

Латинізовані грецькі основи	**Латинські синоніми**	**Значення**
cal-, calo-	pulcher, chra, chrum	красивий
cyrt-, cyrto-	curvus, a, um	кривий, викривлений
dolicho-	longus, a, um	довгий
erythro-	ruber, bra, brum	червоний
eury-	latus, a, um	широкий
gymn-, gymno-	glaber, bra, brum nudus, a, um	голий
heter-, hetero-	alter, era, erum	другий
leuc-, leuco-	albus, a, um	білий
macr-, macro-	longus, a, um	довгий
mega-, megal-	magnus, a, um	великий
melano-	niger, gra, grum	чорний
micro-	parvus, a, um	малий
neo-	novus, a, um	новий
olig-, oligo-	paucus, a, um	нечисленний
ortho-	rectus, a, um	прямий
pachy-	crassus, a, um	товстий
platy-	latus, a, um, planus, a, um	широкий, плоский
sten-, steno-	angustus, a, um	вузький
xantho-, -xanthus	flavus, a, um	жовтий
xer-	siccus, a, um	сухий

PRAEPOSITIONES. ПРИЙМЕННИКИ

+Accusativus (знахідний відмінок)	**+Ablativus (орудно-місцевий відмінок)**	**+Genetivus (родовий відмінок)**
ad – до, біля, для **ante** – перед, до **apud** – в, біля, при **contra** – проти, напроти **extra** – ззовні, поза, за **in** – в, на, до **infra** – нижче, під, після **intra** – всередині, протягом **inter** – між **ob** – перед, внаслідок **praeter** – всупереч, крім **per** – через, крізь **post** – після, позаду **trans** – через, за, по той бік **sub** – під **super** – над чим, на чому, на що **supra** – вище, над	**a (ab)** – від **de** – з, про, по **pro** – перед, за, замість **sine** – без **cum** – з **e (ex)** – із, з **in** – в, на, до **prae** – перед, через **sub** – під **super** – над чим, на чому, на що	**causa,** **gratia** – заради, для, із-за, через

Nota bene!

Прийменники **in** (в, на, до), **sub** (під), **super** (над чим, на чому, на що) вживаються з акузативом і аблативом. На питання *де?* керують ***аблативом***, на питання *куди?* – ***акузативом***.

EXERCITIA. ВПРАВИ

1. *Узгодьте іменники з прикметниками і провідміняйте словосполучення в однині і множині*:

ligamentum, i *n* – зв'язка (**latus, a, um** – широкий, а, е)

	singularis	*pluralis*
Nom.	*ligament**um** lat**um***	
Gen.	*ligament-**i** lat-**i***	
Dat.		
Acc.		
Abl.		*ligament-**is** lat-**is***

ocŭlus, i *m* – око (**dexter, tra, trum** – правий, а, е)

	singularis	*pluralis*
Nom.	*oculus dexter ø*	
Gen.	*ocul-i dextr-i*	
Dat.		
Acc.		
Abl.		

pleura, ae *f* – плевра (**diaphragmatĭcus, a, um** – діафрагмальний, а, е)

	singularis	*pluralis*
Nom.		
Gen.		
Dat.		
Acc.		
Abl.		

2. *Перекладіть українською мовою, звертаючи увагу на* ***прийменники:***

1	*cum* structūra composĭta	*зі складною структурою (cum+Abl.)*
2	*ante / post* cibum	
3	*ab* ocŭlo sinistro	
4	*praeter* naturam	
5	*per* horam	
6	*sine* mora	
7	*inter* digitos	
8	*super* labio	
9	*ad* urethram	
10	*ex* aqua	

Vocabulum

aqua, ae *f* вода
cibus, i *m* їжа
composĭtus, a, um складний
digitus, i *m* палець
hora, ae *f* година
labium, ii *n* губа
mora, ae *f* затримка
natura, ae *f* природа
ocŭlus, i *m* око
sinister, tra, trum лівий
structura, ae *f* будова, структура
urethra, ae *f* сечівник

3. *Перекладіть українською мовою*:

1. Fractura huměri dextri. ……
2. Labium leporinum. ……..…...
3. Vertĕbra thoracĭca. …….
4. Medulla ossea rubra et flava est.……...
5. Nervus est optĭcus, vagus, trigemĭnus. ……

Vocabulum

dexter, tra, trum правий
est (він, вона, воно) є (3 ос. одн.)
et і, а також
humĕrus, i *m* плече
flavus, a, um жовтий
fractura, ae *f* перелом
labium, ii *n* губа
leporinus, a, um заячий
medulla, ae *f* мозок
nervus, i *m* нерв
optĭcus, a, um зоровий
osseus, a, um кістковий
ruber, bra, brum червоний
thoracĭcus, a, um грудний
trigemĭnus, a, um трійчастий
vagus, a, um блукаючий
vertebra, ae *f* хребець

DECLINATIO TERTIA. ТРЕТЯ ВІДМІНА ІМЕННИКІВ

До третьої відміни належать іменники *чоловічого, жіночого та середнього родів* з різними основами та різними закінченнями в називному відмінку однини, а в родовому – спільне закінчення **-is**.

Третя приголосна відміна (Classis consŏnans)

До третьої *приголосної* відміни належать *нерівноскладові* іменники трьох граматичних родів, основа яких закінчується *на один приголосний*:

aetas, ātis f – вік,
abdōmen, ĭnis n – живіт,
arrector, ōris m– випрямляч,
compressor, ōris m – стискач,
corpus, ŏris n – тіло,
cortex, ĭcis m – кора,
flexor, ōris m – згинач,
genus, ĕris n – рід, вид,
gravidĭtas, ātis f – вагітність,
homo, ĭnis m – людина,
lumbāgo, ĭnis, f – простріл,
pes, pedis, m – нога,
sapo, ōnis m – мило,
tendo, ĭnis m – сухожилля etc.

Зразок відмінювання іменників приголосної відміни:

Casus	**Singulāris**		**Plurālis**	
	m	n	m	n
Nom.	flexor	corpus	flexor-**es**	corpŏr-**a**
Gen.	flexor-**is**	corpŏr-**is**	flexor-**um**	corpŏr-**um**
Dat.	flexor-**i**	corpŏr-**i**	flexor-**ĭbus**	corpor-**ĭbus**
Acc.	flexor-**em**	corpus	flexor-**es**	corpŏr-**a**
Abl.	flexor-**e**	corpŏr-**e**	flexor-**ĭbus**	corpor-**ĭbus**

Третя голосна відміна (Classis vocālis)

До *голосної* відміни належать *іменники середнього роду*, що в називному відмінку однини закінчуються на **-e, -al, -ar**. Наприклад:

rete, retis n – сітка, *anĭmal, ālis n* – тварина,
secāle, is n – жито, *hepar, ātis n* – печінка etc.

Nota bene!

Особливість іменників голосної групи: Abl. Sing. –i; Gen. Plur. – ium; Nom. і Acc. Plur. (*n*) – ia.

Зразок відмінювання іменників голосної відміни:

rete, retis n – сітка (основа – ret-) та *exemplar, āris n* – зразок (основа – exemplar)

Casus	**Singulāris**		**Plurālis**	
	n	n	n	n
Nom.	rete	exemplar	ret-**ia**	exemplar-**ia**
Gen.	ret-**is**	exemplār-**is**	ret-**ium**	exemplar-**ium**
Dat.	ret-**i**	exemplār-**i**	ret-**ĭbus**	exemplar-**ĭbus**
Acc.	rete	exemplar	ret-**ia**	exemplar-**ia**
Abl.	ret-**i**	exemplār-**i**	ret-**ĭbus**	exemplar-**ĭbus**

Третя мішана відміна (Classis mixta)

До третьої *мішаної* відміни належать:

- *рівноскладові іменники*, які в називному відмінку однини закінчуються на **-is, -es**:
  auris, is f – вухо, *mensis, is m* – місяць,
  axis, is m – вісь, *pubes, is f* – лобок,
  cutis, is f – шкіра, *tabes, is f* – виснаження,
  dermis, is f – власне шкіра, *unguis, is m* – ніготь etc.
- *нерівноскладові іменники*, які перед закінченням родового відмінка однини **-is** мають *дві приголосні* букви:
  caro, carnis, f – м'ясо, *frons, frontis f* – чоло, лоб,
  cor, cordis n – серце, *os, ossis n* – кістка,
  dens, dentis m – зуб, *pars, partis f* – частина etc.

Nota bene!

Особливість іменників мішаної групи: Gen. Plur. – ium (замість –um). В усіх інших відмінках закінчення такі, як у приголосній групі.

Зразок відмінювання іменників мішаної відміни:

axis, is m – вісь (основа – ax-), *pars, partis f* – частина (основа – part-), *os, ossis n* – кістка (основа – oss-)

Casus	**Singulāris**			**Plurālis**		
	m	f	n	m	f	n
Nom.	ax-**is**	pars	os	ax-**es**	part-**es**	oss-**a**
Gen.	ax-**is**	part-**is**	oss-**is**	ax-**ium**	part-**ium**	oss-**ium**
Dat.	ax-**i**	part-**i**	oss-**i**	ax-**ĭbus**	part-**ĭbus**	oss-**ĭbus**
Acc.	ax-**em**	part-**em**	os	ax-**es**	part-**es**	oss-**a**
Abl.	ax-**e**	part-**e**	oss-**e**	ax-**ĭbus**	part-**ĭbus**	oss-**ĭbus**

Nota bene! За приголосною відміною, як виняток, відмінюються:
pater, tris m – батько,
mater, tris f – мати,
frater, tris m – брат,
iuvĕnis, is m, f – юнак, дівчина,
canis, is m, f – собака та ін.

ОСОБЛИВОСТІ ВІДМІНЮВАННЯ ІМЕННИКІВ ТРЕТЬОЇ ВІДМІНИ

1) Рівноскладові іменники грецького походження на ***–sis*** відмінюються за голосним типом і мають певні особливості: Acc. Sing. – ***-im***; Abl. Sing. – ***-i***; Gen. Plur. – ***-ium***.
Це такі іменники:

- *грецького походження*:
  dosis, is f – доза, *narcōsis, is f* – наркоз,
  analўsis, is f – аналіз, *paralўsis, is f* – параліч,
  anamnēsis, is f – історія хворого, *prognōsis, is f* – прогноз,
  basis, is f – основа, *phthisis, is f* – сухоти
  diagnōsis, is f – діагноз,
- *латинські іменники*:
  febris, is, f – гарячка, *tussis, is f* – кашель,
  pelvis, is f – таз, *sitis, is f* – спрага
  pertussis, is f – коклюш,

2) Іменники грецького походження середнього роду на ***-ma*** відмінюються за приголосною групою, але мають такі особливості: Dat. і Abl. Plur. мають закінчення ***-is*** замість ***-ĭbus***:

carcinōma, ătis n – рак, *sarcōma, ătis n* – саркома,
diaphragma, ătis n – діафраґма, *stoma, ătis n* – рот,
gramma, ătis n – грам, *systēma, ătis n* – система,
lipōma, ătis n – жирова пухлина, *trauma, ătis n* – травма
oedēma, ătis n – набряк,

Зразок відмінювання іменників:

dosis, is f – доза (основа – dos-), *vis, f* – сила, *trauma, ătis n* – травма (основа – traumat-), *vas, vasis n* – судина, посуд (основа – vas-)

Singulāris				
Nom.	dosis	vis	trauma	vas
Gen.	dos-is	–	traumat-is	vas-is
Dat.	dos-i	–	trauma-i	vas-i
Acc.	dos-im	vim	trauma	vas
Abl.	dos-i	vi	trauma-e	vas-e
Plurālis				
Nom.	dos-es	vir-es	traumat-a	vas-a
Gen.	dos-ium	vir-ium	traumat-um	vas-ōrum
Dat.	dos-ĭbus	vir-ĭbus	traumat-is	vas-is
Acc.	dos-es	vir-es	traumat-a	vas-a
Abl.	dos-ĭbus	vir-ĭbus	traumat-is	vas-is

СЛОВОТВОРЕННЯ.

НАЙУЖИВАНІШІ СУФІКСИ ІМЕННИКІВ ІІІ ВІДМІНИ

Суфікс	*Значення*	*Приклад*
-or	фізичний або душевний стан	tumor, ōris *m* – пухлина calor, ōris *m* – жар, тепло
-tor, **-sor**	діюча особа; предмет, що виконує дію	doctor, ōris *m* – вчений, доктор levator, ōris *m* – підіймач, підіймаючий м’яз compressor, ōris *m* – стискач

Суфікс (із закінченням)	*Значення*	*Приклад*
-īt-is	запальний поцес	bronchītis, itĭdis, *f* – запалення бронхів, бронхіт meningītis, itĭdis, *f* – запалення оболонки головного мозку
-ōs-is	назви хвороб незапального характеру, часто пов'язані з перевищенням норми	hypovitaminōsis, is *f* – нестача вітамінів в організмі arthrōsis, is *f* – хронічне захворювання суглобів, артроз
-iăs-is	ознаки хвороб, хвороби незапального характеру	helminthiăsis, is *f* – глисне захворювання elephantiăsis, is *f* – слоновість, слонова хвороба
-io	дія або результат дії	curatio, ōnis *f* – лікування solutio, ōnis *f* – розчин
-ĭtas**, -itu**do	якість або абстрактне поняття	tuberosĭtas, ātis *f* – горбистість aegritūdo, ĭnis *f*-захворювання
-men	засіб або результат дії	albūmen, ĭnis *n* – білок forāmen, ĭnis *n* – отвір
-ōma	наявність пухлини	adenōma, ătis *n* – новоутворення за типом залози lipōma, ătis *n* – жировик, пухлина, яка розвивається з жирової тканин
-ēma	наявність висипів, набряків, наривів	exanthēma, ătis *n* – висип на шкірі

НАЙУЖИВАНІШІ ГРЕЦЬКІ ПРЕФІКСИ

Префікс	*Значення*	*Приклад*
dia-	через, між	diagnōsis, is *f* – розпізнання diaphўsis, is *f* – діафіз, середня частина трубчастих кісток
para- (перед приголосним) **par-** (перед голосним)	проти (відхилення від норми, помилкове, неправильне) 2) при, біля (легка форма, придаток)	paratrichōsis, is *f* – ріст волосся на незвичному місці paralўsis, is *f* – параліч parotītis, itĭdis, *f* – привушна залоза
peri-	навколо, з усіх боків	periostītis, itĭdis, *f* – запалення окістя
pro-	перед, раніше	prognōsis, is *f* – прогноз prophilaxis, is f – профілактика, попередження захворювання

ГРЕЦЬКІ ДУБЛЕТИ ІМЕННИКІВ ІІІ ВІДМІНИ

Латинський іменник	*Грецький іменник*	*Грецький словотворчий елемент*	*Значення*
aër, aëris *m*	pnéuma, pnéumatos	pneumat- pneum-	повітря
apex, ĭcis *m*	ácron	acr-	верхівка
calor, ōris *m*	thérme	therm-	тепло, жар
color, ōris *m*	chróma, chrómatos	chromat- chrom-	колір
dens, dentis *m*	odús, odóntos	odont-	зуб
dolor, ōris *m*	álgos, odýne	alg-, odyn-	біль
homo, ĭnis *m*	ánthropos	anthrop-	людина
pes, pedis *m*	pus, podós	pod-	нога, стопа
pulmo, ōnis *m*	pnéumon	pneum-, pneumon-	легеня
sanguis, ĭnis *m*	haema, háematos	haem-, hem-, haemat-, aemia-	кров
sudor, ōris *m*	hidrós	hidr-	піт
tumor, ōris *m*	óncos	onc-	пухлина
unguis, is *m*	ónyx, ónychos	onych-	ніготь
articulatio, ōnis *f*	árthron	arthr-	суглоб
auris, is *f*	us, otós	ot-	вухо
cartilāgo, ĭnis *f*	chóndros	chondr-	хрящ
cutis, is *f*	derma, dérmatos	derm-, dermat-	шкіра
curatio, ōnis *f*	therapía	therap-	лікування
mater, tris *f*	méninx, méningos	mening-	оболонка мозку
mens, mentis *f*	phren, phrenós	phren-	думка, розум
pelvis, is *f*	pýelos	pyel-	таз
sectio, ōnis *f*	tomé	tom-	розріз
adeps, ĭpis *f*	lípos	lip-	жир, сало
abdōmen, ĭnis *n*	lapára	lapar-	живіт
cadaver, ĕris *n*	necrós	necr-	труп
caput, ĭtis *n*	cephalé	cephal-	голова
cor, cordis *n*	cardía	cardi-	серце
corpus, ŏris *n*	sóma, sómatos	som-, somat-	тіло
fel, fellis *n*	cholé	chol-	жовч
os, oris *n*	stóma, stómatos	stomat-	рот
os, ossis *n*	ostéon	oste-, ost-	кістка
pectus, ŏris *n*	stéthos	steth-	груди
semen, ĭnis *n*	spérma, spérmatos	spermat-	насіння, сперма
tempus, ŏris *n*	chrónos	chron-	скроня, час
vas, vasis *n*	angíon	angi-	судина

EXERCITIA. ВПРАВИ

1. *Запишіть основу іменників третьої відміни та визначте їх групу*:

Слово	**Основа** (Genetivus sing.)	**Група**
virgo, ĭnis f (діва, дівчина)	*virgin-is*	*consonans*
iuvĕnis, is m (юнак)		
auris, is f (вухо)		
larynx, ngis m (гортань)		
tumor, oris m (пухлина)		
diagnosis, is f (діагноз)		
operatio, onis f (операція)		
universĭtas, atis f (цілісність, колектив)		
frons, frontis f (лоб, чоло)		
basis, is f (основа)		
lien, lienis m (селезінка)		
fames, is f (голод)		
elĕphas, antis m (слон)		
gaster, gastris f (шлунок)		
fel, fellis n (жовч)		
flos, ōris m (квітка)		
vermis, is m (черв'як)		
luxatio, onis f (вивих)		
cutis, is f (шкіра)		
tempus, ŏris n (скроня)		
dens, dentis m (зуб)		
caput, itis n (голова)		
simulatio, onis f (удаваність)		
mens, mentis f (розум)		

2. *Узгодьте іменники з прикметниками і провідміняйте словосполучення в однині і множині*:

cor, cordis *n* – серце (**humanus, a, um** – людський, а, е)

	Singularis	*pluralis*
Nom.	*cor* *humanum*	*cord-a* *human-a*
Gen.	*cord-is* *human-i*	
Dat.		
Acc.		
Abl.		

pulmo, onis *m* – легеня (**dexter, tra, trum** – правий, а, е)

	Singularis	*pluralis*
Nom.	*pulmo* *dexter Ø*	
Gen.	*pulmon-is* *dextr-is*	*pulmon-um* *dextr -orum*
Dat.		
Acc.		
Abl.		*pulmon-ibus* *dextr -is*

quies, ētis *f* – спокій (**absolutus, a, um** – абсолютний, а, е)

	Singularis	*pluralis*
Nom.	*quies* *absoluta*	
Gen.	*quiet-is* *absolut-ae*	
Dat.		
Acc.		*quiet-es* *absolut-as*
Abl.		

3. *Перекладіть українською мовою*:

1. Pulmones sunt organa respiratoria.

……

2. Sudor frigĭdus morbi signum est.

……

3. In ossĭbus substantiae compactae et spongiosae sunt.

……

4. Hominĭbus aegrotis quies necessaria est.

……

5. Sanguis naturā calidus et humĭdus est, colore ruber, qualitate dulcis (*Hippocrătes*).

……

Vocabulum

aegrotus, a, um хворий
calĭdus, a, um теплий, гарячий
color, oris *m* колір, забарвлення
compactus, a, um компактний, щільний
dulcis, e солодкий, приємний
est (він, вона, воно) є
et і
frigĭdus, a, um холодний
homo, ĭnis *m* людина
humĭdus, a, um вологий, вогкий

in у, в, на
morbus, i *m* хвороба
natura, ae *f* природа
necessarius, a, um необхідний
organon, i *n* орган
os, ossis *n* кістка
pulmo, onis *m* легеня
qualĭtas, ātis *f* якість, властивість
quies, ētis *f* спокій, відпочинок
respiratorius, a, um дихальний
ruber, bra, brum червоний
sanguis, ĭnis *m* кров
signum, i *n* знак, ознака
spongiosus, a, um губчастий
substantia, ae *f* речовина
sudor, oris *m* піт
sunt (вони) є

4. *Перекладіть клінічні латинські терміни, з'ясувавши значення окремих його частин*:

Клінічний термін	**Значення окремих частин терміна**	**Переклад клінічного терміна**
fibroma	*fibra* – волокно *-oma* – наявність пухлини	пухлина сполучної тканини
cystitis	*cystis* – міхур *-itis* –	
dermatosis		
haematoma		
otitis		
osteoma		

ПРИКМЕТНИКИ ТРЕТЬОЇ ВІДМІНИ

Прикметники третьої відміни поділяються на *три групи*:

1) прикметники з трьома родовими закінченнями ***-er*** (m), ***-is*** (f), ***-e*** (n):

acer, acris, acre – гострий, а, е
celer, ĕris, ĕre – швидкий, а, е
saluber, bris, bre – цілющий, а, е

2) прикметники з двома родовими закінченнями ***-is*** (m,f), ***-e*** (n):

brevis, e – короткий, а, е
centralis, e – центральний, а, е
costalis, e – ребровий, а, е
mentalis, e – підборідний, а, е

3) прикметники з одним родовим закінченням (**-r, -s, -x**), спільним для трьох родів:

biceps, cipĭtis – двоголовий, а, е
par, paris – рівний, а, е
teres, ĕtis – круглий, а, е
simplex, ĭcis – простий, а, е

Прикметники III відміни відмінюються за третьою відміною голосним типом.

Зразок відмінювання прикметників третьої відміни:

а) з трьома родовими закінченнями:

Casus	**Singulāris**			**Plurālis**	
	m	f	n	m, f	n
Nom.	ac**er** *гострий*	acr-**is** *гостра*	acr-**e** *гостре*	acr **-es**	acr **-ia**
Gen.	acr **-is**	acr **-is**	acr **-is**	acr **-ium**	acr **-ium**
Dat.	acr **-i**	acr **-i**	acr **-i**	acr **-ĭbus**	acr **-ĭbus**
Acc.	acr **-em**	acr **-em**	acr **-e**	acr **-es**	acr **-ia**
Abl.	acr **-i**	acr **-i**	acr **-i**	acr **-ĭbus**	acr **-ĭbus**

б) з двома закінченнями:

Casus	**Singulāris**		**Plurālis**	
	m, f	n	m, f	n
Nom.	brev **-is** *короткий, коротка*	brev **-e** *коротке*	brev **-es**	brev **-ia**
Gen.	brev **-is**	brev **-is**	brev **-ium**	brev **-ium**
Dat.	brev **-i**	brev **-i**	brev **-ĭbus**	brev **-ĭbus**
Acc.	brev **-em**	brev **-e**	brev **-es**	brev **-ia**
Abl.	brev **-i**	brev **-i**	brev **-ĭbus**	brev **-ĭbus**

в) з одним родовим закінченням: **biceps** (m, f, n), **bicipĭtis** (Gen. sing.)

Casus	**Singulāris**		**Plurālis**	
	m, f	n	m, f	n
Nom.	bicep**s** *двоголовий, -а*	bicep**s** *двоголове*	bicipit -**es**	bicipit -**ia**
Gen.	bicipit -**is**	bicipit -**is**	bicipit -**ium**	bicipit -**ium**
Dat.	bicipit -**i**	bicipit -**i**	bicipit -**ĭbus**	bicipit -**ĭbus**
Acc.	bicipit -**em**	bicep**s**	bicipit -**es**	bicipit -**ia**
Abl.	bicipit -**i**	bicipit -**i**	bicipit -**ĭbus**	bicipit -**ĭbus**

Nota bene! Основу прикметників з трьома і двома закінченнями визначаємо за формою жіночого роду, відкидаючи закінчення ***-is***.

Грецько-латинські дублети прикметників III відміни

Латинізовані грецькі основи	**Латинські синоніми**	**Значення**
acro-, acr-	apicalis, e	верхній
bary-	gravis, e	важкий
brachy-	brevis, e	короткий
chlor-, chloro-	viridis, e	зелений
crypto-	latens, entis	прихований, покритий
diplo-	duplex, icis	подвійний, парний
glyc(o)-	dulcis, e	солодкий
haplo-	simplex, icis	простий
homo-, homeo-	aequalis, e	рівний, однаковий
iso-	par, paris	рівний, парний
lei-, leio-	levis, e	гладкий
lept-, lepto-	tenuis, e	тонкий
malac-	mollis, e	м’який
oxy-	acer, acris, acre	гострий, кислий
scler-, sclero-	rigens, entis	твердий, жорсткий

EXERCITIA. ВПРАВИ

1. *Узгодьте іменники з прикметниками і провідміняйте словосполучення в однині і множині*:

os, ossis *n* – кістка (**occipitalis, e** – потиличний, а, е)

	singularis	*pluralis*
Nom.	*os occipitale*	*oss-a occipital-ia*
Gen.	*oss-is occipital-is*	
Dat.		
Acc.		*oss-a occipital-ia*
Abl.		

muscŭlus, i *m* – м'яз (**teres, ĕtis** – круглий, а, е)

	singularis	*pluralis*
Nom.	*musculus teres*	
Gen.	*muscul-i teret-is*	*muscul-orum teret-ium*
Dat.		
Acc.		*muscul-os teret-es*
Abl.		

vertĕbra, ae *f* – хребець (**sacralis, e** – крижовий, а, е)

	singularis	*pluralis*
Nom.	*vertebra sacralis*	*vertebr-ae sacral-es*
Gen.	*vertebr-ae sacral-is*	
Dat.		
Acc.		
Abl.		*vertebr-is sacral-ibus*

tendo, ĭnis *m* – сухожилля (**calcaneus, a, um** – п'ятковий, а, е)

	singularis	*pluralis*
Nom.		
Gen.		
Dat.		
Acc.		
Abl.		

regio, onis *f* – область, ділянка (**cervicalis, e** – шийний, а, е)

	singularis	*pluralis*
Nom.		
Gen.		
Dat.		
Acc.		
Abl.		

2. *Запишіть, від яких іменників утворені нижчевказані прикметники*:

Прикметники	***Іменники***
costalis	*costa, ae f* – ребро
pectoralis	
renalis	
maxillaris	
auricularis	
tibialis	
femoralis	
mandibularis	
lingualis	
dentalis	
scapularis	
sternalis	
occipitalis	
labialis	

3. *Перекладіть* ***терміни*** *українською мовою****:***

musculus compressor naris	
musculus adductor hallucis	
musculus articularis cubiti	
musculus dorsi breves	
musculus rectus medialis	
musculus detrusor vesicae	
musculus depressor anguli oris	
pars acromialis musculi deltoidei	

sulcus musculi subclavii	
bursa musculi coracobrachialis	
fascia propria musculi	
musculi levatores costarum	
musculi intercostales externi	
musculi laryngis	
musculi suboccipitales	
musculi capitis superficiales	

Vocabulum

acromialis, e акроміальний (*акроміон* – латеральний край ості лопатки)
adductor, oris *m* привідник (привідний м'яз)
angŭlus, i *m* кут
articularis, e суглобовий
brevis, e короткий
bursa, ae *f* сумка
caput, ĭtis *n* голова
compressor, oris *m* стискач
coracobrachialis, e дзьобовидно-плечовий
costa, ae *f* ребро
cubĭtus, i *m* лікоть
deltoideus, a, um дельтоподібний
depressor, oris *m* опускач (м'яз-опускач)
detrusor, oris *m* випорожнювач (м'яз сечового міхура)
dorsum, i *n* спина
externus, a, um зовнішній
fascia, ae *f* фасція; смуга; пов'язка
hallux, ūcis *m* великий палець стопи
intercostalis, e міжребровий
larynx, ngis *m* гортань, глотка
levator, oris *m* підіймач (м'яз-підіймач)
medialis, e присередній
muscŭlus, i *m* м'яз
naris, is *f* ніздря
os, oris *n* рот
pars, partis *f* частина
proprius, a, um властивий; притаманний
rectus, a, um прямий
subclavius, a, um підключичний
suboccipitalis, e потиличний
superficialis, e поверхневий
sulcus, i *m* борозна
vesīca, ae *f* міхур

DECLINATIO QUARTA. ЧЕТВЕРТА ВІДМІНА ІМЕННИКІВ

До четвертої відміни належать іменники *чоловічого і середнього роду*, які в *називному відмінку* закінчуються на **-us (m)**, **-u (n)**, а в *родовому* – на **-us**:

abscessus, us m – нарив, *processus, us m* – відросток,
audītus, us m – слух, *cornu, us n* – ріг,
decubĭtus, us m – пролежень, *genu, us n* – коліно etc.

Nota bene! Як виняток до четвертої відміни належать деякі іменники *жіночого роду* на **-us**, як наприклад:

acus, us f – голка, *pinus, us f* – сосна,
domus, us f – дім, *quercus, us f* – дуб,
manus, us f – рука, *tribus, us f* – триба, район etc.

Зразок відмінювання іменників четвертої відміни:
abscessus, us m – нарив (основа – *abscess-)*
genu, us n – коліно (основа – *gen-)*

Casus	**Singulāris**		**Plurālis**	
	m	*n*	*m*	*n*
Nom.	abscess-**us**	gen-**u**	abscess-**us**	gen-**ua**
Gen.	abscess-**us**	gen-**us**	abscess-**uum**	gen-**uum**
Dat.	abscess-**ui**	gen-**u**	abscess-**ĭbus**	gen-**ĭbus**
Acc.	abscess-**um**	gen-**u**	abscess-**us**	gen-**ua**
Abl.	abscess-**u**	gen-**u**	abscess-**ĭbus**	gen-**ĭbus**

Nota bene!

Іменники ***acus, us f –*** голка, ***arcus, us m –*** дуга, ***artus, us m –*** суглоб, ***partus, us m –*** роди, пологи, ***quercus, us f –*** дуб, у *Dat. і Abl. Plur*. мають закінчення ***-ŭbus*** замість ***-ĭbus.***

Відмінювання іменника *artus, us m* *– суглоб (основа – art):*

Casus	**Singulāris**	**Plurālis**
Nom.	art-**us**	art-**us**
Gen.	art-**us**	art-**uum**
Dat.	art-**ui**	art-**ŭbus**
Acc.	art-**um**	art-**us**
Abl.	art-**u**	art-**ŭbus**

СЛОВОТВОРЕННЯ

Чимало іменників IV відміни утворені від дієслівної основи супіна за допомогою суфікса ***-us***.

Наприклад:
audītus, us *m* – слух (від audio, īvi, ītum, īre – слухати) collapsus, us *m* – падіння серцевої діяльності (від collabor, collapsus sum, collabi – падати) partus, us *m* – роди, пологи (від pario, peperi, partum, ĕre – родити) plexus, us *m* – сплетіння (від plecto, plexi, plexum, ĕre – плести) pulsus, us *m* – пульс (від pello, pepŭli, pulsum, ĕre – бити, штовхати) sensus, us *m* – відчуття (від sentio, sensi, sensum, īre – відчувати) status, us *m* – стан (від sto, stēti, stātum, āre – стояти) visus, us *m* – зір (від video, vidi, visum, ēre – бачити)

ГРЕЦЬКІ ДУБЛЕТИ ІМЕННИКІВ IV ВІДМІНИ

Латинський іменник	*Грецький іменник*	*Грецький словотворчий елемент*	*Значення*
appetītus, us *m*	órexis	orex-	апетит
cornu, us *n*	kéras, kératos	kerat-	ріг
fetus, us *m*	émbryon	embry-	зародок, утробний плід
gelu, us *n*	crýos	cry-	холод
genu, us *n*	góny	gon-	коліно
gustus, us *m*	geúsis	geus-	смак
manus, us *f*	cheir	chir-	рука, кисть руки
motus, us *m*	kínesis	kines-	рух
olfactus, us *m*	osmé	osm-	нюх
partus, us *m*	tócos	toc-	пологи, роди
pulsus, us *m*	sphygmós	sphygm-	пульс
sensus, us *m*	aésthesis	aesthes-	відчуття
textus, us *m*	histós	hist-	тканина
visus, us *m*	ópsis	ops-	зір

DECLINATIO QUINTA. П'ЯТА ВІДМІНА ІМЕННИКІВ

До *п'ятої відміни* належать іменники *жіночого роду*, які в називному відмінку закінчуються на **-es,** а в родовому – на **-ei**:

acies, ēi f – гострота, зір, погляд,
calvities, ēi f – облисіння, плешивість,
canities, ēi f – сивина, сиве волосся,
caries, ēi f – трухлявість, гниль, костоїда,
crossities, ēi f – товщина,
conspecies, ēi f – збірний вид,
durities, ēi f – твердість, затвердіння,
esuries, ēi f – голод, апетит,
facies, ēi f – поверхня, обличчя, зовнішність,
macies, ēi f – худорлявість, виснаженість, спад,
pernicies, ēi f – знищення, погибель,
planities, ēi f – рівнина,
rabies, ēi f – сказ, бушування, бурність,
res, rēi f – справа, річ,
sanies, ēi f – сукровиця, сік, отрута,
scabies, ēi f – шороховатість, короста,
series, ēi f – ряд, низка, серія,
species, ēi f – збір, вид, суміш,
superficies, ēi f – поверхня.

Nota bene! Як виняток, до п'ятої відміни належать два іменники *чоловічого* роду:

1) dies, diēi m, f – день. У медичній термінології цей іменник є чоловічого роду: *dies critĭcus* – критичний день.

dies, ēi, f у значенні термін, строк – жіночого роду, наприклад:
dies certa (певний день),
dies constitūta (встановлений день).

Nota bene! ***pro die*** – на добу
per diem – упродовж дня
in die – кожного дня, щоденно

2) meridies, ēi m – полудень, південь.

Іменники *res, ei f – річ, справа, dies, diēi m, f – день, facies, ei f – поверхня, обличчя, species, ei f – збір, вид, суміш* мають однину і множину. Всі інші іменники, оскільки означають назви захворювань чи абстрактні поняття, або зовсім не відмінюються у множині, або мають лише називний і знахідний відмінки.

Зразок відмінювання іменників п'ятої відміни:

species, ēi f – збір, вид, суміш (основа – speci-),
dies, diēi m, f – день (основа – di-)

Casus	**Singulāris**		**Plurālis**	
	f	m, f	f	m, f
Nom.	speci-**es**	di-**es**	speci-**es**	di-**es**
Gen.	speci-**ēi**	di-**ēi**	speci-**ērum**	di-**ērum**
Dat.	speci-**ēi**	di-**ēi**	speci-**ēbus**	di-**ēbus**
Acc.	speci-**em**	di-**em**	speci-**es**	di-**es**
Abl.	speci-**ē**	di-**ē**	speci-**ēbus**	di-**ēbus**

Nota bene! Іменник *species, ēi f – збір, вид, суміш* у фармацевтичній термінології вживається у множині, але перекладається одниною. Лікарський збір трав вказує на характер його дії.

Наприклад:
species amārae – гіркий збір *species antiasthmatĭcae* – протиастматичний збір *species cholagōgae* – жовчогінний збір *species diaphoretĭcae* – потогінний збір *species diuretĭcae* – сечогінний збір *species laxantes* – проносний збір *species pectorāles* – грудний збір *species sedatīvae* – заспокійливий збір

ГРЕЦЬКІ ДУБЛЕТИ ІМЕННИКІВ V ВІДМІНИ

Латинський іменник	*Грецький іменник*	*Грецький словотворчий елемент*	*Значення*
facies, ēi *f*	prósopon	prosop-	лице, обличчя
species, ēi *f*	éidos	id-	збір
rabies, ēi *f*	lýssa	lyss-	сказ

EXERCITIA. ВПРАВИ

1. *Узгодьте іменники з прикметниками і провідміняйте словосполучення в однині і множині*:

sinus, us *m* – пазуха (**basilaris, e** – основний, а, е)

	singularis	*pluralis*
Nom.	*sinus basilar**is***	
Gen.	*sin-**us** basilar-**is***	
Dat.		
Acc.		*sin-**us** basilar-**es***
Abl.		

pulsus, us *m* – пульс (**celer, eris, ere** – швидкий, а, е)

	singularis	*pluralis*
Nom.		
Gen.		
Dat.		*puls-**ibus** celer-**ibus***
Acc.	*puls-**um** celer-**em***	
Abl.		

manus, us *f* – рука (**sinister, tra, trum** – лівий, а, е)

	singularis	*pluralis*
Nom.		
Gen.		
Dat.		
Acc.		
Abl.		

facies, ei *f* – поверхня (**externus, a, um** – зовнішній, я, є)

	singularis	*pluralis*
Nom.		
Gen.		
Dat.		
Acc.		
Abl.		

2. *Перекладіть українською мовою:*

genu capsulae internae	
basis phalangis manus	
ampulla ductus lacrimalis	
septum sinuum sphenoidalium	
pediculus arcus vertebrae	
nervus meātus acustĭci externi	
genu nervi faciālis	
plexus venōsus carotĭcus internus	
processus tuběris calcanei	
ligamenta brevia digitōrum manus	
frons, oculi, nasus, os partes faciei sunt	
status praesens aegroti	
pars vertebralis faciei costalis pulmonis	
casus extraordinarius et casus ordinarius	

Vocabulum

acustĭcus, a, um слуховий
aegrotus, i *m* хворий
ampulla, ae *f* розширення
arcus, us *m* дуга
basis, is *f* основа
brevis, e короткий
calcaneus, a, um п'ятковий
capsula, ae *f* капсула, оболонка
carotĭcus, a, um сонний
casus, us *m* випадок
costalis, e ребровий
digĭtus, i *m* палець
ductus, us *m* протока
externus, a, um зовнішній
extraordinarius, a, um незвичний
facialis, e лицевий
facies, ei *f* обличчя, поверхня
frons, ntis *m* чоло, лоб
genu, us *n* коліно
internus, a, um внутрішній
lacrimalis, e слізний
ligamentum, i *n* зв'язка
manus, us *f* рука
meatus, us *m* хід, прохід
nasus, i *m* ніс
nervus, i *m* нерв
ocŭlus, i *m* око
ordinarius, a, um звичний
os, oris *n* рот
pars, partis *f* частина
pedicŭlus, i *m* ніжка
phalanx, ngis *f* фаланга, ряд
plexus, us *m* сплетіння
praesens, entis теперішній
processus, us *m* відросток
pulmo, onis *m* легеня
septum, i *n* перегородка
sinus, us *m* пазуха
sphenoidalis, e клиноподібний
status, us *m* стан
sunt є
tuber, ĕris *n* горб
venosus, a, um венозний
vertebra, ae *f* хребець
vertebralis, e хребцевий

3. *Доберіть до латинських термінів їхні тлумачення українською мовою:*

1	**plexus**	*відчуття, що дозволяє сприймати світло; колір та зовнішню структуру навколишнього світу у вигляді зображення або картини*
2	**olfactus**	*незаповнений простір між тканинами*
3	**pulsus**	*сприйняття факторів навколишнього середовища контактними рецепторами шкіри і слизових оболонок, а також рецепторами м'язів і суглобів*
4	**textus**	*відчуття, що виникає в ротовій порожнині під дією різних речовин*
5	**visus**	*сітка нервів або кровоносних судин*
6	**tactus**	*періодичне, синхронне з діяльністю серця коливання стінок артерій, яке спричинює скорочення серця, вигнання крові в артеріальну систему*
7	**gustus**	*група клітин і міжклітинної речовини, які мають однакову загальну будову, функції та походження*
8	**sinus**	*відчуття запаху*

GRADUS COMPARATIŌNIS ADIECTIVŌRUM.
СТУПЕНІ ПОРІВНЯННЯ ПРИКМЕТНИКІВ

ВИЩИЙ СТУПІНЬ ПОРІВНЯННЯ ПРИКМЕТНИКІВ
(Gradus comparatīvus)

Якісні прикметники утворюють три ступені порівняння:

- звичайний ступінь – *gradus positīvus*;
- вищий ступінь – *gradus comparatīvus*;
- найвищий ступінь – *gradus superlatīvus*.

Усі прикметники утворюють вищий ступінь порівняння за загальним правилом:

основа прикметника + суфікси *-ior* (m, f), *-ius* (n)

Positīvus		**Comparatīvus**	
Nom.	Основа	m, f	n
latus, a, um – широкий	lat-	lat-**ior** *ширший, -а*	lat-**ius** *ширше*
brevis, e – короткий	brev-	brev-**ior** *коротший, -а*	brev-**ius** *коротше*
simplex, ĭcis – простий	simplic-	simplic-**ior** *простіший, -а*	simplic-**ius** *простіше*

Nota bene! Прикметники у вищому ступені відмінюються за **третьою відміною** іменників **приголосної групи**.

Зразок відмінювання прикметників у вищому ступені:

Casus	**Singulāris**		
	m	*f*	*n*
Nom.	lat**ior** *ширший*	lat**ior** *ширша*	lat**ius** *ширше*
Gen.	latiōr-**is**	latiōr-**is**	latiōr-**is**
Dat.	latiōr-i	latiōr-i	latiōr-i
Acc.	latiōr-em	latiōr-em	latius
Abl.	latiōr-e	latiōr-e	latiōr-e
	Plurālis		
Nom.	latiōr-es	latiōr-es	latiōr-a
Gen.	latiōr-um	latiōr-um	latiōr-um
Dat.	latior-ĭbus	latior-ĭbus	latior-ĭbus
Acc.	latiōr-es	latiōr-es	latiōr-a
Abl.	latior-ĭbus	latior-ĭbus	latior-ĭbus

НАЙВИЩИЙ СТУПІНЬ ПОРІВНЯННЯ ПРИКМЕТНИКІВ
(Gradus superlatīvus)

Основа
прикметника + суфікс ***-issĭm-*** *+ родові закінчення* ***-us (m), -a (f), -um (n)***

Positīvus		*Superlatīvus*		
Nom.	Основа	m	f	n
latus, a, um	lat-	lat-**issĭm-us** *найдовший*	lat-**issĭm-a** *найдовша*	lat-**issĭm-um** *найдовше*
brevis, e	brev-	brev-**issĭm-us** *найкоротший*	brev-**issĭm-a** *найкоротша*	brev-**issĭm-um** *найкоротше*
simplex, ĭcis	simplic-	simplic-**issĭm-us** *найпростіший*	simplic-**issĭm-a** *найпростіша*	simplic-**issĭm-um** *найпростіше*

Прикметники у найвищому ступені відмінюються як прикметники **першої** і **другої відміни**.

ОСОБЛИВОСТІ УТВОРЕННЯ НАЙВИЩОГО СТУПЕНЯ ПОРІВНЯННЯ ПРИКМЕТНИКІВ

А. Прикметники, які в чоловічому роді закінчуються на **-er**, утворюють найвищий ступінь за формулою:
форма
чоловічого роду + суфікс ***-rĭm-*** *+ родові закінчення* ***-us, -a, -um***

Positīvus			
Nom.	Чоловічий рід на **-er**	**Comparativus**	**Superlatīvus**
asper, ĕra, ĕrum	asper	asper-**ior** *(m,f)* asper-**ius** *(n)*	asper-**rĭm-us** *m* asper-**rĭm-a** *f* asper-**rĭm-um** *n*
acer, cris, cre	acer	acr-**ior** *(m,f)* acr-**ius** *(n)*	acer-**rĭm-us** *m* acer-**rĭm-a** *f* acer-**rĭm-um** *n*

Б. Шість прикметників третьої відміни, які у називному відмінку однини закінчуються на **-ĭlis**, утворюють найвищий ступінь за формулою: *основа прикметника + суфікс* ***-lĭm-*** *+ родові закінчення* ***-us, -a, -um***

Positīvus	**Comparatīvus**		**Superlatīvus**
	m, f	n	
facĭlis, e – легкий	facil-**ior** *легший, -а*	facil-**ius** *легше*	facil-**lĭm-us, a, um** *найлегший, а, е*
difficĭlis, e – важкий	difficil-**ior**	difficil-**ius**	difficil-**lĭm-us, -a, -um**
simĭlis, e – подібний	simil-**ior**	simil-**ius**	simil-**lĭm-us, -a, -um**

dissimĭlis, e – неподібний	dissimil-**ior**	dissimil-**ius**	dissimil-**lĭm-us, -a, -um**
gracĭlis, e – стрункий	gracil-**ior**	gracil-**ius**	gracil-**lĭm-us, -a, -um**
humĭlis, e – низький	humil-**ior**	humil-**ius**	humil-**lĭm-us, -a, -um**

НЕПРАВИЛЬНІ СТУПЕНІ ПОРІВНЯННЯ ПРИКМЕТНИКІВ

Positīvus	**Comparatīvus**		**Superlatīvus**
	m, f	n	
bonus, a, um *добрий, а, е*	**melior** *кращий, а*	**melius** *краще*	**optĭmus, a, um** *найкращий, а, е*
malus, a, um *поганий, а, е*	**pejor** *гірший, а*	**pejus** *гірше*	**pessĭmus, a, um** *найгірший, а, е*
magnus, a, um *великий, а, е*	**major** *більший, а*	**majus** *більше*	**maxĭmus, a, um** *найбільший, а, е*
parvus, a, um *малий, а, е*	**minor** *менший, а*	**minus** *менше*	**minĭmus, a, um** *найменший, а, е*
multi, ae, a *численні*	**plures** *численніші*	**plura** *численніші*	**plurĭmi, ae, a** *найчисленніші*

НЕПОВНІ СТУПЕНІ ПОРІВНЯННЯ

Прийменники	**Comparatīvus**	**Superlatīvus**
post – після	posterior, posterius *наступний, а, е*	postrēmus, a, um *останній, я, є*
extra – зовні	exterior, exterius *зовнішній, я, є*	extrēmus, a, um *крайній, я, є*
intra – всередині	interior, interius *внутрішній, я, є*	intĭmus, a, um *найглибший, а, е*
supra – вгорі	superior, superius *вищий, верхній, я, є*	suprēmus, a, um *найвищий, а, е*
infra – внизу	inferior, inferius *нижчий, а, е*	infĭmus, a, um *найнижчий, а, е*

Вживання ступенів порівняння прикметників у медичній термінології

Форми вищого ступеня прикметників, утворених від прийменників, у анатомічних термінах, а також *форми вищого і найвищого ступенів* прикметників „великий” (major / maxĭmus) і „малий” (minor / minĭmus), найчастіше перекладаються звичайним ступенем, якщо анатомічні утворення порівнюються за величиною або у назвах парних органів і утворень:

vena cava superior et inferior — верхня і нижня порожнисті вени,
musc̆ulus gluteus minĭmus — малий сідничний м’яз,
musc̆ulus gluteus maxĭmus — великий сідничний м’яз,
musc̆ulus pectoralis major et minor — великий і малий грудний м’яз.

EXERCITIA. ВПРАВИ

1. *Утворіть ступені порівняння прикметників*:

Gradus positivus	***Gradus comparativus***	***Gradus superlativus***
simĭlis, e (подібний)	*similior (m,f),* *similius (n)*	*simillimus, a, um*
parvus, a, um (малий)		
purus, a, um (чистий)		
ater, tra, trum (темний)		
longus, a, um (довгий)		
sapiens, entis (мудрий)		
crassus, a, um (товстий)		
virĭdis, e (зелений)		
usitātus, a, um (загальноприйнятий)		
magnus, a, um (великий)		
durus, a, um (твердий)		
mollis, e (м’який)		

2. *Перекладіть українською мовою, звертаючи увагу на особливості передачі форм вищого і найвищого ступенів*:

muscŭlus depressor labii inferioris	
muscŭlus levator labii inferioris	
muscŭlus rectus capĭtis posterior minor	
muscŭlus constrictor pharyngis inferior	
ductus sublingualis major et minor	
muscŭlus longissĭmus capĭtis	
muscŭlus longissĭmus cervicis	

musc̆ulus longissĭmus thorācis	
facies anterior	
forāmen superius	
pars posterior	
problema difficillĭmum	

Vocabulum

anterior, ius передній
caput, itis *n* голова
cervix, icis *f* шия
constrictor, oris *m* стискач
depressor, oris *m* опускач (м'яз-опускач)
difficĭlis, e важкий
ductus, us *m* протока
facies, ei *f* зовнішність, вигляд
foramen, ĭnis *n* отвір
inferior, ius нижній
labium, ii *n* губа
levator, oris *m* підіймач (м'яз-підіймач)
longus, a, um довгий
magnus, a, um великий
musc̆ulus, i *m* м'яз
pars, partis *f* частина
parvus, a, um малий
pharynx, ngis *m* горло
posterior, ius задній
problema, atis *n* завдання, проблема
rectus, a, um прямий
sublingualis, e під'язиковий
superior, ius верхній
thorax, acis *m* грудна клітка

3. *Узгодьте іменники з прикметниками у вищому і найвищому ступенях порівняння та провідміняйте словосполучення в однині і множині*:

digĭtus, i *m* – палець **(minĭmus, a, um** – найменший, а, е)

	singularis	*pluralis*
Nom.	*digit**us*** *min**imus***	
Gen.	*digit-**i*** *minim-**i***	
Dat.		
Acc.		
Abl.		

os, ossis *n* – кістка **(durior, ius** – твердіший, а, е)

	singularis	*pluralis*
Nom.	*os* *durius*	
Gen.	*oss-**is*** *durior-**is***	
Dat.		
Acc.		
Abl.		

cartilago, ĭnis *f* – хрящ **(major, jus** – великий, а, е)

	singularis	*pluralis*
Nom.		
Gen.		
Dat.		
Acc.		
Abl.		

meatus, us *m* – прохід **(supremus, a, um** – верхній, я, є)

	singularis	*pluralis*
Nom.		
Gen.		
Dat.		
Acc.		
Abl.		

4. *Перекладіть українською мовою*:

1. Os sacrum skelĕti femĭnae latius et brevius est, quam viri.

……

2. Optĭmum medicamentum quies est.

……

3. Nomĭna musculōrum sunt: muscŭlus gluteus maxĭmus et minĭmus, muscŭlus latissĭmus dorsi, muscŭlus tibialis anterior et posterior.

……

……

4. Aēr purissĭmus et cibus optĭmus aegrotis maxĭme necessarii sunt.

……

5. Hominĭbus pigris etiam facillĭmi labores difficillĭmi videntur.

……

6. Dentes duriores sunt, quam ossa.

……

7. Dentium, oculōrum, aurium dolor acutissĭmus est.

……

Vocabulum

acutus, a, um гострий, пронизливий
aegrotus, a, um хворий
aēr, aēris *m* повітря
anterior, ius передній
auris, is *f* вухо
bonus, a, um добрий
brevis, e короткий
cibus, i *m* їжа
dens, dentis *m* зуб
difficĭlis, e важкий, трудний
dolor, oris *m* біль
dorsum, i *n* спина
durus, a, um твердий
est є (3 ос. одн.)
et і
etiam навіть
facĭlis, e легкий
femĭna, ae *f* жінка
gluteus, a, um сідничний
homo, ĭnis *m* людина
labor, ōris *m* праця, труд
latus, a, um широкий
magnus, a, um великий
maxĭme найбільше, дуже
medicamentum, i *n* ліки
muscŭlus, i *m* м'яз
necessarius, a, um необхідний, потрібний
nomen, ĭnis *n* назва
ocŭlus, i *m* око
os, ossis *n* кістка
parvus, a, um малий
piger, gra, grum ледачий
posterior, ius задній
purus, a, um чистий
quam ніж, як
quies, ētis *f* спокій
sacer, cra, crum крижовий
skelĕton, i *n* скелет
sunt є (3 ос. мн.)
tibialis, e великогомілковий
vir, viri *m* чоловік
videntur видаються, здаються (3 ос. мн.)

VERBUM. ДІЄСЛОВО

Граматичні категорії дієслова

<table>
<tr><td>1. Tempus (час):</td><td>Недоконані часи (часи системи інфекта):
Praesens (теперішній);
Imperfectum (минулий недоконаного виду);
Futūrum I (primum) (майбутній недоконаного виду).
Доконані часи (часи системи перфекта):
Perfectum (минулий доконаного виду);
Plusquamperfectum (давноминулий);
Futūrum II (secundum) (майбутній доконаного виду)</td></tr>
<tr><td>2. Modus (спосіб):</td><td>indicatīvus (дійсний)
imperatīvus (наказовий)
conjunctīvus (умовний)</td></tr>
<tr><td>3. Genus (стан):</td><td>actīvum (активний)
passīvum (пасивний)</td></tr>
<tr><td>4. Persōna (особа):</td><td>prima (перша) – я, ми
secunda (друга) – ти, ви
tertia (третя) – він, вона, воно, вони</td></tr>
<tr><td>5. Numĕrus (число):</td><td>singulāris (однина)
plurālis (множина)</td></tr>
<tr><td>6. Conjugatio (дієвідміна):</td><td>prima (перша)
secunda (друга)
tertia (третя)
quarta (четверта)
Розподіл дієслів за дієвідмінами проводиться за закінченням основи інфекта.
<table>
<tr><th>Дієвідміна</th><th>Infinitīvus</th><th>Основа інфекта</th><th>Закінчення основи</th></tr>
<tr><td>I</td><td>curāre</td><td>cura-</td><td>-ā-</td></tr>
<tr><td>II</td><td>vidēre</td><td>vide-</td><td>-ē-</td></tr>
<tr><td>III</td><td>dividĕre</td><td>divid-</td><td>приголосний</td></tr>
<tr><td>IV</td><td>finīre</td><td>fini-</td><td>-ī-</td></tr>
</table></td></tr>
</table>

ОСНОВНІ ФОРМИ ДІЄСЛОВА

1-а особа однини теперішнього часу	1-а особа однини минулого доконаного часу	Супін	Неозначена форма	Значення
cur**o**	curāv**i**	curāt**um**	curā**re**	*лікувати*
vide**o**	vid**i**	vis**um**	vidē**re**	*бачити*
divid**o**	divis**i**	divid**um**	divid**ĕre**	*розділяти*
fini**o**	finīv**i**	finīt**um**	finī**re**	*закінчувати*

PRAESENS INDICATĪVI ACTĪVI
Теперішній час дійсного способу активного стану

Основа інфекта + особові закінчення активного стану

Singularis	*Pluralis*
1. **-o**	*1.* **-mus**
2. **-s**	*2.* **-tis**
3. **-t**	*3.* **-nt**

Зразок відмінювання дієслів I-IV дієвідмін у praesens indicatīvi actīvi:

Особа	**I** **curā-re** (*лікувати*)	**II** **vidē-re** (*бачити*)	**III** **divid-ĕre** (*розділяти*)	**IV** **finī-re** (*закінчувати*)	**esse** (*бути*)
Praesens indicatīvi actīvi					
Singulāris					
1.	cur **-o** *я лікую*	vide **-o**	divid **-o**	fini **-o**	***sum*** *я є*
2.	cura **-s** *ти лікуєш*	vide **-s**	divid **-i-s**	fini **-s**	***es*** *ти є*
3.	cura **-t** *він (вона, воно) лікує*	vide **-t**	divid **-i-t**	fini **-t**	***est*** *він є*
Plurālis					
1.	cura **-mus** *ми лікуємо*	vide **-mus**	divid **-ĭ-mus**	fini **-mus**	***sumus*** *ми є*
2.	cura **-tis** *ви лікуєте*	vide **-tis**	divid **-ĭ-tis**	fini **-tis**	***estis*** *ви є*
3.	cura **-nt** *вони лікують*	vide **-nt**	divid **-u-nt**	fini **-u-nt**	***sunt*** *вони є*

PRAESENS INDICATĪVI PASSĪVI
Теперішній час дійсного способу пасивного стану

Основа інфекта + особові закінчення пасивного стану

Singularis	*Pluralis*
1. **-or**	*1.* **-mur**
2. **-ris**	*2.* **-mini**
3. **-tur**	*3.* **-ntur**

Зразок відмінювання дієслів I-IV дієвідмін у praesens indicatīvi passīvi:

Особа	**I** **curā-re** (*лікувати*)	**II** **vidē-re** (*бачити*)	**III** **divid-ĕre** (*розділяти*)	**IV** **finī-re** (*закінчувати*)
Praesens indicatīvi passīvi				
Singulāris				
1.	cur -**or** *я лікуюся,* *мене лікують*	vide-**or**	divid -**or**	fini -**or**
2.	cura -**ris** *ти лікуєшся,* *тебе лікують*	vide-**ris**	divid -**ĕ-ris**	fini -**ris**
3.	cura -**tur** *він лікується,* *його лікують*	vide-**tur**	divid -**ĭ-tur**	fini -**tur**
Plurālis				
1.	cura -**mur** *ми лікуємося,* *нас лікують*	vide-**mur**	divid -**ĭ-mur**	fini -**mur**
2.	cura -**mĭni** *ви лікуєтеся,* *вас лікують*	vide-**mĭni**	divid -**i-mĭni**	fini -**mĭni**
3.	cura -**ntur** *вони лікуються,* *їх лікують*	vide-**ntur**	divid -**u-ntur**	fini -**u-ntur**

IMPERATĪVUS PRAESENTIS. Наказовий спосіб теперішнього часу

Друга особа однини наказового способу утворюється відкиданням від неозначеної форми дієслова закінчення *-re* в усіх дієвідмінах.

Друга особа множини наказового способу утворюється додаванням до основи інфекта закінчення *-te,* а у дієсловах III дієвідміни між основою і закінченням *-te* ставиться поєднувальна голосна **-ĭ.**

Зразок відмінювання дієслів I-IV дієвідмін в imperatīvus praesentis:

Дієвідміна	**Неозначена форма дієслова**	**Singulāris**	**Plurālis**
I	**curāre** (*лікувати*)	2. cura! *Лікуй!*	2. cura-**te**! *Лікуйте!*
II	**vidēre** (*бачити*)	2. vide! *Дивись!*	2. vide-**te**! *Дивіться!*
III	**dividĕre** (*розділяти*)	2. divid-e! *Розділяй!*	2. divid-**ĭ-te**! *Розділяйте!*
IV	**finīre** (*закінчувати*)	2. fini! *Закінчуй!*	2. fini-**te**! *Закінчуйте!*

ЗАПЕРЕЧЕННЯ у наказовому способі

Для заперечення у наказовому способі вживаються:
слова **noli** (sing.) – не смій!, **nolite** (plur.) – не смійте! + неозначена форма дієслова

Дієвідміна	**Неозначена форма дієслова**	**Singulāris**	**Plurālis**
I	**curāre** (*лікувати*)	2. **noli** curāre!	2. **nolīte** curāre!
II	**vidēre** (*бачити*)	2. **noli** vidēre!	2. **nolīte** vidēre!
III	**dividĕre** (*розділяти*)	2. **noli** dividĕre!	2. **nolīte** dividĕre!
IV	**finīre** (*закінчувати*)	2. **noli** finīre!	2. **nolīte** finīre!

EXERCITIA. ВПРАВИ

1. *Визначте дієвідміну дієслова та вкажіть основу*:

Verbum / Дієслово	**Coniugatio / Дієвідміна**	**Basis / Основа**
filtrāre (фільтрувати)	*prima (I)*	*filtra-*
habēre (мати)		
servāre (зберігати)		
minuĕre (зменшувати)		
visitāre (відвідувати)		
convalescĕre (виздоровлювати)		
movēre (рухати)		
bibĕre (пити)		
construĕre (будувати)		
scīre (знати)		
scribĕre (писати)		
palpāre (пальпувати, прощупувати)		
sedēre (сидіти)		
tussīre (кашляти)		
sentīre (відчувати)		
dolēre (відчувати біль, страждати)		
agĕre (діяти)		
vivĕre (жити)		
nutrīre (годувати)		
recipĕre (брати)		

2. *Провідміняйте дієслова*:

muto, ***mutā***re – *змінювати*

Особа	**praesens indicatīvi actīvi**	**praesens indicatīvi passīvi**
	Singulāris	
1.	*muto* (*я змінюю*)	
2.		
3.		
	Plurālis	
1.		*mutamur* (*ми змінюємося*)
2.		
3.		

repeto, ***repet***ĕre – *повторювати*

Особа	**praesens indicatīvi actīvi**	**praesens indicatīvi passīvi**
	Singulāris	
1.		
2.	*repetis* (*ти повторюєш*)	
3.		
	Plurālis	
1.		
2.		
3.		*repetuntur* (*вони повторюються*)

munio, ***munī***re – *зміцнювати*

Особа	**praesens indicatīvi actīvi**	**praesens indicatīvi passīvi**
	Singulāris	
1.		*munior* (*я зміцнююся*)
2.		
3.		
	Plurālis	
1.		
2.	*munitis* (*ви зміцнюєте*)	
3.		

noceo, ***nocē***re – *шкодити*

Особа	**praesens indicatīvi actīvi**	**praesens indicatīvi passīvi**
	Singulāris	
1.		
2.		
3.	*nocet* (*він шкодить*)	

Plurālis		
1.		
2.		*noce**míní*** (*вам шкодять*)
3.		

bibo, ***bib***ĕre – *пити*

Особа	praesens indicatīvi actīvi	praesens indicatīvi passīvi
Singulāris		
1.		
2.		
3.		
Plurālis		
1.		
2.		
3.		

3. *Утворіть наказовий спосіб від дієслів*:

do, **dare** – *давати*

Особа	Singulāris	Plurālis
2.	*da*! *Дай!* *nolí dare*! *Не давай!*	*date*! *Дайте!* *nolite dare*! *Не давайте!*

audio, **audīre** – *слухати*

Особа	Singulāris	Plurālis
2.		

studeo, **studēre** – *вивчати*

Особа	Singulāris	Plurālis
2.		

noceo, **nocēre** – *шкодити*

Особа	Singulāris	Plurālis
2.		

4. *Перекладіть українською мовою*:

1. Skelĕton homĭnis ex ossĭbus variis constat.

…….

2. Musculi in abductōres, adductōres, depressōres, levatōres, flexōres, extensōres, rotatōres et cetĕros dividuntur.

…….

…….

3. Ossa inter se ligamentis et cartilaginĭbus junguntur.

…….

4. Examinatio aegrotōrum constat ex interrogatione, auscultatione, palpatione, percussione analysibusque variis. ……..
…….

…….

5. Apud Celsum legimus de narium et aurium morbis, de dentium dolore, de vitiis singulārum corpŏris partium, de tussi, de febrium curationum generĭbus, de ossĭbus luxatis.

…….

…….

…….

6. Facies homĭnis ante mortem facies Hippocratĭca vocatur.

…….

7. Manus faciem dorsalem et faciem palmarem habet.

…….

Vocabulum

abductor, oris *m* відвідник (відвідний м’яз)
adductor, oris *m* привідник (привідний м’яз)
aegrotus, i *m* хворий
analysibusque = **analysibus + -que**
analysis, is *f* аналіз
ante (+Acc.) перед
apud *(+Acc.)* у
auris, is *f* вухо
auscultatio, ōnis *f* аускультація, вислухування
cartilago, inĭs *f* хрящ
Celsus Aulus Cornelius**, i *m*** Авл Корнелій Цельс (14 р. до н. е. – 37 р. н. е.), видатний давньоримський науковець, теоретик медицини часів імператорів Августа та Тиберія
cetĕrus, a, um інший
consto, āre складатися
corpus, ŏris *n* тіло
curatio, ōnis *f* лікування
de *(+Abl.)* про
dens, dentis *m* зуб
depressor, oris *m* опускач (м’яз-опускач)
divĭdo, ĕre ділити, розподіляти
dolor, ōris *m* біль
dorsalis, e спинний, тильний
e, ex *(+Abl.)* з, із

examinatio, ōnis *f* обстеження
extensor, oris *m* розгинач
facies, ei *f* зовнішність, вигляд
febris, is *f* гарячка, лихоманка
flexor, ŏris *m* згинач
habeo, ēre мати
Hippocratĭcus, a, um описаний Гіппократом, гіппократів
homo, ĭnis m людина
genus, ĕris *n* вид
in *(+Acc., +Abl.)* в, на
inter *(+Acc.)* між, серед
interrogatio, ōnis *f* розпитування
jungo, ĕre з'єднувати
lego, ĕre читати
levator, oris *m* підіймач (м'яз-підіймач)
ligamentum, i *n* зв'язка
luxatus, a, um вивихнутий
manus, us *f* кисть, рука
morbus, i *m* хвороба
mors, mortis *f* смерть
muscŭlus, i *m* м'яз
naris, is *f* ніздря
os, ossis *n* кістка
palmaris, e долонний
palpatio, ōnis *f* пальпація, прощупування
pars, partis *f* частина
percussio, ōnis *f* вистукування, простукування
-que і
rotator, oris *m* обертач
singŭli, ae, a по одному, кожний окремо
skelĕton, i *n* скелет
sui себе
tussis, is *f* кашель
varius, a, um різний, різноманітний
vitium, ii *n* вада, недолік
voco, āre називати

PRONOMEN. ЗАЙМЕННИК

PRONOMINA PERSONALIA / ОСОБОВІ ЗАЙМЕННИКИ
PRONŌMEN REFLEXĪVUM / ЗВОРОТНИЙ ЗАЙМЕННИК *sui* (себе)

Casus	Singulāris			Plurālis	
Nom.	**ego** *я*	**tu** *ти*	–	**nos** *ми*	**vos** *ви*
Gen.	mei *мене*	tui *тебе*	**sui** *себе*	nostri (nostrum – *з нас*)	vestri (vestrum – *з вас*)
Dat.	mihi *мені*	tibi *тобі*	sibi *собі*	nobis	vobis
Acc.	me *мене*	te *тебе*	se *себе*	nos	vos
Abl.	me *мною*	te *тобою*	se *собою*	nobis	vobis

Nota bene!
Прийменник **cum (з, разом з)** вживається з **Abl.** Він приєднується до особових займенників у кінці і складає з ними одне слово:
mecum – зі мною; *tecum* – з тобою; *nobiscum* – з нами; *vobiscum* – з вами

PRONOMINA POSSESSIVA / ПРИСВІЙНІ ЗАЙМЕННИКИ

meus, a, um – мій, моя, моє;
tuus, a, um – твій, твоя, твоє;
suus, a, um – свій, своя, своє;
noster, tra, trum – наш, наша, наше;
vester, tra, trum – ваш, ваша, ваше

Casus	Singulāris			Plurālis		
	m	f	n	m	f	n
Nom.	**meus** *мій*	**mea** *моя*	**meum** *моє*	mei	meae	mea
Gen.	mei	meae	mei	meōrum	meārum	meōrum
Dat.	meo	meae	meo	meis	meis	meis
Acc.	meum	meam	meum	meos	meas	mea
Abl.	meō	meā	meō	meis	meis	meis

Casus	Singulāris			Plurālis		
	m	f	n	m	f	n
Nom.	**noster** *наш*	**nostra** *наша*	**nostrum** *наше*	nostri	nostrae	nostra
Gen.	nostri	nostrae	nostri	nostrōrum	nostrārum	nostrōrum
Dat.	nostro	nostrae	nostro	nostris	nostris	nostris
Acc.	nostrum	nostram	nostrum	nostros	nostras	nostra
Abl.	nostrō	nostrā	nostrō	nostris	nostris	nostris

ADIECTIVA PRONOMINALIA / ЗАЙМЕННИКОВІ ПРИКМЕТНИКИ

unus, a, um – один, а, е;
solus, a, um – тільки один, а, е, єдиний, а, е;
totus, a, um – весь, вся, все, цілий, а, е;
alter, ĕra, ĕrum – один із двох, інший, а, е;
alius, alia, aliud – інший, а, е (з багатьох);
neuter, tra, trum – жоден, а, е, ніякий, а, е;
ullus, a, um – будь-який, а, е

Casus	Singulāris			Plurālis		
	m	f	n	m	f	n
Nom.	**totus** *цілий*	**tota** *ціла*	**totum** *ціле*	toti	totae	tota
Gen.	**totius**			totōrum	totārum	totōrum
Dat.	**toti**			totis		
Acc.	totum	totam	totum	totos	totas	tota
Abl.	totō	totā	totō	totis		

PRONOMĬNA DEMONSTRATĪVA / ВКАЗІВНІ ЗАЙМЕННИКИ

ille, illa, illud – той, та, те (вказує на найвіддаленіший предмет);
iste, ista, istud – цей, ця, це; той, та, те (вказує на предмет поблизу особи);
is, ea, id – цей, ця, це; той, та, те; він, вона, воно;
hic, haec, hoc – цей, ця, це (вказує на найближчий предмет)

Зразок відмінювання займенника ille, illa, illud:

Casus	Singulāris			Plurālis		
	m	f	n	m	f	n
Nom.	**ille** *той*	**illa** *та*	**illud** *те*	illi	illae	illa
Gen.	illīus			illōrum	illārum	illōrum
Dat.	illi			illis		
Acc.	illum	illam	illud	illos	illas	illa
Abl.	illō	illā	illō	illis		

Зразок відмінювання займенника is, ea, id:

Casus	Singulāris			Plurālis		
	m	f	n	m	f	n
Nom.	**is** *цей*	**ea** *ця*	**id** *це*	ei (ii)	eae	ea
Gen.	ejus			eōrum	eārum	eōrum
Dat.	ei			eis (iis, is)		
Acc.	eum	eam	id	eos	eas	ea
Abl.	eō	eā	eō	eis (iis, is)		

Зразок відмінювання займенника hic, haec, hoc:

Casus	Singulāris			Plurālis		
	m	f	n	m	f	n
Nom.	**hic** *цей*	**haec** *ця*	**hoc** *це*	hi	hae	haec
Gen.	hujus			hōrum	hārum	hōrum
Dat.	huic			his		
Acc.	hunc	hanc	hoc	hos	has	haec
Abl.	hoc	hac	hoc	his		

PRONOMĬNA DETERMINATĪVA / ОЗНАЧАЛЬНІ ЗАЙМЕННИКИ

īdem, eădem, idem – той самий (той же), та сама, те саме;
ipse, ipsa, ipsum – сам, сама, саме

Зразок відмінювання займенника īdem, eădem, idem:

Casus	Singulāris			Plurālis		
	m	f	n	m	f	n
Nom.	**idem** *той самий*	**eadem** *та сама*	**idem** *те саме*	eidem (iīdem)	eaedem	eādem
Gen.	ejusdem			eorundem	earundem	eorundem
Dat.	eīdem			eīsdem (iīsdem, isdem)		
Acc.	eundem	eadem	idem	eosdem	easdem	eadem
Abl.	eōdem	eādem	eōdem	eīsdem (iīsdem, isdem)		

Зразок відмінювання займенника ipse, ipsa, ipsum:

Casus	Singulāris			Plurālis		
	m	f	n	m	f	n
Nom.	**ipse** *сам*	**ipsa** *сама*	**ipsum** *саме*	ipsi	ipsae	ipsa
Gen.	ipsīus			ipsōrum	ipsārum	ipsōrum
Dat.	ipsi			ipsis		
Acc.	ipsum	ipsam	ipsum	ipsos	ipsas	ipsa
Abl.	ipso	ipsa	ipso	ipsis		

PRONOMĬNA RELATĪVA / ВІДНОСНІ ЗАЙМЕННИКИ

qui, quae, quod – який, яка, яке; чий, чия, чиє; котрий, котра, котре
quicumque, quaecumque, quodcumque – який-небудь, хто-небудь

Casus	Singulāris			Plurālis		
	m	f	n	m	f	n
Nom.	**qui** *який*	**quae** *яка*	**quod** *яке*	qui	quae	quae
Gen.	cujus			quōrum	quārum	quōrum
Dat.	cui			quibus		
Acc.	quem	quam	quod	quos	quas	quae
Abl.	quō	quā	quō	quibus		

PRONOMĬNA INTERROGATIVA / ПИТАЛЬНІ ЗАЙМЕННИКИ

qui, quae, quod – який? яка? яке?
quis? quid? – хто? що?
uter? utra? utrum? – який, яка, яке (з двох)? хто, що (з двох)?

Відмінювання займенника quis? quid?:

Casus			
Nom.	**quis?**	**quid?**	*хто? що?*
Gen.	cujus?		*кого? чого? чий? чия? чиє?*
Dat.	cui?		*кому? чому?*
Acc.	quem?	quid?	*кого? що?*
Abl.	quo?		*ким? чим?*

PRONOMĬNA INDEFINĪTA / НЕОЗНАЧЕНІ ЗАЙМЕННИКИ

quidam, quaedam, quoddam – якийсь, якась, якесь;
quilĭbet, quaelĭbet, quodlĭbet – який-небудь, яка-небудь, яке-небудь;
quivis, quaevis, quodvis – кожний, а, е; будь-який, а,е;
aliqui, aliqua, aliquod – хтось, щось, хто-небудь, що-небудь;
quisque, quidque – кожний, а, е

Відмінювання неозначених займенників quidam, quaedam, quoddam:

Casus	**Singulāris**			**Plurālis**		
	m	f	n	m	f	n
Nom.	**quidam** *якийсь*	**quaedam** *якась*	**quoddam** *якесь*	quidam	quaedam	quaedam
Gen.	cujusdam			quorundam	quarundam	quorundam
Dat.	cuĭdam			quibusdam		
Acc.	quendam	quandam	quoddam	quosdam	quasdam	quaedam
Abl.	quōdam	quādam	quōdam	quibusdam		

PRONOMĬNA NEGATĪVA / ЗАПЕРЕЧНІ ЗАЙМЕННИКИ

nemo – ніхто;
nullus – ніякий, а, е;
nihil – ніщо

Casus	**Singulāris**	
Nom.	**nemo** *ніхто*	**nihil** *ніщо*
Gen.	nullīus (nemĭnis)	nullīus rei (nihĭli)
Dat.	nemĭni (nulli)	nulli rei
Acc.	nemĭnem	nihil (nil, nihĭlum)
Abl.	nullo (nemĭne)	nullā rē (nihĭlo)

EXERCITIA. ВПРАВИ

1. *Перекладіть українською мовою*:

1. Quae medicamina non sanant, ea ferrum sanat. Quae ferrum non sanat, ea flamma sanat. Quae autem flamma non sanat, ea medici sanāre non possunt (*Hippocrătes*).

……

……

……

2. Pulmōnes sunt orgăna, in cavitatĭbus thorācis locata, quibus respirāmus.

……

……

3. Nulla res tam necessaria est omni genĕri humano, quam medicina.

……

4. Sapo virĭdis aut per se, aut in medicamentis adhibetur.

……

Vocabulum

adhibeo, ēre застосовувати, використовувати
aut або
autem а; однак
cavĭtas, atis *f* западина, заглибина, порожнина
ferrum, i n залізо
flamma, ae f полум'я
genus, ĕris *n* рід
humanus, a, um людський
in *(+Acc., +Abl.)* в, на
is, ea, id цей, він
locatus, a, um розташований
medicamen, ĭnis *n* ліки
medicamentum, i *n* ліки
medicīna, ae *f* медицина
medĭcus, i *m* лікар
necessarius, a, um необхідний, потрібний
non не
nullus, a, um жодний
omnis, e увесь, всякий
organon, i *n* орган
per se в чистому вигляді (*досл.* через себе)
possunt можуть
pulmo, onis *m* легеня
qui, quae, quod який
res, rei *f* справа
respĭro, āre дихати, видихати
sano, āre лікувати, оздоровляти
sapo, onis *m* мило
tam настільки
thorax, ācis *m* грудна клітка
viridis, e зелений

ADVERBIUM. ПРИСЛІВНИК

У латинській мові існують дві категорії прислівників:

- самостійні (*saepe* – часто, *ubi* – де, *semper* – завжди etc.);
- похідні (утворені від прикметників).

УТВОРЕННЯ ПРИСЛІВНИКІВ

1. Прислівники утворюються від прикметників I-II відм. за допомогою спеціальних закінчень		
Прикметники I-II відміни	**Основа + закінчення**	**Прислівник**
exactus, a, um – точний, а, е	*exact* + **e**	*exacte* – точно
malus, a, um – поганий, а, е	*mal* + **e**	*male* – погано
rarus, a, um – рідкісний, а, е	*rar* + **o**	*raro* – рідко
citus, a, um – швидкий, а, е	*cit* + **o**	*cito* – швидко
2. Прислівники утворюються від прикметників за допомогою спеціальних суфіксів		
Прикметники III відміни	**Основа + закінчення**	**Прислівник**
brevis, e – короткий, а, е	*brev* + **-ĭter**	*brevĭter* – коротко
sapiens, entis – мудрий, а, е	*sapient* + **-er**	*sapienter* – мудро
3. У функції прислівника може вживатися форма прикметника середнього роду		
facĭlis, e – легкий, а, е	**форма середнього роду**	*facĭle* – легко
multus, a, um – численний, а, е	**форма середнього роду**	*multum* – багато
4. Деякі прислівники утворюються від іменників за допомогою закінчень **-im, -tim, -atim** (архаїчна форма *Accusativus singularis*)		
pars, partis f – частина	*part* + **im**	*partim* – частково

Утворення ступенів порівняння прислівників:

Звичайний	**Вищий**	**Найвищий**
lat-**e** – широко	lat-**ius** – ширше	lat-**issim-e** – найширше
simplic-**ĭter** – просто	simplic-**ius** – простіше	simplic-**issim-e** – найпростіше
facile – легко	facil-**ius** – легше	facil-**lim-e** – найлегше
sapient-**er** – мудро	sapient-**ius** – мудріше	sapient-**issim-e** – наймудріше
acr-**ĭter** – гостро	acr **-ius** – гостріше	acer **-rim-e** – найгостріше

EXERCITIA. ВПРАВИ

1. *Утворіть від прикметників прислівники і ступені порівняння*:

Прикметник	***Прислівник***	***Ступені порівняння прислівника***
novus, a, um (новий)	*nove*	*novius, novissime*
patiens, entis (терплячий)		
similis, e (подібний)		
aeger, gra, grum (хворий)		
mollis, e (м’який)		

simplex, ĭcis (простий)		
longus, a, um (довгий)		

2. *Доберіть до прислівників, які найчастіше вживаються у медичній термінології, їхні тлумачення українською мовою*:

1	**cito**	*обережно*
2	**statim**	*досить*
3	**exacte**	*негайно*
4	**gratis**	*свіжо*
5	**lente**	*двічі*
6	**caute**	*швидко*
7	**recenter**	*спочатку*
8	**primum**	*безкоштовно*
9	**satis**	*повільно*
10	**bis**	*точно*

3. *Перекладіть українською мовою*:

1. Bene et recte curāre non potest medĭcus, si origo morbi ignota est.

……

2. Bene dignoscĭtur, bene curatur.

……

3. Facilius est morbos devitāre, quam curāre.

……

4. Magis necessarium est anĭmum sanāre, quam corpus.

……

5. Da cito, citius, citissĭme.

……

Vocabulum

anĭmus, i *m* душа
bene добре
cito швидко
corpus, ŏris *n* тіло
curo, āre лікувати
devĭto, āre уникати, обминати
dignosco, ĕre розпізнавати
do, dāre давати
facĭlis, e легкий
ignotus, a, um невідомий
magis більше
medĭcus, i *m* лікар
morbus, i *m* хвороба
necessarium необхідно
non не
origo, ĭnis *f* походження
potest може
quam як, ніж
recte правильно
sano, āre лікувати, оздоровляти
si якщо
sum, fui, esse бути

NOMEN NUMERĀLE. ЧИСЛІВНИК

Чотири розряди числівників:
Numeralia cardinalia (кількісні) – *скільки*?
Numeralia ordinalia (порядкові) – *який, а, е*?
Numeralia distributīva (розділові) – *по скільки*?
Numeralia adverbia (прислівникові) – *скільки разів*?

Арабські цифри	**Римські цифри**	**Cardinalia / Кількісні**	**Ordinalia / Порядкові**
1	I	unus, una, unum *один, одна, одне*	primus, a, um *перший, а, е*
2	II	duo, duae, duo *два, дві, два*	secundus, a, um; alter, ĕra, ĕrum *другий, а, е*
3	III	tres, tres, tria *три*	tertius, a, um *третій, я, є*
4	IV	quattuor *чотири*	quartus, a, um *четвертий, а, е*
5	V	quinque *п'ять*	quintus, a, um *п'ятий, а, е*
6	VI	sex	sextus, a, um
7	VII	septem	septĭmus, a, um
8	VIII	octo	octāvus, a, um
9	IX	novem	nonus, a, um
10	X	decem	decĭmus, a, um
11	XI	undĕcim	undecĭmus, a, um
12	XII	duodĕcim	duodecĭmus, a, um
13	XIII	tredĕcim	tertius decĭmus, a, um
14	XIV	quattuordĕcim	quartus decĭmus, a, um
15	XV	quindĕcim	quintus decĭmus, a, um
16	XVI	sedĕcim	sextus decĭmus, a, um
17	XVII	septendĕcim	septĭmus decĭmus, a, um
18	XVIII	duodeviginti	duodevicesĭmus, a, um
19	XIX	undeviginti	undevicesĭmus, a, um
20	XX	viginti	vicesĭmus, a, um
21	XXI	unus et viginti; viginti unus	unus et vicesĭmus, a, um; vicesĭmus primus, a, um
22	XXII	duo et viginti; viginti duo	alter et vicesĭmus, a, um; vicesĭmus alter, ĕra, ĕrum
28	XXVIII	duodetriginta	duodetricesĭmus, a, um
29	XXIX	undetriginta	undetricesĭmus, a, um
30	XXX	triginta	tricesĭmus, a, um
40	XL	quadraginta	quadragesĭmus, a, um
50	L	quinquaginta	quinquagesĭmus, a, um
60	LX	sexaginta	sexagesĭmus, a, um
70	LXX	septuaginta	septuagesĭmus, a, um

Арабські цифри	Римські цифри	Cardinalia / Кількісні	Ordinalia / Порядкові
80	LXXX	octoginta	octogesĭmus, a, um
90	XC	nonaginta	nonagesĭmus, a, um
98	XCVIII	octo et nonaginta; nonaginta octo	octavus et nonagesĭmus, a, um; nonagesĭmus octāvus, a, um
99	XCIX	novem et nonaginta; nonaginta novem	nonus et nonagesĭmus, a, um; nonagesĭmus nonus, a, um
100	C	centum	centesĭmus, a, um
200	CC	ducenti, ae, a	ducentesĭmus, a, um
300	CCC	trecenti, ae, a	trecentesĭmus, a, um
400	CD	quadringenti, ae, a	quadringentesĭmus, a, um
500	D	quingenti, ae, a	quingentesĭmus, a, um
600	DC	sescenti, ae, a	sescentesĭmus, a, um
700	DCC	septingenti, ae, a	septingentesĭmus, a, um
800	DCCC	octingenti, ae, a	octingentesĭmus, a, um
900	CM	nongenti, ae, a	nongentesĭmus, a, um
1000	M	mille	millesĭmus, a, um
2000	MM	duo milia	bis millesĭmus, a, um
3000	$\overline{\text{III}}$	tria milia	ter millesĭmus, a, um
4000	$\overline{\text{I}}$V	quattuor milia	quater millesĭmus, a, um
5000	V	quinque milia	quinquies millesĭmus, a, um
10.000	X	decem milia	decies millesĭmus, a, um
100.000	C	centum milia	centies millesĭmus, a, um
1.000.000	M	decies centena milia	decies centies millesimus
10.000.000		centies centena milia	centies centies millesimus

Numeralia distributīva Розділові числівники		Numeralia adverbia Прислівникові числівники	
singŭli, ae, a	по одному	semel	раз
bini, ae, a	по два	bis	два рази, двічі
terni, ae, a	по три	ter	тричі
quaterni, ae, a	по чотири	quater	чотири рази
quini, ae, a	по п’ять	quinquies	п’ять разів
seni, ae, a	по шість	sexies	шість разів
septēni, ae, a	по сім	septies	сім разів
octōni, ae, a	по вісім	octies	вісім разів
novēni, ae, a	по дев’ять	novies	дев’ять разів
deni, ae, a	по десять	decies	десять разів
undēni, ae, a	по одинадцять	undecies	одинадцять разів
vicēni, ae, a	по двадцять	vicies	двадцять разів
centēni, ae, a	по сто	centies	сто разів
singŭla milia	по одній тисячі	milies	тисяча разів

EXERCITIA. ВПРАВИ

1. *Перекладіть українською мовою*:

1. Cutis in tria strata tribuitur: epidermis, corium, subcutis.

……...

2. In pede dextro sicut in pede sinistro quinque digiti sunt.

……...

3. Nomina anatomĭca nonnullōrum musculōrum ex nominĭbus numeralĭbus oriuntur: musculus biceps brachii, muscŭlus triceps brachii, muscŭlus quadriceps femoris, muscŭlus digastrĭcus seu muscŭlus biventer, muscŭlus semitendinosus, semimembranosus et unipennātus.

……...

……...

……...

……...

Vocabulum

anatomĭcus, a, um анатомічний
biceps, bicipĭtis двоголовий
biventer, tra, trum двочеревцевий
brachium, ii n плече
corium, ii n шкіра, сполучнотканинний шар шкіри
cutis, is f шкіра
dexter, tra, trum правий
digastrĭcus, a, um двочеревцевий
digĭtus, i *m* палець
epidermis, is f надшкір'я, епідерміс
e, ex *(+Abl.)* з, із
femur, ŏris n стегно
in *(+Acc., +Abl.)* в, на
muscŭlus, i *m* м'яз
nomen, ĭnis *n* назва; ім'я
nonnullus, a, um деякий
numeralis, e числівниковий
orior, oriri виникати
pes, pedis m нога, стопа
quadrĭceps, cipĭtis чотириголовий
quinque п'ять
semimembranosus, a, um напівперетинковий
semitendinosus, a, um напівсухожильний
seu або
sicut так як, наче
sinister, tra, trum лівий
stratum, i n шар, верства
subcutis, is *f* підшкірна з'єднувальна тканина
sum, fui, esse бути
tribuo, ĕre ділити, розділяти
triceps, tricipĭtis триголовий
unipennatus, a, um одноперий

2. *Допишіть, використовуючи числівникові словотворчі елементи* (**un-, du-, tri-, quadr-, quint-/pent-, sex-, sept-/hex-, oct-, dec-, unde-, duoden-, semi-, prim-**):

…….. olateralis (двобічний)

…….. igravida (жінка, вагітна першою дитиною)

…….. idactylia (наявність шести пальців)

…….. plegia (параліч половини тіла)

…….. iceps (чотириголовий)

…….. quetrum (тригранний)

…….. arthritis (запалення одного суглоба)

…….. oprosopus (дволикий)

…….. ipara (жінка, яка народжувала п’ять разів)

MODUS CONJUNCTIVUS. УМОВНИЙ СПОСІБ

В латинській мові *conjunctīvus* виражає відношення мовця до дії. Ним можна висловити наказ (ввічливу форму), заклик, побажання, сумнів тощо.

У незалежних реченнях умовний спосіб вживається для вираження чогось бажаного, очікуваного, можливого та має багато відтінків значень:

PRAESENS CONJUNCTIVI ACTIVI ET PASSIVI.
ТЕПЕРІШНІЙ ЧАС УМОВНОГО СПОСОБУ АКТИВНОГО І ПАСИВНОГО СТАНУ

Заміна кінцевого голосного основи інфекта **ā** на **ē** (для дієслів I дієв.)

або

Основа інфекта + суфікс **ā** (для дієслів II, III, IV дієв.)

+

особові закінчення активного чи пасивного стану

Singularis	*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1. **-m**	*1.* **-mus**	*1.* **-r**	*1.* **-mur**
2. **-s**	*2.* **-tis**	*2.* **-ris**	*2.* **-mĭni**
3. **-t**	*3.* **-nt**	*3.* **-tur**	*3.* **-ntur**

Зразок відмінювання дієслів I-IV дієвідмін у praesens conjunctīvi activi:

Особа	**I** **curā-re** (*лікувати*)	**II** **vidē-re** (*бачити*)	**III** **divid-ĕre** (*розділяти*)	**IV** **finī-re** (*закінчувати*)	**esse** (*бути*)
Singulāris					
1.	cure **-m** (*я би лікував*)	vide **-a-m**	divid **-a-m**	fini **-a-m**	***sim*** *нехай би я був*
2.	cure **-s** (*ти би лікував*)	vide **-a-s**	divid **-a-s**	fini **-a-s**	***sis*** *нехай би ти був*
3.	cure **-t** (*він би лікував, нехай лікує*)	vide **-a-t**	divid **-a-t**	fini **-a-t**	***sit*** *нехай би він був*
Plurālis					
1.	cure **-mus** (*ми би лікували*)	vide **-a-mus**	divid **-ā-mus**	fini **-ā-mus**	***simus*** *нехай би ми були*
2.	cure **-tis** (*ви би лікували*)	vide **-a-tis**	divid **-ā-tis**	fini **-ā-tis**	***sitis*** *нехай би ви були*
3.	cure **-nt** (*вони би лікували*)	vide **-a-nt**	divid **-a-nt**	fini **-a-nt**	***sint*** *нехай би вони були*

Зразок відмінювання дієслів I-IV дієвідмін у praesens conjunctīvi passīvi:

Особа	I **curā-re** (*лікувати*)	II **vidē-re** (*бачити*)	III **divid-ĕre** (*розділяти*)	IV **finī-re** (*закінчувати*)
Singulāris				
1.	cure -**r**	vide -**a**-**r**	divid -**a**-**r**	fini -**a**-**r**
2.	cure -**ris**	vide -**a**-**ris**	divid -**a**-**ris**	fini -**a**-**ris**
3.	cure -**tur**	vide -**a**-**tur**	divid -**a**-**tur** (*його поділили б,* *нехай його поділять*)	fini -**a**-**tur**
Plurālis				
1.	cure -**mur**	vide -**a**-**mur**	divid -**a**-**mur**	fini -**a**-**mur**
2.	cure -**mĭni**	vide -**a**-**mĭni**	divid -**a**-**mĭni**	fini -**a**-**mĭni**
3.	cure -**ntur**	vide -**a**-**ntur**	divid -**a**-**ntur** (*їх поділили б,* *нехай їх поділять*)	fini -**a**-**ntur**

ОСНОВНІ ВІДОМОСТІ ПРО РЕЦЕПТ

Слово рецепт (*receptum*) походить від дієслова *recipio, recĭpi, receptum, ĕre* (брати) і в буквальному перекладі означає «отримане, взяте».

Рецепт – це письмове звернення лікаря в аптеку з проханням (вказівкою) виготовити ліки, видати хворому та вказати, як їх вживати. Рецепт – офіційний документ, за який несе відповідальність той, хто виписав рецепт, і той, хто виготовив ліки.

Рецепт пишеться на спеціальних рецептурних бланках за точно встановленою формою, відповідно до наказу Міністерства охорони здоров'я України. Рецепти повинні бути написані чітко, без виправлень, на відповідному рецептурному бланку.

На одному рецептурному бланку можна написати один лікарський препарат, який вміщає отруйну речовину, і не більше двох ліків – в інших випадках.

Рецепт складається з таких частин:

1. **Inscriptio.** Штамп лікувального закладу і його шифр, дата видачі рецепта (число, місяць, рік).
2. **Nomen aegroti.** Ініціали і прізвище хворого із зазначенням віку.
3. **Nomen medici.** Прізвище й ініціали лікаря.
4. **Invocatio.** Звернення до фармацевта. Починається словом ***Recĭpe*** – *візьми,* скорочено ***Rp***.
5. **Praescriptio** або **Designatio materiarum.** Склад лікарських речовин, з яких складаються ліки, фармацевтичні дії, які потрібно провести, щоб виготовити ліки, а також назви форм ліків (порошок, мазь, таблетки тощо).

Назва кожної лікарської речовини пишеться з нового рядка, з великої літери, одна під одною, в родовому відмінку. Посередині рядка з великої літери пишуться назви лікарських речовин і рослин.

Після кожної назви лікарської речовини вказується її кількість у знахідному відмінку.

Вага твердих і сипких речовин позначається в грамах і його частинах десятковими дробами, але слово «грам» не пишеться (напр.: *1,0 – один грам*; *10,0 – десять грамів*; *0,01 – одна сота грама*), рідких – у мілілітрах (напр.: *1 ml, 100 ml*). Рідкі лікарські

речовини до *1 ml* звичайно дозуються краплями. Число крапель позначається римськими цифрами (напр.: *guttas V – п'ять крапель*). Антибіотики виписуються в одиницях дії (ОД). У рецептах дозволено вживати тільки прийняті правилами скорочення позначень.

6. **Subscriptio.** Вказується спосіб виготовлення, форма ліків, дозування, спосіб упакування.

Misce. Da. *Змішай. Видай.*

7. **Signatura.** Позначення – спосіб вживання ліків. Пишеться державною мовою або рідною мовою хворого, позначається дієсловом ***Signa (S.)***. *Познач.*
8. **Nomen et sigillum medici personale.** Підпис лікаря і його особиста печатка.

Якщо хворому потрібно прийняти ліки негайно, то у верхній частині рецепта потрібно написати: ***Cito!*** *– швидко*, ***Citissime!*** *– дуже швидко* або ***Statim!*** *– негайно*.

Рецепти поділяються на прості і складні.

Простий рецепт (*Receptum simplex*) складається з однієї лікарської речовини:

Rp. Tincturae Valerianae 10 ml
Da.
Signa. По 20-15 крапель 3 рази на день.

Складний рецепт (*Receptum composĭtum)* складається з декількох лікарських речовин:

Rp. Acidi salicylici 1,0
Spiritus aethylici 70% – 40 ml
Da.
Signa. Для протирання шкіри.

EXERCITIA. ВПРАВИ

1. *Утворіть 3-ю особу однини та множини умовного способу активного і пасивного станів*:

Дієслово	Persona 3 singularis	Persona 3 pluralis
filtrāre (фільтрувати)	*activum* *filtret* *нехай він фільтрує* *passivum* *filtretur* *нехай його фільтрують*	*filtrent* *нехай вони фільтрують* *filtrentur* *нехай їх фільтрують*
dignoscĕre (розпізнавати)		
miscēre (змішувати)		
munīre (зміцнювати)		

2. *Перекладіть українською мовою*:

1. Homĭni sensus dantur, ut audiat, videat, gustet, tangat, olfaciat.
……
2. Aegroti guttas tincturae Valerianae sumant.
……
3. Misce, ut fiat unguentum.
……

Vocabulum

aegrotus, i *m* хворий
audio, īre слухати
do, dāre давати
fio, ĕri утворюватися
homo, ĭnis m людина
gusto, āre пробувати, куштувати
gutta, ae *f* крапля
misceo, ēre змішувати
olfacio, ĕre нюхати, відчувати запах
sensus, us *m* відчуття
sumo, ĕre приймати всередину
tango, ĕre торкатися
tinctura, ae f настоянка
unguentum, i *n* мазь
ut щоб
Valeriana, ae f валеріана
video, ēre бачити

3. *Перекладіть рецепти українською мовою*:

1) Recipe: Olei Vaselĭni 100 ml
Olei Menthae guttas II
Misce. Da.
Signa.

2) Recipe: Tabulettas “Coldrex” numĕro 12
Da.
Signa. Приймати по 1 таблетці 3 рази на день.

3) Recipe: Dragee Aminazīni 0,05 numĕro 30
Da.
Signa.

ЛАТИНСЬКА МЕДИЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ

Сучасна латинсько-грецька медична термінологія складається з трьох основних номенклатурних груп: **анатомо-гістологічної** *(гістоло́гія (від грец. ἱστός — тканина + грец. λόγος – знання, слово, наука) – розділ біології, що вивчає будову тканин живих організмів),* **клінічної та фармацевтичної** і вивчається згідно з Паризькою анатомічною номенклатурою, яка була прийнята на VI Міжнародному конгресі анатомів у Парижі (1955 р.), з урахуванням змін та доповнень, які вносились на наступних анатомічних конгресах.

Слово **термін** походить від латинського *termĭnus* – межа, границя, це слово або словосполучення, що виражає спеціальне поняття певної науки. Терміном може бути окреме слово (*costa, ae f* – ребро) або словосполучення (*columna vertebrālis* – хребетний стовп).

Між словами-термінами і словами-нетермінами є відмінності. Для слів літературної мови характерна **полісемія** (*грец. πολυσημεία «багатозначність», інша назва «багатозначність слова») — наявність у мовній одиниці (слові, граматичній формі, синтаксичній конструкції) кількох значень*). Основна функція терміна полягає в тому, щоб точно, однозначно назвати спеціальне поняття і позначити об'єкт даної науки.

Сукупність назв (слів і словосполучень), які використовуються для вираження спеціальних понять певної науки, професії, галузі техніки називається **термінологією** (від лат. *termĭnus* – термін і грец. *logos* – наука).

Медична термінологія формувалась протягом багатьох епох, вдосконалюючись і розвиваючись. За своїм походженням медична термінологія неоднорідна. Значна її частина успадкована від стародавніх греків, хоч у словниковому складі сучасної медичної термінології трапляються слова, запозичені з інших мов.

У зв'язку з двомовністю медичної термінології в анатомічній термінології переважає латинська лексика, у клінічній – грецька. Багато клінічних термінів – назв захворювань, патологічних процесів в органах, операцій та ін. є складними словами, утвореними за допомогою декількох словотворчих елементів (коренів, префіксів, суфіксів) грецького походження.

АНАТОМІЧНІ ТЕРМІНИ за своєю структурою поділяються на ***одночленні, двочленні та багаточленні.***

1. **Одночленні:**

а) <u>прості</u> – виражені одним простим словом, наприклад:

scapŭla, ae f – лопатка,

muscŭlus, i m – м'яз,

pulmo, ōnis, m – легеня,

б) <u>похідні</u> – виражені словом, яке утворилось додаванням до кореня простого слова префіксів чи суфіксів, наприклад:

cost-āl-is – реберний,

tuber-ōs-us – горбистий

в) <u>складні</u> – утворені сполученням основ. Основи (корені) латинських слів сполучаються за допомогою сполучних звуків **-o-** або **-i-**, основи грецьких слів – сполучним **-o-**. Наприклад:

humer-o-ulnāris – плечоліктьовий,

cune-i-formis – клиноподібний.

2. **Двочленні** терміни складаються з іменника (загальна назва анатомічного утворення) та означення (узгодженого або неузгодженого). Означення завжди стоїть після означуваного слова.

Наприклад:

vena cava – порожниста вена,

angŭlus costae – кут ребра,

os coccygis – куприкова кістка.

3. **Багаточленні** терміни можуть бути виражені:

а) іменником у називному відмінку і двома узгодженими з ним прикметниками в називному відмінку, наприклад:

arteria gastrĭca dextra – права шлункова артерія;

б) іменником у називному відмінку і двома іменниками в родовому відмінку, наприклад:

crista colli costae – гребінь шийки ребра;

в) іменником у називному відмінку з двома означеннями (з яких одне неузгоджене, друге – узгоджене), наприклад:

fossa cranii media – середня ямка черепа.

Вивчення медичних термінів полягає у засвоєнні окремих компонентів, які називаються терміноелементами. **Терміноелементи** – це не самостійні слова, а термінотворчі елементи, які мають твердо зафіксоване, стабільне значення і здатні утворювати практично необмежену кількість термінів одного смислового ряду.

Серед терміноелементів найголовнішими є так звані дублети відповідних латинських іменників, основи грецьких іменників, які переважно є синонімами латинських анатомо-гістологічних та інших позначень, наприклад:

cyt (o) – cellula (клітина),

bio – vita (життя),

cardi(o) – cor (серце).

До терміноелементів належать основи грецьких слів, які означають методи лікування, профілактики або діагностики, оперативні втручання, патологічні процеси у тканинах, органах або психіці людини: *-therapia* – лікування, *-algia* – біль без органічної причини, *-ectomia* – оперативне видалення, *-scopia* – огляд за допомогою інструмента або приладу, *-phobia* – патологічний страх. Вони займають кінцеву позицію у складі терміна, тому й називаються **кінцевими терміноелементами,** наприклад: *balneotherapia* – лікування ваннами, *bronchoscopia* – прямий огляд внутрішньої поверхні бронхів, *gastralgia* – біль шлунка.

Кінцеві терміноелементи приєднуються до основи попереднього слова (іменника) за допомогою сполучного звука **-o-**, який випадає, якщо кінцевий терміноелемент починається з голосного. Наприклад:

cerebr-o-spinālis – спинномозковий,

neur-algia – невралгія.

Історично склалося так, що переважна більшість терміноелементів, які утворюють **клінічні**, а також **патологічні терміни**, походять з *давньогрецької мови*. Із суто мовної точки зору правильними слід вважати такі терміни, в яких сполучаються між собою термінотворчі елементи грецького походження. Однак у практиці медичного термінотворення набули поширення і такі терміни, в яких основа латинського іменника сполучається з основою грецького походження: *gingivectomia* – видалення ясен (лат. *gingiva* – ясна і грец. *-ectomia* – видалення). Такі позначення у медичній термінології вважають гібридами.

Водночас переважна більшість **анатомічних термінів** – це іменники *латинського походження*, вони виступають лише як позначення анатомічних понять. Їхні основи не вживаються для утворення складних клінічних термінів. Лише деякі анатомічні терміни є за походженням грецькими словами. Вони, на відміну від більшості анатомічних термінів латинського походження, цілком правомірно вживаються і як терміноелементи у складі клінічних термінів:

larynx – (гортань) – *laryngostenosis* (звуження гортані),

encephalon (головний мозок) – ***encephalopathia*** (захворювання головного мозку) тощо.

Курс латинської мови має за мету навчити студентів найпродуктивніших терміноелементів, свідоме засвоєння досить обмеженої кількості яких дасть змогу вільно орієнтуватись у численних медичних термінах.

СУЧАСНИЙ СТАН ЛАТИНСЬКОЇ МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

У другій половині XIX століття латинська мова остаточно виходить з ужитку як інтернаціональна мова науки. Однак залишилися ділянки знань, де латинська мова і досі зберігає свою номінативну функцію, тобто функцію називання об'єктів і наукових понять, які є предметом дослідження та класифікації у цих науках – у біології, медико-біологічних і медичних наукових дисциплінах, а також в анатомії, гістології та ембріології, мікробіології, клінічних дисциплінах. Класифікаційні системи ботаніки та зоології беруть свій початок від великого шведського вченого *Карла Ліннея* (1707-1778), котрий у своєму славнозвісному творі *«Система природи»* (*«Systema naturae»,* 1735) вперше запропонував класифікації трьох царств природи (рослин, тварин і мінералів).

Оскільки впорядкованість медичної термінології є надзвичайно важливим чинником розвитку медицини, то вчені різних країн докладають багато зусиль до її подальшого вдосконалення. Єдина анатомічна номенклатура була вперше розроблена на Конгресі анатомів у швейцарському місті Базелі (*Basler Nomina Anatomica)* 1895 року. Наступний варіант анатомічної номенклатури було прийнято у Йєні (Німеччина) 1935 року. Сьогодні діє міжнародна анатомічна номенклатура (*Parisiensia nomina anatomica*), затверджена на VI Міжнародному Конгресі анатомів у Парижі 1955 року. Згідно з цією номенклатурою і вивчається сучасна анатомічна термінологія з урахуванням тих виправлень, що були прийняті на Конгресах анатомів у Нью-Йорку (1960), Вісбадені (Німеччина) (1965), Токіо (1975), Мехіко (1980) та Лондоні (1985, 1994).

Всесвітня організація охорони здоров'я розробила Міжнародну фармакопею *Pharmacopoea Internationalis*, в якій за кожним лікарським засобом закріплено латинське найменування.

Значення латинської та давньогрецької мов для сучасної медицини полягає також і в тому, що вони залишаються основними джерелами утворення нових медичних термінів, які вперше впроваджуються у науковий обіг. Значну частину сучасних позначень медицини становлять неокласицизми, яких не існувало у давньогрецькій чи латинській мові, які виникли зі словотворчих елементів давньогрецької або латинської мови. Такі терміни, створені вченими різних країн, характеризують не лише сучасну латинську медичну термінологію, але й поширюються на медичну термінологію національних мов і стають важливими у спілкуванні і порозумінні медиків різних країн.

Сучасна латинська медична термінологія засвоїла також певну кількість позначень з нових європейських мов (*belladonna, grippe* та інші), а також з мов країн Далекого Сходу, Америки. Це переважно назви рослин (*Ipecacuana, Cacao*).

Останнім часом активізувалась тенденція до англізації (американізації) медичної термінології. Наприклад, латинський термін cavum – порожнина на англійський зразок в останніх редакціях анатомічної номенклатури було замінено терміном cavitas (англ. *cavity*). Однак, загальна кількість термінів, запозичених з інших мов, залишається незначною. Пройшовши випробування часом, греко-латинська медична термінологія і сьогодні лежить в основі професійної мови медиків, і навіть нові медичні терміни утворюються переважно з використання морфем грецької та латинської лексики.

КІНЦЕВІ ТЕРМІНОЕЛЕМЕНТИ

І відміни

Терміноелемент	Значення	Приклад
-aemia	кров	*anaemia* – анемія, недокрів'я
-algia	біль без органічної причини	*myalgia* – біль у м'язах
-ectasia	розширення, розтягання порожнистого чи трубчастого органа	*phlebectasia* – розширення вен
-ectomia	вирізання, видалення	*appendectomia* – оперативне видалення відростка сліпої кишки
-graphia	дослідження за допомогою рентгенівського знімка, реєстрації сигналів	*cardiographia* – реєстрація скорочень серця
-logia	наука, вчення	*pharmacologia* – наука про ліки
-opsia (-opia)	візуальне обстеження, дослідження на мікроскопічному рівні	*biopsia* – прижиттєве видалення шматочка ураженої тканини для мікроскопічного дослідження
-pathia	страждання, захворювання	*myopathia* – захворювання м'язів
-philia	схильність	*spasmophilia* – схильність до спазмів
-phobia	боязнь	*hydrophobia* – водобоязнь
-rrhagia	кровотеча	*gastrorrhagia* – шлункова кровотеча
-scopia	обстеження за допомогою інструмента	*gastroscopia* – огляд внутрішньої поверхні шлунка за допомогою гастроскопа
-therapia	лікування, його способи	*cryotherapia* – лікування холодом
-tomia	розріз, розтин, операція	*phlebotomia* – оперативний розтин вен
-tonia	напруження, тиск	*hypertonia* – підвищення артеріального тиску
-trophia	живлення (тканин, органів)	*dystrophia* – розлад живлення

ІІ відміни

Терміноелемент	Значення	Приклад
-lithus	камінь	*cholecystolithus* – камінь у жовчному міхурі
-logus	спеціаліст	*pharmacolŏgus* – фармаколог
-spasmus	спазм, судорга	*gastrospasmus* – спазм шлунка

III відміни

Терміноелемент	Значення	Приклад
-genĕsis	походження, виникнення, утворення, розвиток хвороби	*pathogenĕsis* – патогенез, походження і розвиток хвороби
-gnōsis	пізнання, вчення	*diagnōsis* – розпізнання
-lўsis	розпад, звільнення від прикріплення	*haemolўsis* – розпад червоних кров'яних тілець
-sclerōsis	ущільнення	*cardiosclerōsis* – затвердіння серцевого м'яза
-stăsis	застій (фізіологічної рідини: крові, жовчі, калу, молока)	*metastăsis* – метастаз, перенесення хворобливого початку з одного місця на інше
-stenōsis	звуження	*bronchostenosis* – звуження бронхів
-rrhexis	розрив кровоносної судини або органа	*myorrhexis* – розрив м'яза

EXERCITIA. ВПРАВИ

1. *Перекладіть латинські терміни, пояснивши значення їх елементів. Допишіть власні терміни*:

Латинський термін	Терміноелемент	Переклад
histologia	*-logia* – наука, вчення	наука про будову тканин людей, тварин
anthropologia		наука про еволюцію людини
tenolysis		
hydrophobia		
odontectomia		
duodenoscopia		
mammographia		
eutrophia		
tenorrhexis		

tracheotomia		
physiotherapia		
dermatosclerōsis		

ЛАТИНСЬКА ХІМІЧНА НОМЕНКЛАТУРА

Хімічна номенклатура – це сукупність найменувань хімічних елементів і сполук, які є лікарськими речовинами. У рецепті потрібно вказувати не символ хімічного елемента, не формулу сполуки, а їхню латинську назву.

Латинська хімічна номенклатура подається згідно з вимогами державної фармакопеї.

НАЗВИ НАЙВАЖЛИВІШИХ ХІМІЧНИХ ЕЛЕМЕНТІВ

Назви хімічних елементів – це іменники II відміни середнього роду (закінчення в Nom. Sing. – ***um***).
Винятки: Phosphŏrus, i *m* – фосфор; Sulfur, ŭris *n* – сульфур

Латинська назва	Символ	Українська назва
Aluminium	Al	Алюміній
Argentum	Ag	Срібло
Arsenĭcum	As	Миш'як
Aurum	Au	Золото
Barium	Ba	Барій
Bismuthum	Bi	Бісмут
Borum	B	Бор
Bromum	Br	Бром
Calcium	Ca	Кальцій
Carbogenium	C	Карбон
Chlorum	Cl	Хлор
Cuprum	Cu	Мідь
Ferrum	Fe	Залізо
Fluōrum	F	Флуор
Hydrargўrum	Hg	Меркурій (Ртуть)
Hydrogenium	H	Гідроген (Водень)
Iodum	I	Йод
Kalium	K	Калій
Litium	Li	Літій
Magnium	Mg	Магній
Mangan	Mn	Манган
Natrium	Na	Натрій
Nitrogenium	N	Нітроген
Oxygenium	O	Оксиген
Phosphŏrus	P	Фосфор
Plumbum	Pb	Свинець
Silicium	Si	Силіцій
Stibium	Sb	Стибій
Sulfur	S	Сульфур
Thalium	Tl	Талій
Zincum	Zn	Цинк

НАЗВИ КИСЛОТ

Кислоти *(acĭda*) бувають оксигенові і безоксигенові. Назви оксигеновмісних кислот утворюються шляхом додавання відповідного суфікса, який вказує на ступінь окиснення, до основи киснеутворюючого елемента.

На найвищий ступінь окиснення киснеутворюючого елемента вказує суфікс – ***-ĭc-um***. Наприклад:

HNO_3 – Acĭdum nitrĭcum – кислота нітратна

H_3PO_4 – Acĭdum phosphorĭcum – кислота ортофосфатна

Якщо елемент утворює дві кислоти, то назва кислоти з нижчим ступенем окиснення утворюється за допомогою ***-ōs-um*** (де ***-ōs*** – суфікс, ***-um-*** – закінчення). Наприклад:

HNO_2 – Acĭdum nitrōsum – кислота нітритна

H_2SO_3 – Acĭdum sulfurōsum – кислота сульфітна

У назвах кислот з більшою кількістю ступенів окиснення кожен із них характеризується відповідним префіксом або суфіксом.

Наприклад:

$HClO_4$ – Acĭdum perchlor-ĭc-um – хлорна кислота

$HClO_3$ – Acĭdum chlor-ĭc-um – хлорнувата кислота

$HClO_2$ – Acĭdum chlor-ōs-um – хлориста кислота

HClO – Acĭdum hypo-chlor-ōs-um – хлорнуватиста кислота

Назви безоксигенових кислот утворюються за допомогою ***hydrogen-***, суфікса ***-ĭc-*** та закінчення ***-um***. Наприклад:

HCl – Acĭdum hydro-gen-chlor-ĭcum – кислота хлоридна

H_2S – Acĭdum hydro-gen-sulfur-ĭcum – кислота сульфідна

НАЗВИ ОКСИДІВ

Серед оксидів розрізняємо: оксиди (*oxўdum, i n*), пероксиди (*peroxўdum, i n*), гідроксиди (*hydroxўdum, i n*).

Назви оксидів, пероксидів, гідроксидів складаються з двох іменників: назви катіона (завжди стоїть на першому місці в Gen. Sing.) і назви аніона (на другому місці в Nom. Sing.).

Наприклад:

Zinci oxўdum – цинку оксид

Hydrogenii peroxўdum – гідрогену пероксид

Calcii hydroxўdum – кальцію гідроксид

НАЗВИ СОЛЕЙ

Назви солей складаються з назв аніонів, які стоять на другому місці в Nom. Sing. і назв катіонів, які стоять на першому місці в Gen. Sing.

1. Назва аніона оксигеновмісних кислот з найбільшим ступенем окиснення виражається іменником III відміни чоловічого роду із закінченням ***-as*** у Nom. Sing., ***-ātis*** у Gen. Sing.

Наприклад:

Argenti nitras – арґентуму нітрат

Natrii sulfas – натрію сульфат

2. Назва аніона солей оксигеновмісних кислот з меншим ступенем окиснення

виражається іменником III відміни чоловічого роду із закінченням ***-is*** у Nom. Sing., ***-ītis*** у Gen. Sing.

Наприклад:

Natrii nitris – натрію нітрит

Kalii arsenis – калію арсеніт

3. Назва аніона солей безоксигеновмісних кислот виражається іменником II відміни середнього роду із суфіксом ***-ĭd-*** та закінченням ***-um*** у Nom. Sing., ***-ĭdi*** в Gen. Sing.

Наприклад:

Kalii iodĭdum – калію йодид

Natrii bromĭdum – натрію бромід

4. Назва аніона солей безоксигеновмісних кислот з органічною основою виражається іменником II відміни середнього роду з ***hydrogen-***, суфіксом ***-ĭd-*** та закінченням ***-um (-ĭdum)*** у Nom. Sing., ***- ĭd-i*** в Gen. Sing.

Наприклад:

Morphīni hydrogenchlorĭdum – морфіну гідрохлорид

5. Назви кислих солей утворюються додаванням ***hydrogen-*** до назви аніона.

Наприклад:

Natrii hydrogencarbonas – натрію гідрокарбонат

6. Назви основних солей утворюються від назв середніх солей додаванням до основи аніона префікса ***sub-*** (основний).

Наприклад:

Bismuthi subnitras – бісмуту нітрат основний

N.B! При перекладі назв оксидів і солей українською мовою на першому місці ставимо назву аніона в називному відмінку, а потім – назву катіона в родовому.

Наприклад:

Atropīni sulfas – сульфат атропіну

Calcii oxўdum – оксид кальцію

ДОДАТКИ

АДАПТОВАНІ ТА ОРИГІНАЛЬНІ ТЕКСТИ ДЛЯ ЧИТАННЯ

De muscŭlis

Muscŭli organismi humani forma varii sunt: sunt muscŭli longi, lati, recti, obliqui. Muscŭli fasciis, quasi saccŭlis elastĭcis cinguntur. Fasciae in fascias proprias et fascias subcutaneas dividuntur. Fascia propria sive profunda e tela fibrosa compacta constat. Inter musculos distinguĭmus muscŭlos rectos, obliquos, transversos. Sunt etiam muscŭli interni, externi, profundi. Magni muscŭli dorsi sunt: muscŭlus trapezius, muscŭlus latissĭmus dorsi, muscŭlus rhomboideus et cetĕri.

Vocabulum

cetĕrus, a, um інший
cingo, nxi, nctum, ĕre оточувати, обперізувати
compactus, a, um щільний
consto, steti, aturus, āre складатися
distinguo, stinxi, stinctum, ĕre розділяти, відрізняти
divĭdo, visi, visum, ĕre ділити, розподіляти
dorsum, i *n* спина
e, ex *(+Abl.)* з, із
elastĭcus, a, um еластичний, пружний
et і, а також
etiam також, навіть
externus, a, um зовнішній
fascia, ae *f* фасція; смуга; пов'язка
fibrōsus, a, um волокнистий
forma, ae *f* форма, вид
humanus, a, um людський
in *(+Acc., +Abl.)* в, на
inter *(+Acc.)* між, серед
internus, a, um внутрішній
latus, a, um широкий
latissĭmus, a, um найширший
longus, a, um довгий
magnus, a, um великий
muscŭlus, i *m* м'яз
oblīquus, a, um косий, нерівнобокий
organismus, i *m* організм
profundus, a, um глибокий
proprius, a, um власний; властивий; своєрідний
quasi немов би, неначе
rectus, a, um прямий
rhomboideus, a, um ромбоподібний
saccŭlus, i *m* мішечок
sive (=**seu**) або
subcutaneus, a, um підшкірний
sum, fui, esse бути
tela, ae *f* тканина
transversus, a, um поперечний
trapezius, a, um трапецієподібний
varius, a, um різний, різноманітний

De corpŏre humano

In corpore humano caput, truncus et quattuor membra distinguuntur. Truncus hominis thorācem et abdōmen contĭnet. Truncus duo membra superiōra et duo membra inferiōra habet. Membra inferiora sunt maiōra et longiora, quam membra superiora. Supremum in corpore locum caput obtĭnet et in duas partes dividĭtur: partem cerebrālem et partem faciālem. Pars cerebralis frontem, occĭput, vertĭcem et tempŏra contĭnet. Pars faciālis buccas, mentum, labia, nasum et palpĕbras contĭnet.

Vocabulum

abdomen, ĭnis, *n* черево, живіт
bucca, ae *f* щока
caput, ĭtis *n* голова
cerebralis, e мозковий
contineo, tinui, tentum, ēre тримати, містити
corpus, ŏris *n* тіло
distinguo, stinxi, stinctum, ĕre розділяти, відрізняти
divĭdo, visi, visum, ĕre ділити, розподіляти
duo, duae, duo два
et і, а також
facialis, e лицевий
frons, ntis *f* передня сторона, лоб
habeo, ui, itum, ēre мати
homo, ĭnis m людина
humanus, a, um людський
in *(+Acc., Abl.)* в, на
inferior, ius нижній
labium, i *n* губа
locus, i *m* місце
longus, a, um довгий
magnus, a, um великий
membrum, i *n* кінцівка
mens, mentis *f* дух, розум, думка
nasus, i *m* ніс
obtineo, tinui, tentum, ēre займати; зберігати
occĭput, ĭtis *n* потилиця
palpĕbra, ae *f* повіка
pars, partis *f* частина
quam як, ніж
quattuor чотири
sum, fui, esse бути
superior, ius верхній
supremus, a, um найвищий
tempus, ŏris *n* скроня, висок
thorax, ācis *m* грудна клітка
truncus, i *m* тулуб
vertex, ĭcis *m* верх, вершина

De sensĭbus

Homo quinque sensus habet: visum, audītum, olfactum, gustum, tactum. Sedes quattuor sensuum in capite est: visus in ocŭlis, audītus in aurĭbus, olfactus in naribus, gustus in palāto et lingua. Gustus discernit sapores: visu colōres, audītu sonos, olfactu odores discernimus. Sensus tactus in digĭtis manuum est.

Vocabulum

auditus, us *m* слух
auris, is *f* вухо
caput, ĭtis *n* голова
color, ōris *m* колір, забарвлення
digĭtus, i *m* палець
discerno, crevi, cretum, ĕre розрізняти, розділяти
et і, а також
gustus, us *m* смак
habeo, ui, itum, ēre мати
homo, ĭnis m людина
in *(+Acc., Abl.)* в, на
lingua, ae *f* язик; мова
manus, us *f* кисть, рука
naris, is *f* ніздря
ocŭlus, i *m* око
odor, ōris *m* запах, аромат
olfactus, us *m* нюх
palatum, i *n* піднебіння
quattuor чотири
quinque п'ять
sapor, ōris *m* смак
sedes, is *f* місцеперебування; положення
sensus, us *m* відчуття
sonus, i *m* звук
sum, fui, esse бути
tactus, us *m* дотик
visus, us *m* зір

De claris medicis antiquis

Omnium medicōrum antiquōrum Hippocrătes et Galenus clarissĭmi sunt. Opĕra eōrum plurĭma sunt. Hippocrătes merĭto pater medicīnae vocatur. Hippocrătes medicīnam artem nobilissĭmam appellat. Secundum Hippocrătem in corpŏre humano quattuor humōres sunt: sanguis, bilis flava, bilis atra, piuīta. A Galeno multa medicamenta nomĭna sua trahunt. Hippocrătes et Galeni opĕra medĭca lingua Graeca scripta sunt. Etiam Celsi libri "De medicina" lingua Latina scripti, noti sunt. Nomina multārum partium corpŏris humani et morbōrum origĭnem e Graecia et Roma antiqua ducunt.

Vocabulum

a, ab (+*Abl*.) від, з, із
antīquus, a, um античний, стародавній
appello, avi, atum, āre називати
ars, artis ***f*** мистецтво, ремесло
ater, atra, atrum чорний, темний
bilis, is ***f*** жовч, що виливається з жовчного міхура
Celsus Aulus Cornelius**, i** ***m*** Авл Корнелій Цельс (14 р. до н. е. – 37 р. н. е.), видатний давньоримський науковець, теоретик медицини часів імператорів Августа та Тиберія
clarus, a, um славний, знатний
corpus, ŏris ***n*** тіло
de *(+Abl.)* про
duco, duxi, ductum, ĕre вести, проводити
e, ex *(+Abl.)* з, із
et і, а також
etiam також, навіть
flavus, a, um жовтий
Galenus Claudius**, i** ***m*** Клавдій Гален (129 або 131 – бл. 200) – грецький лікар, хірург і філософ римської доби
Graecia, ae ***f*** Греція
Graecus, a, um грецький
Hippocrătes, is ***m*** Гіппократ із Косу (бл. 460 до н. е. – бл. 370 до н.е.) – грецький лікар золотої доби Афін
humanus, a, um людський
humor, ōris ***m*** волога
in *(+Acc., Abl.)* в, на
is, ea, id цей, він
Latinus, a, um латинський
liber, bri ***m*** книга
lingua, ae ***f*** мова
medicamentum, i ***n*** ліки
medicīna, ae ***f*** медицина
medĭcus, a, um лікарський
medĭcus, i ***m*** лікар
merĭto заслужено, справедливо
morbus, i ***m*** хвороба
multus, a, um численний
nobilis, e благородний, знатний
nomen, ĭnis ***n*** назва; ім'я
notus, a, um відомий, знаний
omnis, e увесь, всякий
opus, ĕris ***n*** твір
origo, ĭnis ***f*** походження, виникнення, початок
pars, partis ***f*** частина
pater, tris ***m*** батько
piuīta, ae ***f*** слиз, мокрота
quattuor чотири
Roma, ae ***f*** Рим
sanguis, ĭnis ***m*** кров
scriptus, a, um написаний
secundum *(+Acc.)* за, відповідно
suus, a, um свій, своя, своє
sum, fui, esse бути
traho, traxi, tractum, ĕre тягти; притягати; присвоювати
voco, avi, atum, āre кликати, звати, називати

Calendarium Romanōrum

Apud Romānos initio Martius primus anni mensis erat, Aprīlis alter, Majus tertius, Junius quartus. Quintīli, quinto mensi, postea, quod G.Julius Caesar hoc mense natus erat, nomen erat Julius, Sextīlis, sextus, ex imperatōre Augusto Augustus nominabātur. Menses proximi olim, ut nomĭna ipsa docent, erant menses septimus, octāvus, nonus, decĭmus. Primo mensis diēi nomen erat Kalendae, septimo diēi mensium Martii, Maii, Julii, Octobris nomen Nonae, quinto decĭmo diēi eorundem mensium nomen Idus. Ceterōrum mensium Nonae erant quinto mensis die, Idus tertio decimo. Anno ante aeram nostram quadragesĭmo sexto temporĭbus G.Julii Caesăris annus trecentos sexaginta quinque dies habebat, quarto autem cuīque anno dies trecentesĭmus sexagesĭmus sextus adiciebātur. Hoc ordine annōrum Romāni atque gentes Christiānae utebantur usque ad aetātem Papae Gregorii tertii decimi. Qui anno millesĭmo quingentesĭmo octogesĭmo altĕro ordĭnem annōrum confūsum corrigēbat.

Vocabulum

adicio, iēci, iectum, ĕre додавати, приєднувати
aera, ae *f* ера
aetas, ātis, f вік
alter, ĕra, ĕrum один з двох, другий
annus, i, m рік
Aprīlis, e квітневий
apud *(Acc.)* у
atque і, а також
Augustus, a, um серпневий, присвячений Октавіанові Авґусту
Augustus, i, m Авґуст (63 р. до н.е. – 12 р. н.е.), перший римський імператор
autem а; ж; же; однак, але
calendarium, ii, n календар
cetĕrus, a, um інший
Christianus, a, um християнський
confūsus, a, um змішаний, заплутаний
corrĭgo, rexi, rectum, ĕre виправляти
decĭmus, a, um десятий
dies, ei *m, f* день
doceo, cui, doctum, ēre вчити, навчати
G.Iulius Caesar, G.Iulii Caesăris, m Ґай Юлій Цезар (100–44 рр. до н.е.)
gens, gentis, f народ
habeo, ui, itum, ēre мати
Idus, um, f Іди, 13-й або 15-й день місяця
imperātor, ōris, m імператор
initium, ii, n початок
ipse, ipsa, ipsum сам, а, е
Julius, a, um липневий, присвячений Ґ. Юлієві Цезареві
Junius, a, um червневий, присвячений Юноні
Kalendae, ārum, f Календи, перше число місяця
Majus, a, um травневий, присвячений Майї
Martius, a, um березневий, присвячений богові Марсу
mensis, is, m місяць
natus, a, um вроджений, який (що) виник
nomen, ĭnis, n назва, ім’я
nomĭno, āvi, ātum, āre називати
Nonae, ārum, f Нони, 5-й або 7-й день місяця
nonus, a, um дев’ятий
octāvus, a, um восьмий
olim колись
ordo, ĭnis, m порядок
Papa, ae, m отець, Папа Римський
postea згодом
primus, a, um перший
proxĭmus, a um найближчий
Quintīlis, e п’ятий
Romani, ōrum *m* римляни
septĭmus, a, um сьомий
Sextīlis, e шостий
tempus, ŏris *n* час, пора
usque аж до
ut як
utor, usus sum, uti користуватися; вживати, застосовувати

De diēbus

Annus est longa series diērum. Causa diēi et noctis motus terrae est. In regionĭbus nostris aestāte sunt dies longi, noctes breves; hiĕme dies breves, noctes longae. Meridie tempus in omnibus terrae partĭbus diversum est.

Nomĭna diērum apud Romānos erant: dies Solis, dies Lunae, dies Martis, dies Mercurii, dies Jovis, dies Veneris, dies Saturni. Primum diem mensis Romāni Kalendas appellābant. In serie diērum dies festi sunt. Popŭli antīqui Diem natālem Solis invicti celebrābant. Diēbus festis homĭnes pompis intersunt. Aspectus pompae mirabĭlis est.

Vocabulum

aestas, ātis *f* літо
annus, i *m* рік
antīquus, a, um античний, стародавній
appello, āvi, ātum, āre називати
aspectus, us *m* вигляд
brevis, e короткий
causa, ae *f* причина
celebro, āvi, ātum, āre шанувати
dies, ei *m, f* день
dies natālis (m) день народження
diversus, a, um різний
festus, a, um святковий
hiems, hiĕmis *f* зима
homo, ĭnis *m* людина
intersum, esse, fui (+Dat.) брати участь
invictus, a, um непереможний
Juppiter, Jovis *m* Юпітер
Kalendae, ārum *f* Календи, перше число місяця
longus, a, um довгий
luna, ae *f* місяць
Mars, Martis *m* Марс, бог війни (син Юпітера і Юнони)
mensis, is *m* місяць
Mercurius, ii *m* Меркурій, покровитель торгівлі, вісник богів (син Юпітера і Майі)
meridies, ei *m* південь, полудень
mirabĭlis, e дивовижний
motus, us *m* рух
nomen, ĭnis *n* назва, ім'я
nox, noctis *f* ніч
pars, partis *f* частина
pompa, ae *f* процесія
popŭlus, i *m* народ
primus, a, um перший
regio, ōnis *f* область, край
Romani, ōrum *m* римляни
Saturnus, i *m* Сатурн, давньоіталійський бог посівів і землеробства
series, ei *f* ряд
sol, solis *m, n* сонце
tempus, ŏris *n* час, пора
terra, ae *f* земля
Venus, Veneris *f* Венера, богиня краси, кохання і шлюбу (донька Юпітера і Діони)

GAUDEAMUS. ВЕСЕЛІМОСЬ!

LATINA	*УКРАЇНСЬКА*
Gaudeāmus igĭtur, Juvĕnes dum sumus! Post jucundam juventūtem, Post molestam senectūtem, Nos habēbit humus.	Погуляймо, юнаки, Поки в нас є сила. Мине молодість щаслива, Мине старість докучлива, Вкриє нас могила.
Ubi sunt, qui ante nos In mundo fuēre? Transeas ad supĕros, Transeas ad infĕros, Hos si vis vidēre.	[Де ті, що жили колись На розлогім світі? Треба чи під землю йти, Чи на небо злинути, Щоби їх зустріти (*А.Содомора*)]
Vita nostra brevis est, Brevi finiētur, Venit mors velocĭter, Rapit nos atrocĭter, Nemĭni parcētur.	Ми недовго живемо, Швидко вік минає. Смерть, не гаючись, прилине, Без розбору всіх поглине – Смерть жалю не знає.
Vivat Academia, Vivant professōres! Vivat membrum quodlibet, Vivant membra quaelibet, Semper sint in flore!	Хай живуть нам вузи всі, Вся наша еліта: Професори і доценти, Аспіранти і студенти, – "Многая їм літа!"
Vivant omnes virgĭnes, Gracĭles, formōsae! Vivant et mulĭeres Tenĕrae, amabĭles, Bonae, laboriōsae!	Хай дівчата всі живуть, Негорді, красиві, Хай живуть нам молодиці, Наші любі, ніжнолиці, Добрі, не ліниві!
Vivat et Respublĭca Et qui illam regit! Vivat nostra civĭtas, Maecenātum carĭtas, Quae nos hic protegit!	Хай живе республіка Й той, хто управляє; Хай живе наша спільнота Й благодійників щедрота, Що про всіх нас дбає.
Pereat tristitia, Pereant dolōres, Pereat diabŏlus, Quivis antiburschius Atque irrisōres!	Всякий смуток геть від нас, Песимізму досить; Всякий біс нехай сконає, Що студентам не сприяє На глум їх підносить. *Переспів Михайла Білика*

Vocabulum

academia, ae *f* академія
amabĭlis, e приємний, милий
ante (+Acc.) перед
antiburschius, ii *m* той, хто проти молоді
atque і, а також
atrocĭter суворо, безжалісно
bonus, a, um добрий, хороший
brevis, e короткий
carĭtas, ātis *f* повага, почесть
civĭtas, ātis *f* держава
diabŏlus, i *m* чорт, диявол
dolor, ōris *m* біль; страждання; сум
dum поки
finio, īvi, ītum, īre закінчувати
flos, floris *m* квітка, цвіт
formōsus, a, um прекрасний, гарний
gaudeo, gavīsus sum, ēre радіти, веселитися
gracĭlis, e стрункий
habeo, ui, ĭtum, ēre мати, володіти
hic, haec, hoc цей, ця, це
humus, i *f* земля, грунт
igĭtur отже
ille, illa, illud той
infĕri, ōrum *m* підземні (боги); ті, що внизу
irrīsor, ōris *m* насмішник
jucundus, a, um щасливий, приємний
juvĕnis, is *m, f* юнак; дівчина; молода людина
juventus, ūtis *f* молодість
laboriōsus, a, um працьовитий
maecēnas, ātis *m* меценат, покровитель
membrum, i *n* тіло, член
molestus, a, um важкий, обтяжливий
mors, mortis *f* смерть
mulier, ĕris *f* жінка
mundus, i *m* світ, всесвіт
nemo ніхто
nos ми
noster, nostra, nostrum наш
omnis, e – весь
parco, peperci, –, ĕre (+Dat.) жаліти, щадити
pereo, ii (īvi), ĭtum, īre гинути
post (+Acc.) після
professor, ōris *m* професор
protĕgo, texi, tectum, ĕre захищати
qui, quae, quod який
quilĭbet, quaelĭbet, quodlĭbet будь-який, кожен
quivis, quaevis, quodvis який завгодно, всякий
rapio, rapui, raptum, ĕre брати, хапати
rego, rexi, rectum, ĕre керувати, правити
res publĭca, rei publĭcae *f* держава
senectus, ūtis *f* старість
sum, fui, -, esse бути
supĕri, ōrum *m* небесні боги
tener, ĕra, ĕrum ніжний
transeo, ii (īvi), ĭtum, īre переходити
tristitia, ae *f* сум, смуток; журба
ubi де
velocĭter швидко, хутко
venio, veni, ventum, īre приходити
virgo, ĭnis *f* дівчина
vita, ae *f* життя
vivo, vixi, victum, ĕre жити
volo, volui, velle хотіти, бажати

ГІППОКРАТ ІЗ КОСУ (бл. 460 до н. е. — бл. 370 до н. е.) – грецький лікар золотої доби Афін (Класична Греція), який вважається однією з найвизначніших осіб в історії медицини.

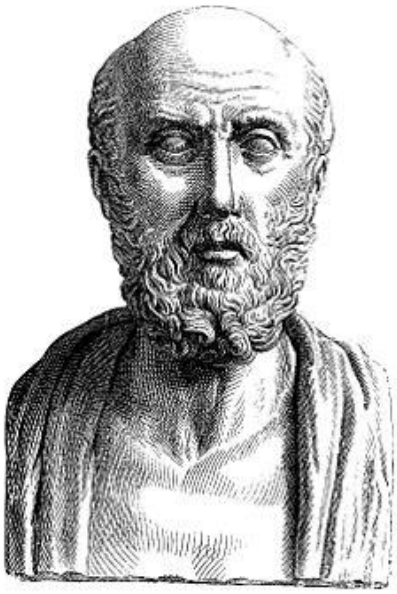

Hippocrătis Jusjurandum

Per Apollinem medicum et Aesculapium, Hygiamque et Panaceam jurejurando affirmo, et Deos Deasque omnes testor, me, quantum viribus et judicio valuero, quod nunc juro, et ex scripto spondeo, plane observaturum.

Praeceptorem quidem, qui me hanc artem edocuit, parentum loco habiturum, eique, cum ad victum, tum etiam ad usum necessaria, grato animo communicaturum et suppeditaturum. Ejusque posteros eodem loco quo germanos fratres fore, eosque, si hanc artem addiscere volent, absque mercede et syngrapha edocturum. Praeceptionum quoque et auditionum, totiusque reliquae disciplinae, cum meos et ejus qui me edocuit liberos, tum discipulos qui medico jurejurando nomen fidemque deberint, participes facturum, aliorum praeterea neminem.

Victus quoque rationem, quantum facultate et judicio consequi potero, aegris utilem me praescripturum, eosque ab omni noxa et injuria vindicaturum.

Neque cujusdam precibus adductus, alicui medicamentum lethale propinabo, neque hujus rei auctor ero.

Neque simili ratione mulieri pessum subdititium ad fetum corrumpendum exhibebo: sed castam et ab omni scelere puram, tum vitam, tum artem meam perpetuo praestabo.

Neque vero calculo laborantes secabo, sed magistris ejus artis id muneris concedam.

In quamcunque autem domum ingressus fuero, ad aegrotantium salute ingrediar, omnem injuriae inferendae et corruptelae suspicionem procul fugiens, tum vel maximae rerum venerearum cupiditatem, erga mulieres juxta ac viros; tum ingenuos, tum servos.

Quae vero inter curandum, aut etiam medicinam minime faciens, in communi hominum vita, vel videro, vel audivero, quae in vulgus efferri oporteat, ea arcana esse ratus, silebo.

Hoc igitur jusjurandum si religiose observaro, ac minime irritum fecero, mihi liceat, cum summa apud omnes existimatione perpetuo vitam felicem degere, et artis uberrimum fructum percipere. Quod si illud violavero et pejeravero, contraria mihi contingant.

Рукопис XII сторіччя з текстом Клятви у вигляді хреста

Переклад українською мовою*:*

Я засвідчую під присягою перед лікарями Аполлоном, Асклепієм, Гігіеєю та Панацеєю, беручи у свідки всіх богів та богинь, і відповідно до моїх здібностей та мого розуміння даю таку клятву:

Цінувати нарівні зі своїми батьками того, хто навчив мене лікарської умілості. Жити спільно з учителем, а при потребі – ділитися з ним своїми достатками. Його нащадків вважати своїми братами, а вміліть, якою вони захочуть оволодіти, передавати їм безкорисливо і без письмової домовленості. Знаннями, усними повчаннями, правилами, інструментами та всім іншим, що передбачено навчанням, ділитися зі своїми синами, синами мого вчителя та учнями, пов'язаними зобов'язаннями і клятвою, даною за законами лікарської професії, але тільки з ними й ні з ким більше.

Режим своїм хворим приписувати задля їх блага, відповідно до моїх знань і мого розуміння, утримуючись від завдання їм будь-якої шкоди.

Ніколи не приписувати нікому на його прохання смертельного засобу і не підказувати йому способу здійснення подібного задуму.

Точно так само не давати жодній жінці пессарію для викликання аборту. Зберігати непорочність способу свого життя і власної лікарської майстерності.

Ніколи не робити розтину у хворого навіть із явними ознаками кам'яної хвороби, а залишати виконання цієї операції практикуючому спеціалістові цієї справи.

До якого дому я б не прийшов – я зайду в нього лише задля блага хворого, будучи далеким від розпусних намірів і спокус, особливо – від любовних утіх із жінками й чоловіками, будь вони вільними чи рабами.

Про що б я не дізнався під час виконання своїх професійних дій або окрім них, що б не побачив і не почув про дії людського життя, які не слід будь-коли розголошувати, я змовчу, вважаючи це таємницею.

Якщо я непохитно виконуватиму все, що засвідчив під присягою, нехай мені буде дано щастя в житті і в лікарській майстерності і слава у всіх людей на всі часи, але коли я зверну із праведної дороги або оскверню дану клятву, нехай моя доля стане для мене протилежною.

PATER NOSTER

Pater noster, qui es in coelis,
sanctificētur nomen Tuum.
Adveniat regnum Tuum.
Fiat voluntas Tua, sicut in coelo et in terra.
Panem nostrum quotidiānum da nobis hodie.
Et dimītte nobis debĭta nostra, sicut et nos
dimittĭmus debitorĭbus nostris.
Et ne nos inducas in tentationem, sed libĕra nos a malo. Amen.

Отче наш, що єси на небесах,
нехай святиться ім'я Твоє.
Нехай прийде Царство Твоє.
Нехай буде воля Твоя, як на небі, так і на землі.
Хліб наш насущний дай нам сьогодні.
І прости нам провини наші, як і ми
прощаємо винуватцям нашим.
І не введи нас у спокусу, але визволи нас від лукавого. Амінь.

AVE, MARIA

Ave, Maria, gratiae plena, Domĭnus Tecum,
benedicta tu in mulierĭbus, et benedictus fructus
ventris Tui, Jesus. Sancta Maria, Mater Dei,
ora pro nobis peccatorĭbus, nunc et in hora mortis nostrae. Amen.

Радуйся, Маріє, благодаті сповнена; Господь з тобою;
Благословенна ти між жінками і благословенний плід
утроби твоєї Ісус. Свята Маріє, Мати Божа,
молись про нас грішних нині і в час нашої смерті. Амінь.

АНАТОМІЧНІ ТЕРМІНИ

Substantiva

Declinatio I

ala, ae f – пахва
arteria, ae f – артерія
bucca, ae f – щока
calvaria, ae f – черепне склепіння
cellŭla, ae f – клітина
clavicŭla, ae f – ключиця
coma, ae f – волосся
costa, ae f – ребро
coxa, ae f – клуб, таз
fascia, ae f – фасція, оболонка, стяга
fibra, ae f – волокно
fibŭla, ae f – мала гомілка
gena, ae f – щока
gingīva, ae f – ясна
glandŭla, ae f – залоза
lingua, ae f – язик
mala, ae f – щелепа
mamma, ae f – грудна залоза
mandibŭla, ae f – нижня щелепа
maxilla, ae f – верхня щелепа
medulla, ae f – мозок (спинний, кістковий)
membrana, ae f – мембрана, перетинка
orbĭta, ae f – орбіта, очна ямка
palma, ae f – долоня
palpĕbra, ae f – повіка
patella, ae f – надколінок, наколінок
planta, ae f – ступня, підошва
scapŭla, ae f – лопатка
spina, ae f – ость, хребет
sura, ae f – литка
tela, ae f – тканина
tibia, ae f – велика гомілка
tonsilla, ae f – мигдалик
tuba, ae f – труба
ulna, ae f – ліктьова кістка
urethra, ae f – сечівник
vertĕbra, ae f – хребець
vesīca, ae f – міхур

Declinatio II

brachium, ii n – плече; передня частина руки від ліктя до кисті
bulbus, i m – очне яблуко
capillus, i m – волосся
carpus, i m – зап'ясток
cerĕbrum, i n – мозок
collum, i n – шия
cranium, ii n – череп
cubĭtus, i m – лікоть
digĭtus, i m – палець
discus, i m – диск
dorsum, i n – спина
humĕrus (umerus), i m – плече
labium, ii n – губа
labrum, i n – губа
lacertus, i m – мускулиста верхня частина руки
ligamentum, i n – зв'язка
lobus, i m – частка
lumbus, i m – поперек
mentum, i n – підборіддя
metacarpus, i m – п'ясток
muscŭlus, i m – м'яз
nasus, i m – ніс
nervus, i m – нерв
ocŭlus, i m – око
palatum, i n – піднебіння
radius, ii m – променева кістка
rectum, i n – пряма кишка
skelĕton, i n – скелет
sternum, i n – грудина
supercilium, ii n – брова
talus, i m – надп'яткова кістка
tergum, i n – спина

thymus, i m – тимус, зобна залоза
truncus, i m – тулуб
umbilĭcus, i m – пупок

Declinatio III

abdomen, ĭnis n – живіт
abductor, ōris m – відвідник, відвідний м’яз
adductor, ōris m – привідник, привідний м’яз
aden, adenis m – залоза
arrector, ōris m – випрямляч, підіймач
articulatio, ōnis f – суглоб
atlas, atlantis m – атлант, перший хребець
auris, is f – вухо
axis, is m – вісь, другий хребець
basis, is f – основа
calx, calcis f – п’ята
canalis, is m – канал
caput, ĭtis n – голова
cervix, cervīcis f – шия
chiasma, ătis n – перехрестя
clunis, is f – сідниця
coccyx, coccygis m – куприк
compressor, ōris m – стискач
cor, cordis n – серце
corpus, ŏris n – тіло
crus, cruris n – ніжка
cutis, is f – шкіра
dens, dentis m – зуб
depressor, ōris m – опускач (м’яз), пригнічувач (нерв)
derma, ătis n – шкіра
dermis, is f – власне шкіра
diaphragma, ătis n – діафрагма
dilatātor, ōris m – розширювач
epidermis, is f – надшкір’я, епідерміс
extensor, ōris m – розгинач
extremĭtas, extremitātis f – кінцівка
femur, ŏris n – стегно
flexor, ōris m – згинач
frons, frontis f – чоло
gaster, gastris f – шлунок
hepar, ătis n – печінка
index, indĭcis m – вказівний палець
larynx, laryngis m – гортань
latus, ĕris n – бік
levātor, ōris m – підіймач
lien, lienis m – селезінка
meninx, meningis f – мозкова оболонка
naris, is f – ніздря
obturātor, ōris m – затульник
occiput, occipĭtis n – потилиця
os, oris n – рот
os, ossis n – кістка
pancreas, atis n – підшлункова залоза
pars, partis f – частина
pectus, ŏris n – груди
pelvis, is f – таз
pes, pedis m – нога, стопа
pharynx, pharyngis m – глотка
platysma, ătis n – підшкірний м’яз шиї
pollex, pollĭcis m – великий палець кисті
pulmo, ōnis m – легеня
ren, renis m – нирка
sanguis, sanguĭnis m – кров
sphincter, ĕris m – стискач
stroma, ătis n – основа, кістяк
supinator, ōris m – відвертач, супінатор
tempus, ŏris n – скроня
tendo, tendĭnis m – сухожилля
thorax, thoracis m – грудна клітка
tuberosĭtas, ātis f – горбистість

unguis, is m – ніготь
vas, vasis n – судина
venter, ventris m – живіт, черево
vertex, verticis m – тім'я
vulnus, ĕris n – рана

Declinatio IV

arcus, us m – дуга
ductus, us m – протока
flexus, us m – згин
genu, us n – коліно
manus, us f – рука
meātus, us m – прохід, хід
plexus, us m – сплетіння
processus, us m – відросток
pulsus, us m – пульс
sinus, us m – пазуха
textus, us m – тканина
tractus, us m – тракт, шлях

Declinatio V

facies, ei f – поверхня, обличчя
facies Hippocratĭca – обличчя Гіппократа (обличчя людини, яка помирає)
superficies, ei f – поверхня, верхня сторона

Adietctiva

Declinatio I-II

accessorius, a, um – додатковий
acustĭcus, a, um – слуховий
adiposus, a, um – жировий
anatomĭcus, a, um – анатомічний
arteriōsus, a, um – артеріальний
callosus, a, um – мозолистий
coccygeus, a, um – куприковий
conjunctus, a, um – сполучний
cribrōsus, a, um – решітчастий
deltoideus, a, um – дельтоподібний
elastĭcus, a, um – еластичний
glutēus, a, um – сідничний
incisīvus, a, um – різцевий
interosseus, a, um – міжкістковий
lymphatĭcus, a, um – лімфатичний
medianus, a, um – серединний
oblīquus, a, um – косий
oblongātus, a, um – продовгуватий
optĭcus, a, um – зоровий
osseus, a, um – кістковий
pelvinus, a, um – тазовий
planus, a, um – плоский
pterygoideus, a, um – крилоподібний
pubĭcus, a, um – лобковий
sacer, cra, crum – крижовий
spinōsus, a, um – остистий
spongiōsus, a, um – губчастий
subcutaneus, a, um – підшкірний
thyroideus, a, um – щитовидний
turcĭcus, a, um – турецький
zygomatĭcus, a, um – виличний

Declinatio III

abdominālis, e – черевний
alveolāris, e – альвеолярний
angulāris, e – кутовий
apicālis, e – апікальний, розміщений на верхівці
articulāris, e – суглобовий

basālis, e – базальний (стосується основи)
biceps, bicipitis – двоголовий
bilaterālis, e – двосторонній
caudālis, e – каудальний, хвостовий, нижній
centrālis, e – центральний
cerebrālis, e – церебральний (стосується великого мозку)
cervicālis, e – шийний
claviculāris, e – ключичний
coronālis, e – вінцевий
corticālis, e – корковий (стосується кори мозку)
costālis, e – реберний
craniālis, e – черепний
cubitālis, e – ліктьовий
dorsālis, e – спинний
faciālis, e – лицевий
femorālis, e – стегновий
frontālis, e – лобовий
genitālis, e – генітальний, статевий
humerālis, e – плечовий
interarticulāris, e – міжсуглобовий
interclaviculāris, e – міжключичний
intercostālis, e – міжреберний
intervertebrālis, e – міжхребетний
laterālis, e – бічний
lumbālis, e – поперековий
metacarpālis, e – п'ястковий
mitrālis, e – митральний (стосується митрального клапана серця)
occipitālis, e – потиличний
sacrālis, e – крижовий
spinālis, e – спінальний (стосується спинного мозку або хребта)
sublinguālis, e – під'язиковий
temporālis, e – скроневий
triceps, tricipĭtis – триголовий
vertebrālis, e – хребцевий

КЛІНІЧНІ ТЕРМІНИ

Substantiva

Declinatio I

angĭna, ae f – ангіна, запалення мигдаликів
anomalia, ae f – аномалія, ненормальність
atresia, ae f – вроджена відсутність природного отвору в тілі (рота, заднього проходу)
chirurgia, ae f – хірургія
diaeta, ae f – дієта
fistŭla, ae f – фістула, свищ
fractūra, ae f – перелом
gangraena, ae f – ґанґрена, змертвіння
hernia, ae f – грижа
pneumonia, ae f – запалення легень
rubeola, ae f – краснуха
ruptūra, ae f – розрив
strictūra, ae f – звуження
therapia, ae f – терапія, лікування
urticaria, ae f – кропивниця, кропив'янка
varicella, ae f – вітряна віспа
variŏla, ae f – віспа, справжня віспа

Declinatio II

bilirubīnum, i n – білірубін, пігмент, забарвлююча речовина жовчі
botulismus, i m – ботулізм, отруєння зараженим продуктом
cancer, cri m – рак
carbuncŭlus, i m – карбункул, група чиряків, злоякісний фурункул
consilium, ii n – консіліум, нарада лікарів
daltonismus, i m – дальтонізм, часткова колірна сліпота
exsudātum, i n – ексудат, піт
furuncŭlus, i m – фурункул, чиряк
grippus, i m – грип
haemoglobīnum, i n – гемоглобін, забарвлююча речовина крові
ictĕrus, i m – жовтяниця
lupus, i m – вовчанка, туберкульоз шкіри
morbilli, ōrum m (*pl.*) – кір
morbus, i m – хвороба
polypus, i m – поліп
spasmus, i m – спазм, судорога
stadium, ii n – стадія, характерний етап розвитку хвороби
thrombus, i m – тромб, згусток крові
tonus, i m – тонус, напруження

Declinatio III

aegritūdo, ĭnis f – захворювання
amputatio, ōnis f – ампутація, відсікання
analўsis, is f – аналіз
anamnēsis, is f – згадування (хворого), дані про розвиток хвороби, анамнез
ardor, ōris m – печіння, паління (при сечовипусканні)
asthma, ătis n – астма
bubo, ōnis m – бубон, запальне опухання лімфатичного вузла
carcinōma, ătis n – рак, ракова пухлина
cirrhōsis, is f – цироз, зморщування
clysma, ătis n – клізма
coma, ătis n – кома, коматозний стан
combustio, ōnis f – опік

contusio, ōnis f – удар, ушкодження
convulsio, ōnis f – конвульсія, судорога
crisis, is f – криза, швидкий спад температури
curatio, ōnis f – лікування
debilĭtas, ātis f – слабість, дебільність (недоумство)
deformatio, ōnis f – деформація, викривлення
dolor, ōris m – біль
eczēma, ătis n – екзема (запальне захворювання шкіри)
erythēma, ătis n – еритема, почервоніння шкіри
exanthēma, ătis n – екзантема, висип на шкірі
glaucōma, ătis n – глаукома
gravidĭtas, ātis f – вагітність
hypokinēsis, is f – зменшена рухливість
immunitas, ātis f – імунітет, несхильність організму до захворювання
inflammatio, ōnis f – запалення
lumbāgo, ōnis f – люмбаґо, простріл (сильний біль у попереку)
narcōsis, is f – наркоз, приспання
paralўsis, is f – параліч
neoplasma, ătis n – новоутворення
oedēma, ătis n – набряк
palpatio, ōnis f – прощупування
percussio, ōnis f – простукування
reanimatio, ōnis f – реанімація, оживлення
respiratio, ōnis f – дихання
sanatio, ōnis, f – санація, вилікування, оздоровлення
sarcōma, ătis n – саркома (злоякісна пухлина сполучної тканини)
scoliōsis, is f – сколіоз, бокове викривлення хребта
sepsis, is f – сепсис, зараження крові
surditas, ātis f – глухота
symptōma, ătis n – симптом, ознака
transplantatio, ōnis f – трансплантація, пересадка
tumor, ōris m – пухлина, припухлість
ulcus, ulcĕris n – виразка
varicōsis, is f – розширення вен
vulnus, vulnĕris n – рана

Declinatio IV

abortus, us m – викидень
abscessus, us m – абсцес, нарив
audītus, us m – слух
collapsus, us m – колапс, падіння діяльності серця
decubĭtus, us m – пролежень
decursus, us m – перебіг
defectus, us m – вада, недолік
effectus, us m – ефект, результат дії
exĭtus letālis – смертельний кінець
exĭtus, us m – відхід, кінець (смерть)
ictus, us m – удар
in situ – на місці
infarctus, us m – інфаркт, змертвіла ділянка тканини внаслідок закупорки живильної судини
infiltrātus, us m – інфільтрат, ущільнення тканини
prolapsus, us m – випадіння
pulsus frequens – частий пульс
pulsus, us m – пульс
reflexus, us m – рефлекс, реакція на подразнення
sexus, us m – стать, секс
situs, us m – стан, положення

status quo – стан попередній, без змін
status, us m – стан
tactus, us m – дотик
visus, us m – зір

Declinatio V

calvities, ēi f – облисіння, плішивість
canities, ēi f – посивіння (волосся)
caries, ēi f – костоїда, карієс
macies, ēi f – схуднення, змарніння
rabies, ēi f – сказ
sanies, ēi f – кров з гноєм, сукровиця
scabies, ēi f – короста

Adiectiva

Declinatio I-II

aeger, gra, grum – хворий
aegrōtus, a, um – хворий
alergĭcus, a, um – алергічний
benignus, a, um – доброякісний
bullōsus, a, um – пухирчастий, вкритий пухирцями
fibrōsus, a, um – фіброзний, волокнистий
infectiōsus, a, um – інфекційний
inspiratorius, a, um – вдихальний
intensīvus, a, um – інтенсивний, різко виявлений
malignus, a, um – злоякісний
pathologĭcus, a, um – патологічний
primarius, a, um – первинний
progressīvus, a, um – прогресивний
respiratorius, a, um – дихальний
rheumatĭcus, a, um – ревматичний
sanus, a, um – здоровий
secundarius, a, um – вторинний
traumatĭcus, a, um – травматичний (стосується травми)

Declinatio III

cardiālis, e – серцевий
curabĭlis, e – виліковний
incurabĭlis, e – невиліковний
inoperabĭlis, e – неоперабельний, невиліковний шляхом операції
insanabĭlis, e – невиліковний
intramusculāris, e – внутрім’язевий
letālis, e – смертельний
naturālis, e – природний
sanabĭlis, e – виліковний
virālis, e – вірусний

PARTĒS CORPORIS

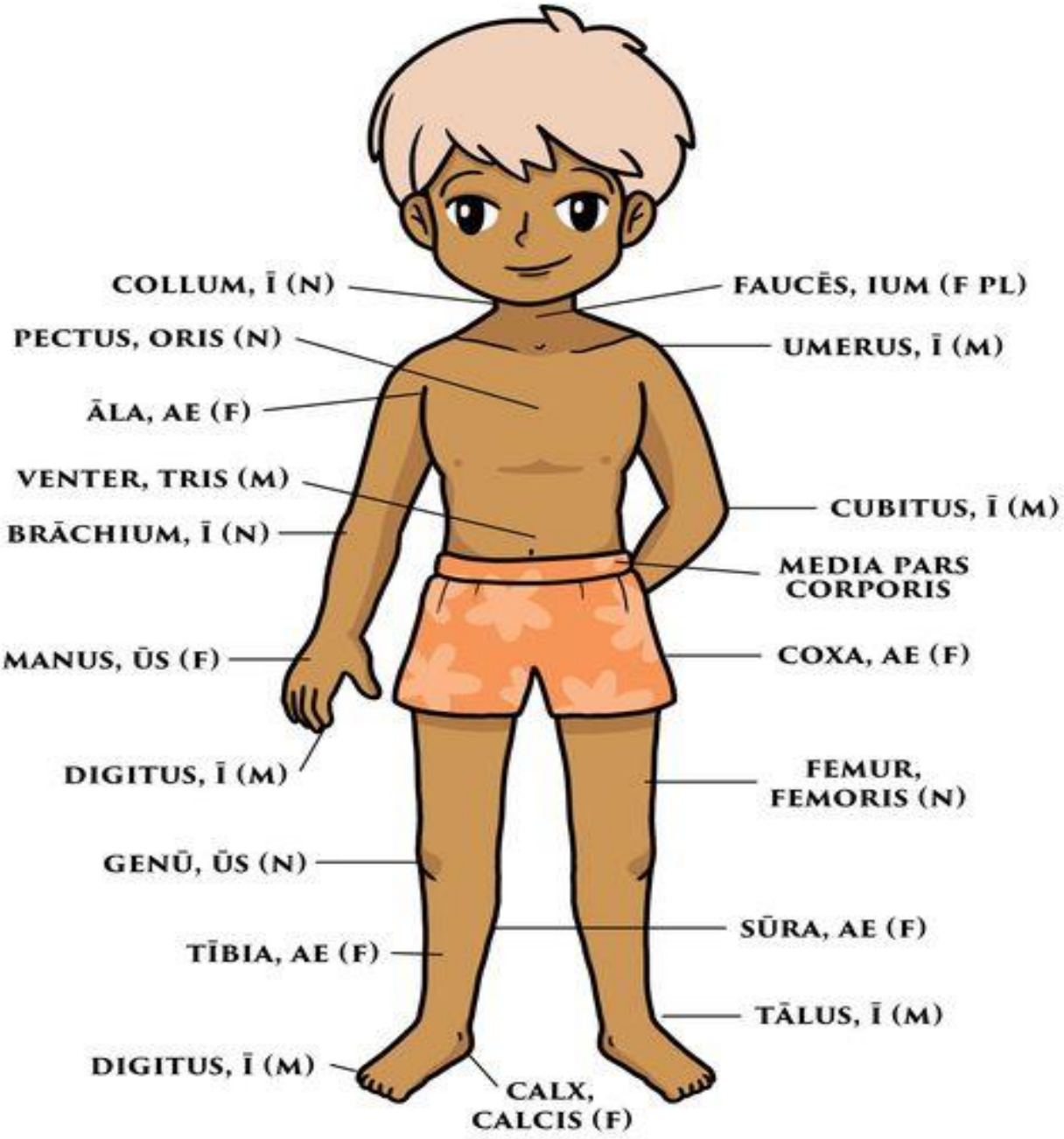

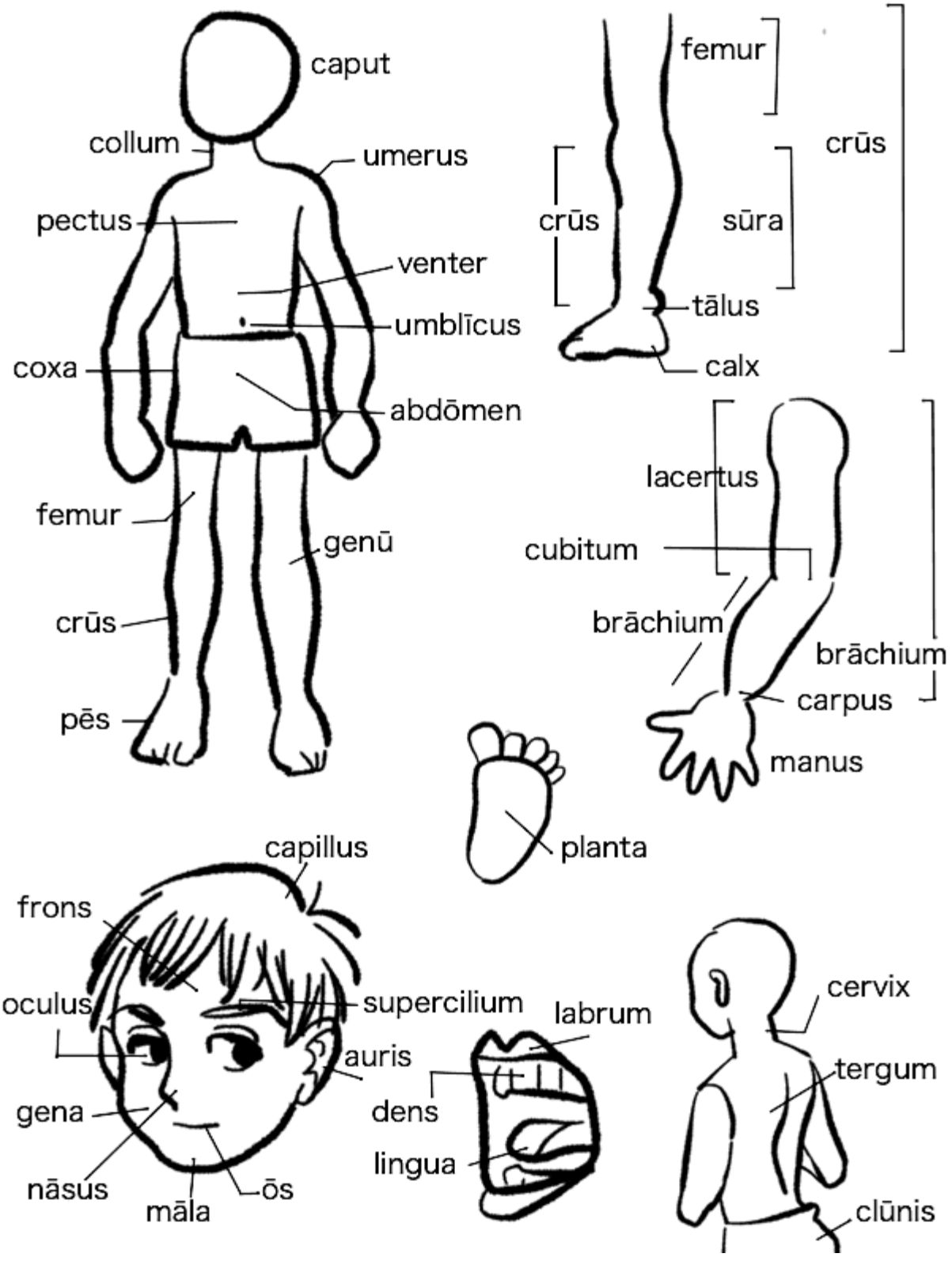
caput
collum
umerus
pectus
venter
umblīcus
coxa
abdōmen
femur
genū
crūs
pēs
femur
crūs
crūs
sūra
tālus
calx
lacertus
cubitum
brāchium
brāchium
carpus
manus
planta
capillus
frons
oculus
supercilium
auris
gena
nāsus
māla
ōs
labrum
dens
lingua
cervix
tergum
clūnis

MANUS

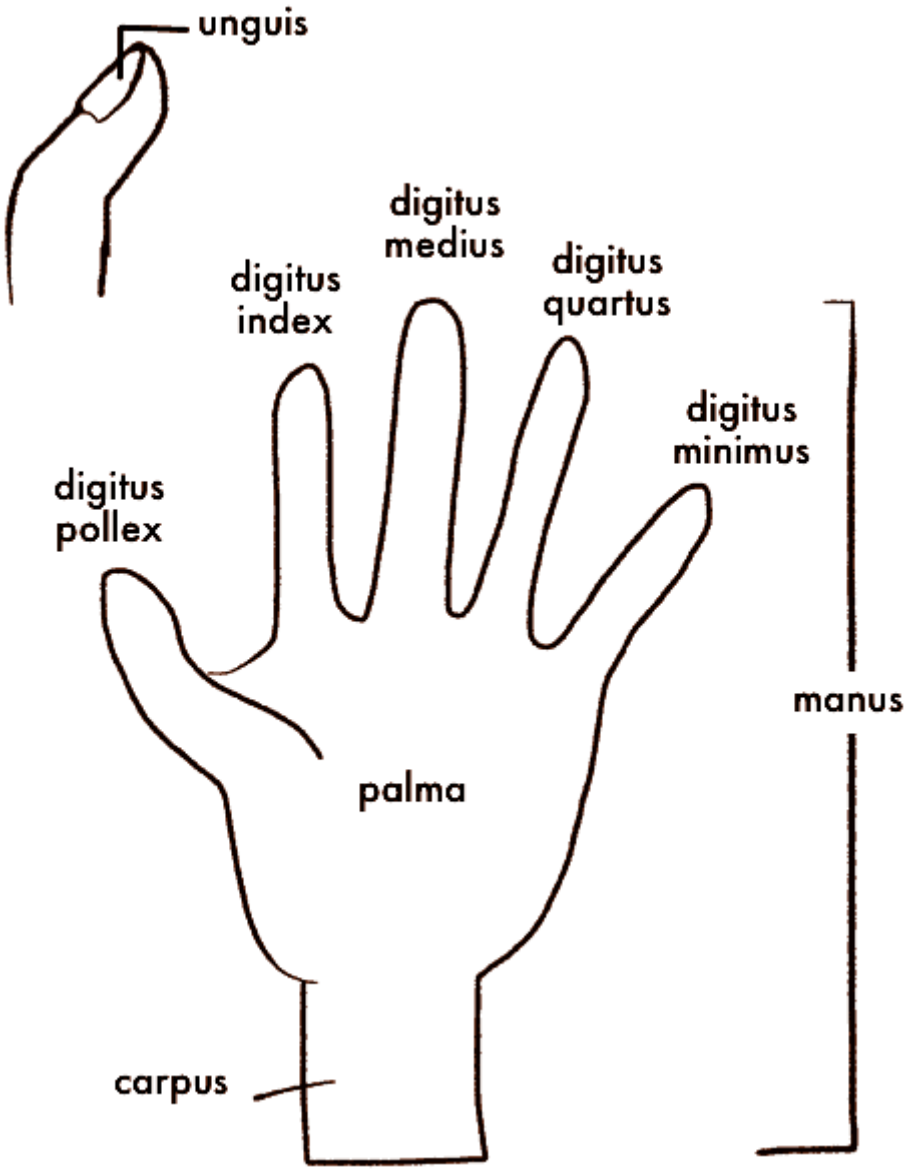
unguis
digitus medius
digitus index
digitus quartus
digitus minimus
digitus pollex
manus
palma
carpus

SKELETON HOMINIS. СКЕЛЕТ ЛЮДИНИ

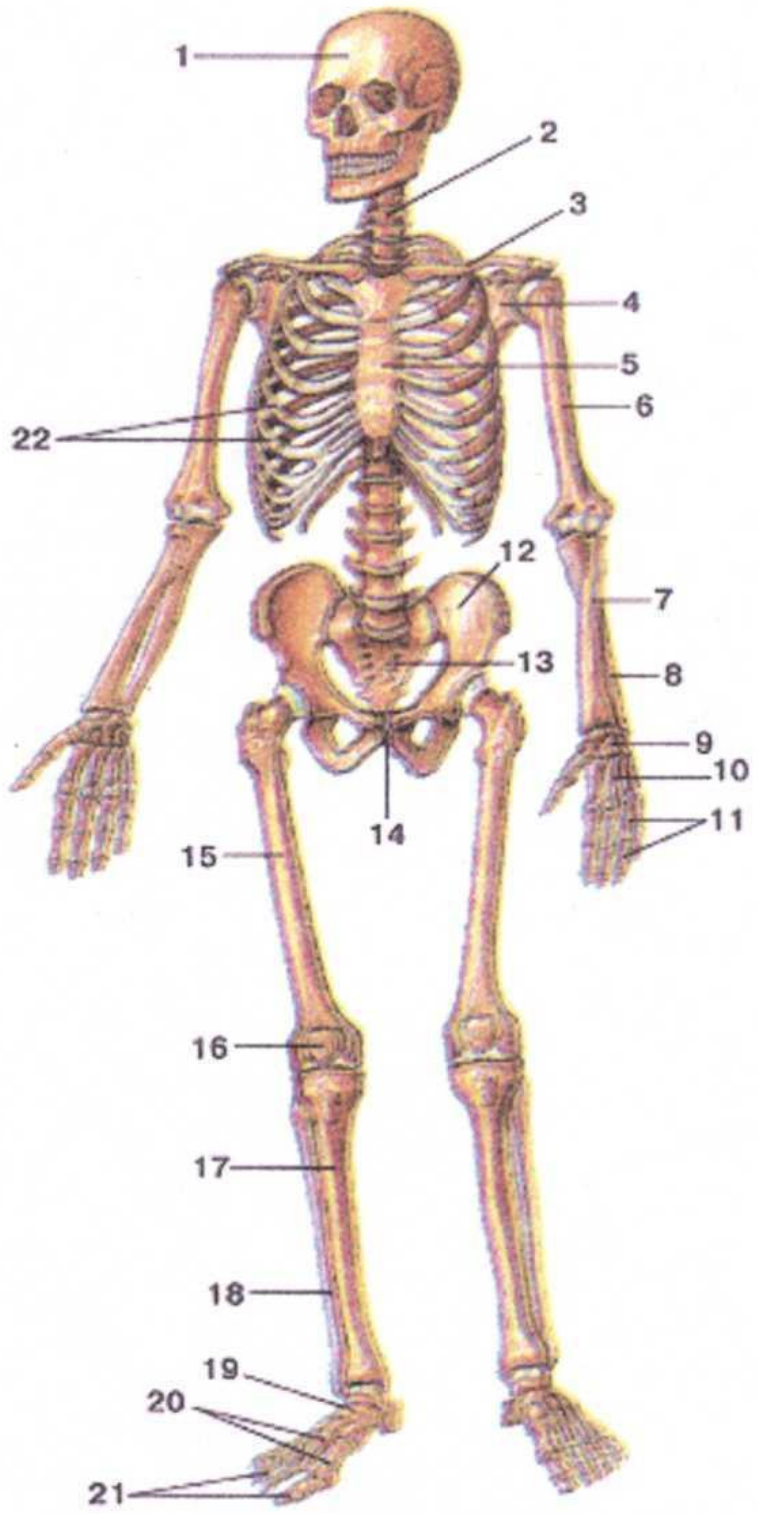

Рис. 1. *Вигляд спереду*.

1	**cranium**	череп
2	**columna vertebralis**	хребетний стовп
3	**clavicula**	ключиця
4	**scapula**	лопатка
5	**sternum**	грудина
6	**humerus**	плечова кістка
7	**radius**	променева кістка
8	**ulna**	ліктьова кістка
9	**ossa carpi**	кістки зап’ястя
10	**ossa metacarpi**	п’ястні кістки
11	**phalanges digitorum manus**	фаланги пальців кисті
12	**os coxae**	тазова кістка
13	**os sacrum**	крижова кістка
14	**symphisis pubica**	лобковий симфіз
15	**os femoris**	стегнова кістка
16	**patella**	надколінник
17	**tibia**	великогомілкова кістка
18	**fibula**	малогомілкова кістка
19	**ossa metatarsi**	заплеснові кістки
20	**ossa tarsi**	плеснові кістки
21	**phalanges digitorum pedis**	фаланги пальців стопи
22	**costae (thorax)**	ребра (грудна клітка)

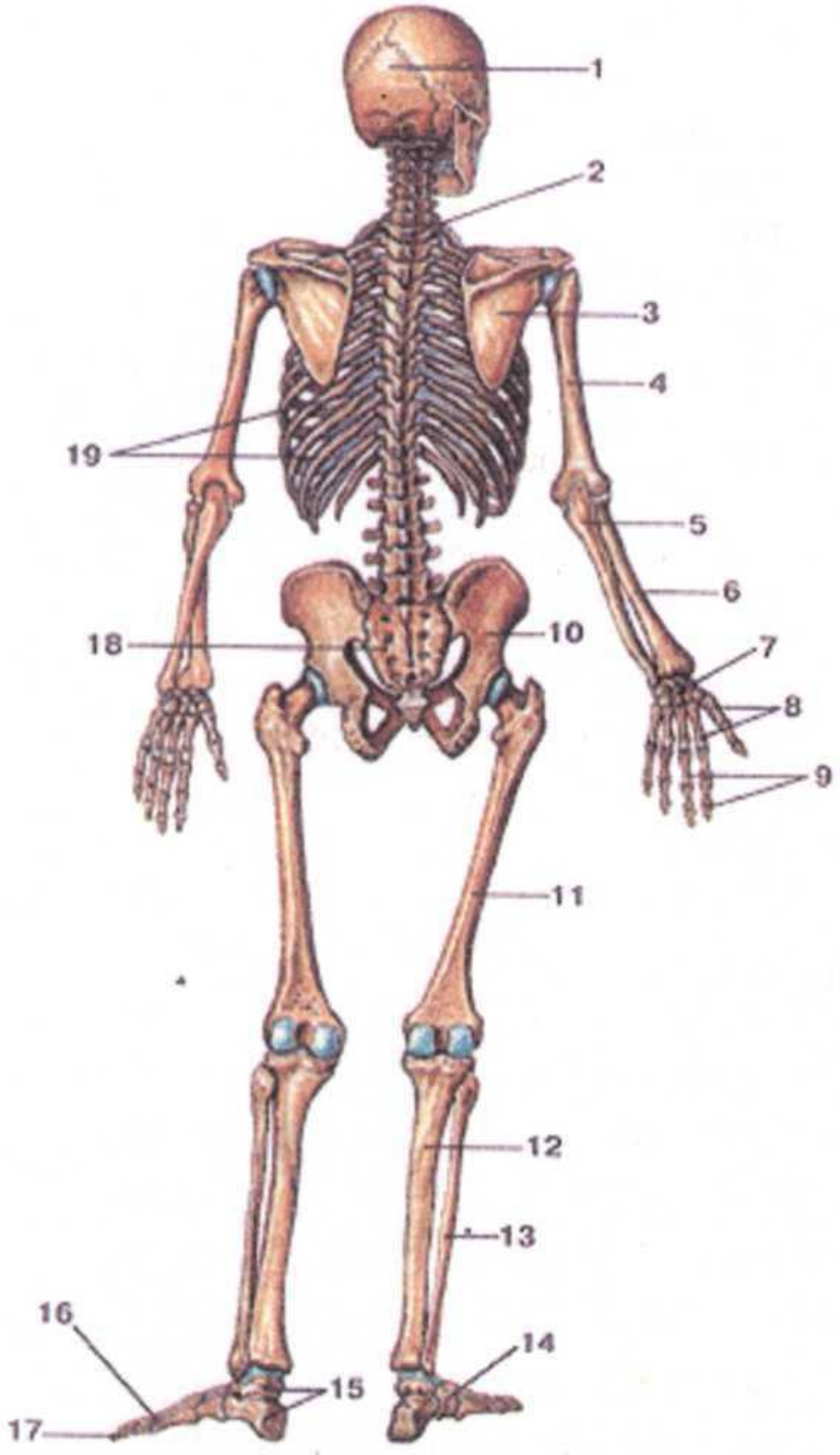

Рис. 2. *Вигляд ззаду*.

1	**cranium**	череп
2	**columna vertebralis**	хребетний стовп
3	**scapula**	лопатка
4	**humerus**	плечова кістка
5	**ulna**	ліктьова кістка
6	**radius**	променева кістка
7	**ossa carpi**	кістки зап’ястя
8	**ossa metacarpi**	п’ястні кістки
9	**phalanges digitorum manus**	фаланги пальців кисті
10	**os coxae**	тазова кістка
11	**os femoris**	стегнова кістка
12	**tibia**	великогомілкова кістка
13	**fibula**	малогомілкова кістка
14	**ossa pedis**	кістки стопи
15	**ossa tarsi**	плеснові кістки
16	**ossa metatarsi**	заплеснові кістки
17	**phalanges digitorum pedis**	фаланги пальців стопи
18	**os sacrum**	крижова кістка
19	**costae (thorax)**	ребра (грудна клітка)

СХЕМА ОСНОВНИХ М’ЯЗІВ ОБЛИЧЧЯ ЛЮДИНИ

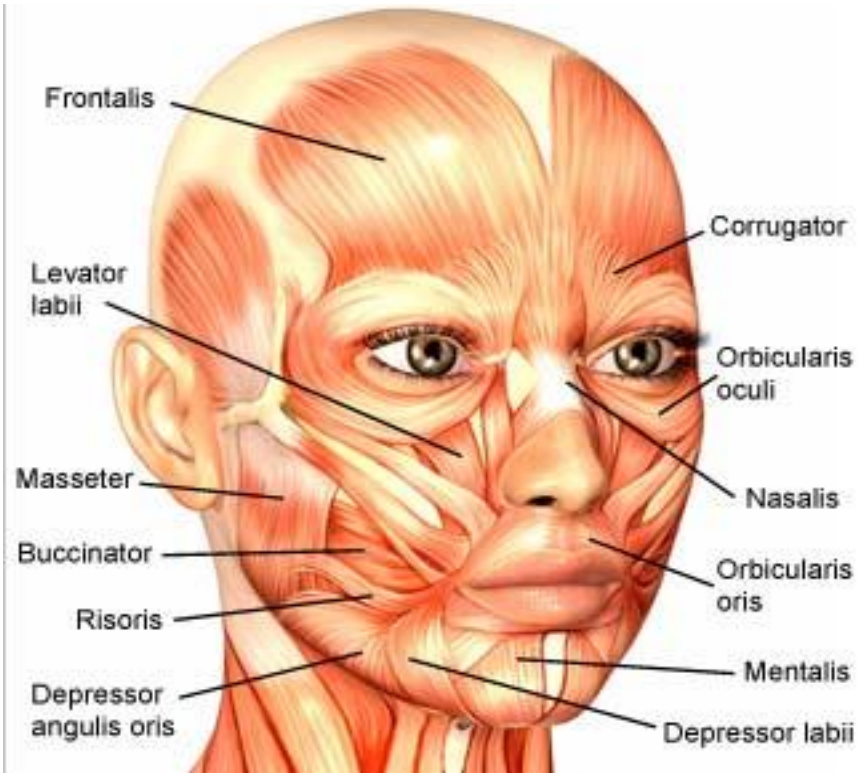

Musculus…

1	**Frontalis**	надчерепний м’яз
2	**Levator labii superioris**	м’яз-підіймач верхньої губи
3	**Masseter**	жувальний м’яз
4	**Buccinator**	щічний м’яз
5	**Risorius**	м’яз сміху
6	**Depressor anguli oris**	м’яз-опускач кута рота
7	**Corrugator supercilii**	м’яз-зморщувач брови
8	**Orbicularis oculi**	коловий м’яз ока
9	**Nasalis**	носовий м’яз
10	**Orbicularis oris**	коловий м’яз рота
11	**Mentalis**	підборідний м’яз
12	**Depressor labii inferioris**	м’яз-опускач нижньої губи

СХЕМА ОСНОВНИХ М’ЯЗІВ НОГИ

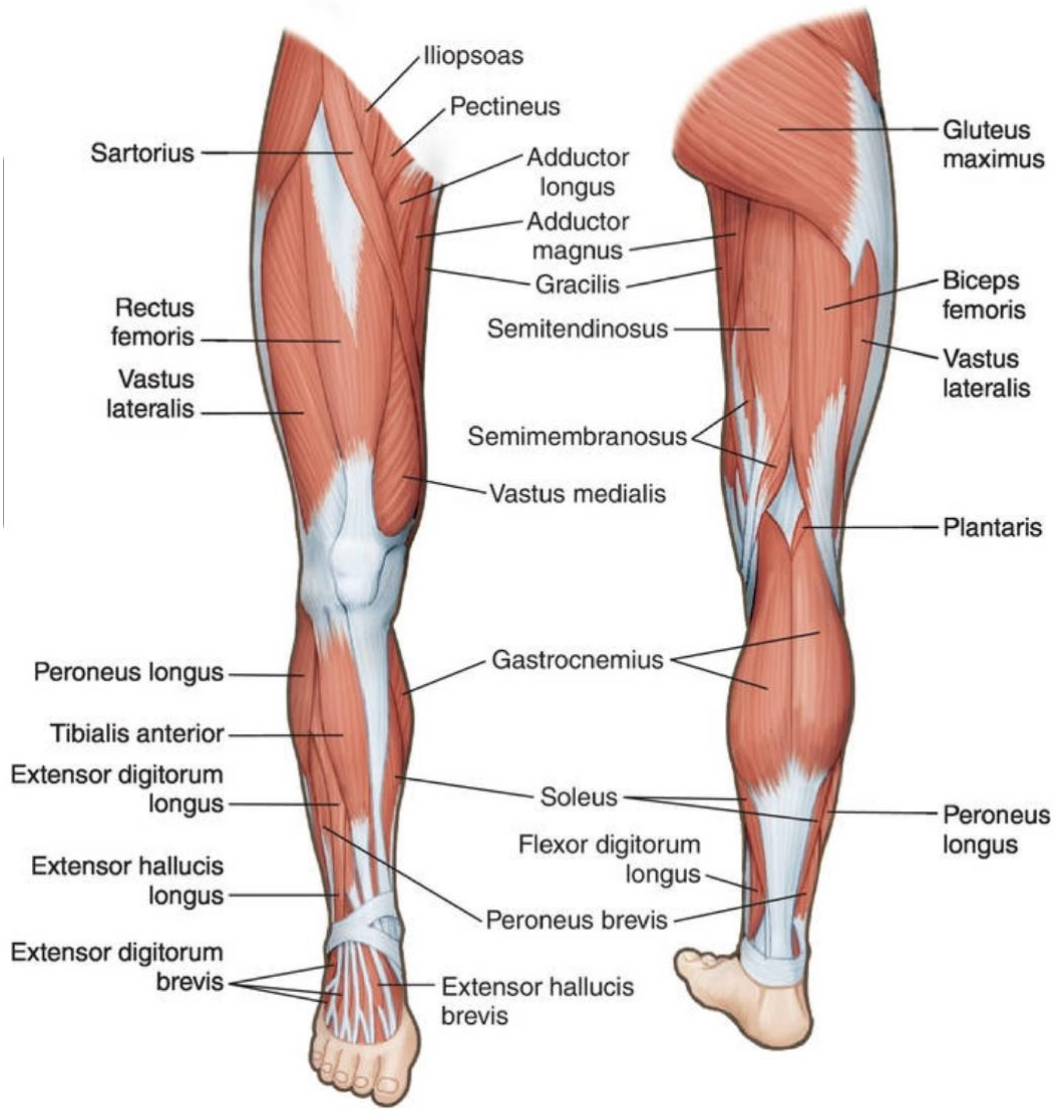

Musculus…

1	**Sartorius**	кравецький м’яз
2	**Rectus femoris**	прямий м’яз стегна
3	**Vastus lateralis**	бічний широкий м’яз
4	**Peroneus longus**	довгий малогомілковий м’яз
5	**Tibialis anterior**	передній великогомілковий м’яз
6	**Extensor digitorum longus**	довгий м’яз-розгинач пальців
7	**Extensor hallucis longus**	довгий м’яз-розгинач великого пальця стопи

8	**Extensor digitorum brevis**	короткий м’яз-розгинач пальців
9	**Iliopsoas**	поперекoво-клубовий м’яз
10	**Pectineus**	гребінний м’яз
11	**Adductor longus**	довгий привідний м’яз
12	**Adductor magnus**	великий привідний м’яз
13	**Gracilis**	тонкий м’яз
14	**Semitendinosus**	півсухожилковий м’яз
15	**Semimembranosus**	півперетинчастий м’яз
16	**Vastus medialis**	присередній широкий м’яз
17	**Gastrocnemius**	литковий м’яз
18	**Soleus**	камбалоподібний м’яз
19	**Flexor digitorum longus**	довгий м’яз-згинач пальців
20	**Peroneus brevis**	короткий малогомілковий м’яз
21	**Extensor hallucis brevis**	короткий м’яз-розгинач великого пальця стопи
22	**Gluteus maximus**	великий сідничний м’яз
23	**Biceps femoris**	двоголовий м’яз стегна
24	**Vastus lateralis**	бічний широкий м’яз
25	**Plantaris**	підошвовий м’яз
26	**Peroneus longus**	довгий малогомілковий м’яз

СХЕМА ОСНОВНИХ М’ЯЗІВ СПИНИ

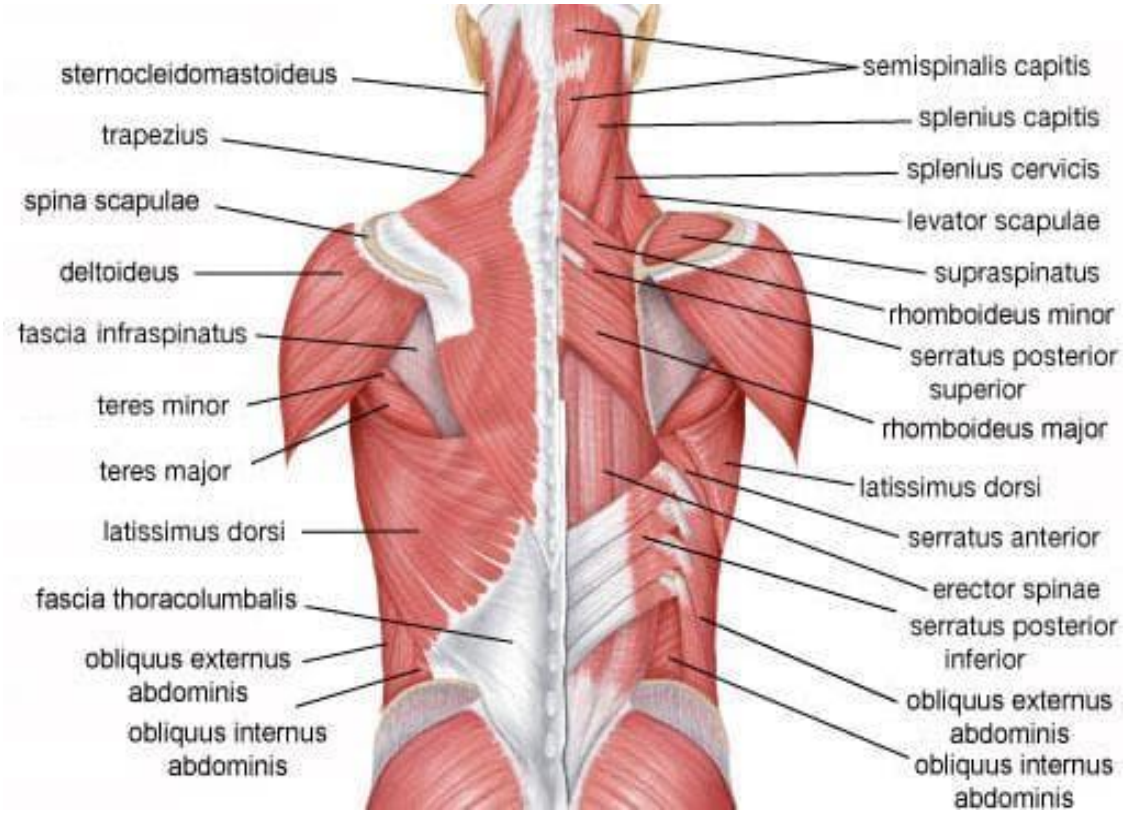

Musculus…

1	**sternocleidomastoideus**	груднинно-ключично-соскоподібний м’яз (кивальний м’яз)
2	**trapezius**	трапецієподібний м’яз
3	**spina scapulae**	вісь лопатки
4	**deltoideus**	дельтоподібний м’яз
5	**fascia infraspinata**	підостьова фасція
6	**teres minor**	малий круглий м’яз
7	**teres major**	великий круглий м’яз
8	**latissimus dorsi**	найширший м’яз спини
9	**fascia thoracolumbalis**	грудо-поперекова фасція
10	**obliquus externus abdominis**	зовнішній косий м’яз живота
11	**obliquus internus abdominis**	внутрішній косий м’яз живота

12	**semispinalis capitis**	півостьовий м’яз голови
13	**splenius capitis**	ремінний м’яз голови
14	**splenius cervicis**	ремінний м’яз шиї
15	**levator scapulae**	м’яз-підіймач лопатки
16	**supraspinatus**	надостьовий м’яз
17	**rhomboideus minor**	малий ромбоподібний м’яз
18	**serratus posterior superior**	верхній задній зубчастий м’яз
19	**rhomboideus major**	великий ромбоподібний м’яз
20	**serratus anterior**	передній зубчастий м’яз
21	**erector spinae**	м’яз-випрямляч хребта
22	**serratus posterior inferior**	нижній задній зубчастий м’яз

SENTENTIAE LATINAE. ЛАТИНСЬКІ ВИСЛОВИ

1.	**A capĭte.**	Від голови (*від початку*).
2.	**Acta rerum.**	Щоденник. Журнал.
3.	**Aeger difficĭlis.**	Важкий хворий.
4.	**Aegra valetudo.**	Ослаблене здоров'я.
5.	**Aegrōto dum anĭma est, spes esse dicĭtur.**	Поки у хворого є дихання, кажуть, що є надія.
6.	**Aegrotus extra periclŭlum est.**	Хворий поза небезпекою.
7.	**Alienatio mentis.**	Відчуження розуму, безумство.
8.	**Aliis inserviendo consumor.**	Турбуючись про інших, згоряю сам (*середньовічний напис під свічкою як символ самопожертви*).
9.	**Angustia spirĭtus.**	Задишка.
10.	**Amīcus humani genĕris.**	Друг роду людського (про лікаря).
11.	**A pedĭbus usque ad caput.**	З ніг до голови.
12.	**A prima facie.**	На перший погляд.
13.	**Arcana medĭci.**	Лікарська таємниця.
14.	**Arte et humanitate, labore et scientia.**	Мистецтвом і любов'ю до людей, працею і знаннями (*девіз лікаря*).
15.	**Ars curandi.**	Мистецтво лікування.
16.	**Bene dignoscĭtur, bene curatur.**	Правильно розпізнається, добре лікується.
17.	**Brevis a natura nobis vita data est.**	Природа дала нам коротке життя.
18.	**Cessante causa, cessat effectus.**	Коли усунено причину, зникає наслідок.
19.	**Cibi condimentum est fames.**	Приправою до страви є голод (*Ціцерон*).
20.	**Colligĕre frigus.**	Застудитись.
21.	**Comissa cela.**	Умій берегти таємницю.
22.	**Comple aegrōtum bona spe!**	Зміцнюй хворого доброю надією!
23.	**Contraria contrariis curantur.**	Протилежне лікується протилежним.
24.	**Constitutio corpŏris.**	Будова тіла.

25.	**Cursus (decursus) morbi.**	Перебіг хвороби.
26.	**Damnum naturae.**	Природний недолік.
27.	**Defectio virium.**	Знесилля.
28.	**Diagnosis bona curatio bona.**	Добрий діагноз – добре лікування.
29.	**Diagnosis ex juvantĭbus.**	Діагноз на основі допоміжних засобів.
30.	**Diluculo surgere saluberrimum est.**	Вставати вдосвіта корисно для здоров'я.
31.	**E magna cena fit stomacho magna poena.**	Багато їжі – велика біда для шлунка.
32.	**Edĭmus, ut vivāmus, non vivĭmus, ut edāmus.**	Їмо, щоб жити, а не живемо, щоб їсти.
33.	**Esse in dubio.**	Бути в критичному стані.
34.	**Est medicīna triplexo: servāre, cavēre, curāre.**	Є три правила медицини (*потрійна медицина*): спостерігати, бути обережним, зцілювати.
35.	**Etiam sanato vulnere cicatrix manet.**	Навіть коли рана вилікувана, залишається рубець.
36.	**Ex tempŏre.**	У потрібний момент.
37.	**Extremis malis, extrema remedia.**	Проти серйозних хвороб потрібні сильні лікарські засоби.
38.	**Exitus letālis.**	Смертельний кінець.
39.	**Experimentum in anĭma vili.**	Дослід на тварині.
40.	**Experimentum in proprio corpŏre vili.**	Дослід на собі.
41.	**Facĭle omnes, cum valēmus, recta consilia aegrotis damus.**	Ми всі легко даємо правильні поради хворим, коли самі здорові (*Теренцій*).
42.	**Facilius est morbum evitāre, quam curāre.**	Запобігти хворобі легше, ніж її лікувати.
43.	**Firmĭtas corpŏris.**	Міцне тіло.
44.	**Ignoti nulla curatio morbi.**	Не можна лікувати непізнану хворобу.
45.	**Incurrĕre in morbum.**	Захворіти.

46.	**In deposito.**	На збереження.
47.	**In morbis nihil est perniciosior, quam immatura medicina.**	При захворюваннях немає нічого шкідливішого, ніж передчасне лікування (*Сенека*).
48.	**In optĭma forma.**	У найкращій формі.
49.	**In pessĭma forma.**	У найгіршій формі.
50.	**In vitro.**	У пробірці.
51.	**In vivo.**	На живому організмі.
52.	**Locus minoris resistentiae.**	Місце найменшого опору.
53.	**Lucida intervalla.**	Світлі проміжки (*у психічно хворих*).
54.	**Mea culpa, mea maxĭma culpa.**	Моя провина, моя найбільша провина (*про лікарську помилку*).
55.	**Medicīna fructuosior ars nulla.**	Медицина плодотворніша, ніж будь-яка інша наука (*Пліній Старший*).
56.	**Medicīna soror philosophiae est.**	Медицина – сестра філософії (*Демокріт*).
57.	**Medicus enim philosophus est Deo aequalis.**	Лікар, як і філософ, рівний Богові (*Гіппократ*).
58.	**Medĭce, cura aegrotum, sed non morbum.**	Лікарю, лікуй хворого, а не хворобу.
59.	**Medĭci quemquem intellegunt saepe, tamen nunquam dicunt aegris eos esse morituros.**	Лікарі, хоч часто розуміють, однак ніколи не говорять хворим, що вони помруть (*Ціцерон*).
60.	**Medĭcus amicus et servus aegrotorum.**	Лікар – друг і слуга хворих.
61.	**Medĭcus curat, natura sanat.**	Лікар лікує, природа зцілює.
62.	**Modĭcus sibi, medĭcus sibi.**	Помірний у їжі – сам собі лікар.
63.	**Multum vinum bibĕre, non diu vivĕre.**	Багато вина пити – недовго жити.
64.	**Natūra sanat, medĭcus curat morbos.**	Природа зцілює, лікар лікує хвороби (*Гіппократ*).
65.	**Ne dicas praesente aegroto.**	Не кажи в присутності хворого.

66.	**Ne noceas, si juvāre non potes.**	Не шкодь, якщо не можеш допомогти.
67.	**Nihil aeque sanitatem impedit, quam remediōrum crebra mutatio.**	Ніщо так не шкодить здоров'ю, як часта зміна ліків (*Сенека*).
68.	**Nihil est sine causa.**	Нічого не буває без причини.
69.	**Non interest, quid morbum faciat, sed quid tollat.**	Не важливо, що спричинює хворобу, а те, що її усуває (*Цельс*).
70.	**Non nocēre.**	Не шкодити (*засада римського права і медицини*).
71.	**Nulla res tam necessaria est omni genĕri hominum quam medicīna.**	Ніщо так не потрібне людям, як медицина (*Квінтіліан*).
72.	**Officium medĭci est, ut tuto, ut celerĭter, ut iucunde sanet.**	Обов'язок лікаря полягає в тому, щоб лікувати безпечно, швидко, приємно.
73.	**Omnes errant praeter Galenum.**	Усі помиляються, крім Галена (*схиляння перед авторитетом*).
74.	**Omne nimium nocet.**	Усе зайве шкодить.
75.	**Omnium artium medicīna nobilissĭma est.**	З усіх мистецтв медицина – найблагородніша (*Гіппократ*).
76.	**Optĭmum medicamentum quies est.**	Найкращі ліки – це спокій (*Цельс*).
77.	**Otium mollit.**	Відпочинок розніжує.
78.	**Per abusum.**	Через зловживання.
79.	**Per scientiam ad salutem aegroti.**	Через знання – до здоров'я хворого.
80.	**Praesente medĭco nihil nocet.**	У присутності лікаря ніщо не шкодить.
81.	**Primum non nocēre.**	Насамперед не зашкодь.
82.	**Positio corpŏris.**	Постава.
83.	**Ratio medendi (curandi).**	Спосіб (метод) лікування.
84.	**Restitutio ad intĕgrum.**	Повне відновлення.
85.	**Salus aegroti suprema lex medicōrum.**	Здоров'я хворого – найвищий закон для лікарів.

86.	**Status idem.**	Стан такий самий.
87.	**Status morbi.**	Характер перебігу хвороби.
88.	**Status quo (ante).**	Попередній стан.
89.	**Status sine spe.**	Безнадійний стан.
90.	**Senectus ipsa morbus est.**	Сама старість уже є хворобою (*Теренцій*).
91.	**Sensorium lucĭdum.**	Ясна свідомість.
92.	**Vis vitalis.**	Життєва сила.
93.	**Similia similĭbus curantur.**	Подібне лікується подібним.
94.	**Sublata causa, tollĭtur morbus.**	Разом з усуненням причини усувається хвороба.
95.	**Theoria cum praxi.**	Теорія з практикою.
96.	**Ut sis noctu levis, sit tibi coena brevis.**	Щоб вночі тобі легко спалось, то вечеря мусить бути короткою (*Салернський кодекс здоров'я*).
97.	**Ultima ratio.**	Останній засіб.
98.	**Ut medicina, sic et verĭtas saepe aspĕra est.**	Лікування, як і правда, часто буває жорстоким.
99.	**Venienti occurrite morbo.**	Запобігайте хворобі, коли вона тільки починається (*Персій*).
100.	**Veto.**	Забороняю.

КРИЛАТІ ЛАТИНСЬКІ ВИСЛОВИ

1.	**Alma mater.**	Мати-годувальниця.
2.	**Amicitia vitam ornat**.	Дружба прикрашає життя.
3.	**Aqua vita est**.	Вода – це життя.
4.	**Ars longa, vita brevis.**	Мистецтво вічне, життя коротке. (*Гіпократ*)
5.	**Aurea mediocrĭtas**.	Золота середина.
6.	**Aut inveniam viam, aut faciam.**	Або знайду дорогу, або прокладу.
7.	**Carpe diem!**	Лови момент!
8.	**Cognosce te ipsum**!	Пізнай самого себе!
9.	**Consuetudo est altĕra natura.**	Звичка – друга природа. (*Ціцерон*)
10.	**Contra spem spero**.	Без надії сподіваюсь.
11.	**De mortuis aut bene, aut nihil**.	Про мертвих – або добре, або нічого.
12.	**Dictum – factum**.	Сказано – зроблено.
13.	**Dies diem docet**.	Один день навчає другий.
14.	**Dolor animi gravior est, quam corpŏris dolor**.	Біль душі тяжчий за тілесне страждання.
15.	**E fructu arbor cognoscĭtur**.	Дерево пізнається з плоду.
16.	**Elephantum e musca facis**.	Робиш із мухи слона.
17.	**Errāre humanun est**.	Помилятись властиво людині.
18.	**Est modus in rebus.**	Є міра у всьому. (*Горація*)
19.	**Fames artium magistra est**.	Голод – вчитель ремесел.
20.	**Finis coronat opus.**	Кінець вінчає діло.
21.	**Firmissĭma est inter pares amicitia**.	Між рівними дружба – найміцніша.
22.	**Garrŭla lingua nocet.**	Балакучий язик приносить шкоду.
23.	**Homo doctus in se divitias habet.**	Вчена людина має багатство в собі.
24.	**In vino veritas, in aqua sanĭtas**.	Істина у вині, здоров'я у воді.
25.	**Lupus non mordet lupum**.	Вовк вовка не кусає.
26.	**Mala herba cito crescit.**	Погана трава швидко росте.
27.	**Mala gallina, malum ovum.**	Погана курка, погане й яйце.
28.	**Manus manum lavat**.	Рука руку миє.
29.	**Medice, cura te ipsum**!	Лікарю, вилікуй себе самого!
30.	**Memento mori!**	Пам'ятай про смерть!
31.	**Mens sana in corpore sano.**	Здоровий дух у здоровому тілі.

32.	**Natura nihil sine causa gignit.**	Природа нічого без причини не народжує.
33.	**Nemo sine vitiis est**.	Немає нікого без вад. (*Сенека*)
34.	**Non est medicina sine lingua Latina.**	Немає медицини без латинської мови.
35.	**Non progrĕdi est regrĕdi**.	Не йти вперед значить іти назад.
36.	**Non scholae, sed vitae discĭmus.**	Не для школи, а для життя вчимося.
37.	**Nulla est doctrina sine lingua Latina**.	Немає жодної науки без латинської мови.
38.	**Nulla regŭla sine exceptione est**.	Немає жодного правила без винятку.
39.	**Omne initium difficĭle est.**	Кожний початок важкий.
40.	**Omnia mea mecum porto.**	Все своє ношу з собою. (*Біант*)
41.	**Optĭmum medicamentum quies est.**	Найкращі ліки – це спокій.
42.	**Otium post negotium.**	Відпочинок після діла.
43.	**Per aspĕra ad astra.**	Через терни до зірок. (*Сенека*)
44.	**Plenus venter non studet libenter.**	Переповнений шлунок неохоче вчиться.
45.	**Potius sero, quam nunquam**.	Краще пізно, ніж ніколи.
46.	**Quot capĭta, tot sententiae**.	Скільки голів, стільки думок.
47.	**Repetitio est mater studiōrum.**	Повторення – мати навчання.
48.	**Sapienti sat.**	Розумному досить.
49.	**Scientia potentia est**.	Знання – це сила.
50.	**Sol omnĭbus lucet**.	Сонце світить усім.
51.	**Sua cuique fortuna in manu est**.	Своя доля у кожного в руках.
52.	**Summum bonum medicinae sanĭtas.**	Найвище благо медицини – здоров’я.
53.	**Terra incognĭta.**	Невідома земля.
54.	**Tertium non datur.**	Третього не дано.
55.	**Ubi concordia, ibi victoria.**	Де згода, там перемога.
56.	**Una hirundo non facit ver**.	Одна ластівка не робить весни.
57.	**Usus optĭmus magister est.**	Досвід – найкращий вчитель.
58.	**Veni,vidi,vici**.	Прийшов, побачив, переміг.(*Цезар*)
59.	**Vis medicatrix naturae**.	Цілюща сила природи.
60.	**Vivĕre est militāre.**	Жити значить боротися. (*Сенека*)

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Дворецкий И.Х.* Древнегреческо-русский словарь / Под ред. С.И. Соболевского. – В 2-х т. – М. : Государственное изд-во иностранных и нац. словарей, 1958. – 1905 с.
2. *Дюбенко К. А.* Анатомічний українсько-латинсько-англійський словник-довідник : Посібник для викладачів та студентів вищих і середніх навчальних закладів / К.А.Дюбенко. – К. : Довіра, 1997. – 343 с.
3. *Закалюжний М.М.* Посібник з анатомічної і клінічної термінології / М.М. Закалюжний, М.А. Андрейчин. – К. : Здоров'я, 1993. – 224 с.
4. *Закалюжний М. М.* Латинська мова і основи медичної термінології / М.М.Закалюжний, Г.Б. Паласюк. – Тернопіль : Укрмедкнига, 2004. – 224 с.
5. *Зварич О.І.* Linqua Latina : Посібник для самостійної роботи з латинської мови: медична термінологія / О.І. Зварич, В.Д. Шинкарук. – Чернівці, 1999. – 123 с.
6. *Казьєр Г.В.* Українсько-латинсько-російський медичний словник / Г.В.Казьєр, В.Г. Соколовський, Є.О. Февральов, П.П. Чернецький. – К. : 1960. – 487 с.
7. *Мисловська Л.* Сучасна латинська медична термінологія : Навчальний посібник для студентів п'ятого курсу відділення класичної філології та студентів-медиків / Л. Мисловська, О. Пилипів, С. Шарипкін. – Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2000. – 102 с.
8. *Михайлова О.Г.* Медична та біологічна латина. Основи термінології : Навчальний посібник / О.Г. Михайлова, Г.Г. Кононко. – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2007. – 160 с.
9. Міжнародна анатомічна номенклатура / За ред. Бобрика І.І., Ковешнікова В.Г. – К. : Здоров'я, 2001. – 328 с.
10. *Нетлюх М.А.* Українсько-латинський анатомічний словник: (Анатомічна номенклатура) / М. А. Нетлюх. – Львів : Стрім, 2000. – 216 с.
11. *Неттер Ф.* Атлас анатомії людини / Ф.Неттер. – Львів : Наутілус, 2004. – 597 с.
12. *Олійник Р.* Латинська мова: Навчальний посібник для студентів вищих медичних закладів / Р.Олійник, В.Кінаш. – Львів : ТзОВ «Дивосвіт», 2000. – 285 с.
13. *Паласюк Г.Б.* Латинська мова для студентів медичних навчальних закладів / Г.Б. Паласюк, В.В. Чолач. – Тернопіль : Укрмедкнига, 2000. – 344 с.
14. *Пилипів О.* Основи латинської медичної термінології : Навчальний посібник / О.Пилипів. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2012. − 252 с.
15. *Ревак Н. Г.* Латинська мова (для неспеціальних факультетів) : Підручник / Н.Г. Ревак, В.Т. Сулим. – Вінниця : Нова Книга, 2006. – 440 с.
16. *Світлична Є. І.* Латинська мова : Підручник / Є. І. Світлична, О. І. Толок. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 440 с.
17. *Смолінська М.О.* Лікарські рослини Буковини / М.О. Смолінська, В.І. Королюк, Л.Г. Галицька. – Чернівці : Рута, 2002. – 295 с.
18. *Смольська Л.Ю.* Латинська мова і основи медичної термінології / Л.Ю.Смольська, О.Г.Кісельова. – К. : Медицина, 2008. – 358 с.
19. *Черкасов В.Г.* Міжнародна анатомічна термінологія (латинські, українські, російські та англійські еквіваленти) : Навчальний посібник для ВМНЗ IV р.а. / Черкасов В.Г., Бобрик І.І., Гумінський Ю.Й., Ковальчук О.І. – Вінниця : Нова книга, 2010. – 392 с.
20. *Шевченко Є.М.* Латинська мова і основи медичної термінології : Навчальний посібник / Є.М.Шевченко. – Київ : Медицина, 2012. – 8-е вид. – 236 с.

Навчально-методичне видання

Автори:
ЧАКАЛ Інеса Степанівна
(кандидат філологічних наук, доцент кафедри румунської та класичної філології
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича)

ЛЮБІМОВА Оксана Василівна
(кандидат філологічних наук, доцент кафедри румунської та класичної філології
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича)

ЛАТИНСЬКА МОВА ДЛЯ СТУДЕНТІВ-ФІЗІОТЕРАПЕВТІВ ТА РЕАБІЛІТОЛОГІВ

(Українською і латинською мовами)

Навчально-методичний посібник

За авторською редакцією

Підписано до друку 28.01.2020. Формат 60 х 84/8.
Папір офсетний. Друк різографічний. Ум.-друк. арк. 16,0.
Обл.-вид. арк. 17,3. Тираж 50. Зам. Н-005.
Видавництво та друкарня Чернівецького національного університету
58002, Чернівці, вул. Коцюбинського, 2

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №891 від 08.04.2002 р.